

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ
ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
ФАКУЛЬТЕТ СЦЕНІЧНОГО МИСТЕЦТВА
Кафедра режисури

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ МИТЦЯ ТА ГЛЯДАЧА В ПРОЦЕСІ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ХАРКІВСЬКОГО ТЕАТРУ ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА (2010 – 2020 рр.)

Виконав:

здобувач вищої освіти
галузь знань 02 «Культура і мистецтво»
спеціальність 026 «Сценічне мистецтво»
Андрій ГАПАНОВИЧ

Науковий керівник:

професор кафедри майстерності актора,
заслужений діяч мистецтв України,
декан факультету сценічного мистецтва ХДАК
Ігор БОРИС

Наукові рецензенти:

- 1) *(науковий ступінь, учене звання, посада)
(ім'я та прізвище);*
- 2) *(науковий ступінь, учене звання, посада)
(ім'я та прізвище)*

Допущено до захисту:

Зав. кафедри _____ / Сергій Гордєєв /
«04» січня 2022 р.

Харків 2023

Харківська державна академія культури

Факультет сценічного мистецтва
Кафедра режисури
Ступень «Магістр»
Галузь знань 02 «Культура і мистецтво»
Спеціальність 026 «Сценічне мистецтво»

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Завідувач кафедри режисури
_____ / Сергій Гордєєв /
«18» жовтня 2021 р.

ЗАВДАННЯ **на виконання кваліфікаційної роботи здобувача вищої освіти** **Андрія ГАПАНОВИЧА**

1. Тема магістерської роботи:
«ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ МИТЦЯ ТА ГЛЯДАЧА В ПРОЦЕСІ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ХАРКІВСЬКОГО ТЕАТРУ ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА (2010 – 2020 рр.)»
науковий керівник:
професор кафедри акторської майстерності,
заслужений діяч мистецтв України,
декан факультету сценічного мистецтва ХДАК
Ігор БОРИС
затверджені рішенням кафедри режисури від 18 жовтня 2021 року.
2. Строк подання магістром роботи – 04 січня 2023 р.
3. Вихідні дані до роботи – в роботі досліджується специфіка та особливості взаємовідносин між глядачем та митцем у театральному мистецтві в контексті діяльності Харківського театру для дітей та юнацтва у зазначений період (2010 – 2020 рр.)
4. Зміст магістерської роботи (питання, що потребують розробки)

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

РОЗДІЛ 2. ХАРКІВСЬКИЙ ТЕАТР ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА В ТЕАТРАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ УКРАЇНИ (2010 – 2020 рр.)

РОЗДІЛ 3. ТРАДИЦІЙНІ ТА ІНОВАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ У ФУНКЦІОНУВАННІ ВЗАЄМОДІЇ УЧАСНИКІВ ТВОРЧОГО ПРОЦЕСУ ХАРКІВСЬКОГО ТЕАТРУ ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА ЗА ДРУГЕ ДЕСЯТИРІЧЧЯ ХХІ СТ.

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

5. Консультанти розділів магістерської роботи

Розділи	Відомості про консультантів розділів магістерської роботи	Підпис і дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	доктор культурології, професор Кікоть Антоніна Андріївна	30.09.2021	
Розділ 1	доктор культурології, професор Кікоть Антоніна Андріївна	23.01.2022	
Розділ 2	заслужений діяч мистецтв України, професор Борис Ігор Олександрович	03.03.2022	
Розділ 3	заслужений діяч мистецтв України, професор Борис Ігор Олександрович	30.03.2022	
Висновки	доктор культурології, професор Кікоть Антоніна Андріївна	20.04.2022	
Список використаних джерел	доктор культурології, професор Кікоть Антоніна Андріївна	24.05.2022	
Додаток	доктор культурології, професор Кікоть Антоніна Андріївна	16.06.2022	

6. Дата видачі завдання – 18 жовтня 2021 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів магістерської роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вступ	10.01.2022	
2.	Розділ 1	27.02.2022	
3.	Розділ 2	05.04.2022	

4.	Розділ 3	10.05.2022	
5.	Висновки	02.06.2022	
6.	Список використаних джерел	24.06.2022	
7.	Додатки	21.07.2022	
8.	Редагування тексту	23.11.2022	
9.	Збір рецензій	27.12.2022	

Магістрант

Андрій Гапанович

Науковий керівник роботи

Ігор Борис

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ..	17
1.1. Стан джерельної бази дослідження	17
1.2. Методологічні аспекти теми дослідження	21
1.3. Визначення основних понять.....	27
Висновки до розділу 1	33
РОЗДІЛ 2. ХАРКІВСЬКИЙ ТЕАТР ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА В ТЕАТРАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ УКРАЇНИ (2010 – 2020 рр.)	34
2.1. Значимість естетичного, духовно-морального виховання юного і підліткового глядача в ракурсі цілісного сприйняття мистецтва	34
2.2. Фактори впливу на функціонування організаційної і творчої діяльності Харківського театру для дітей та юнацтва	41
Висновки до розділу 2	51
РОЗДІЛ 3. ТРАДИЦІЙНІ ТА ІНОВАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ У ФУНКЦІОНУВАННІ ВЗАЄМОДІЇ УЧАСНИКІВ ТВОРЧОГО ПРОЦЕСУ ХАРКІВСЬКОГО ТЕАТРУ ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА ЗА ДРУГЕ ДЕСЯТИРІЧЧЯ ХХІ СТ.	52
3.1. Репертуарна політика Харківського театру для дітей та юнацтва як лабораторія у дослідницькій роботі театру з вивчення та формування світогляду юного глядача щодо театрального мистецтва	52
3.2. Митець і глядач Харківського театру для дітей та юнацтва в ракурсі творчого процесу (2010 – 2020 рр.)	60
3.3. Специфіка роботи Харківського театру для дітей та юнацтва в ракурсі патріотичної та творчо-виховної взаємодії з глядачем	72
3.4. Театральні фестивалі та гастролі, як частина творчого простору Харківського театру для дітей та юнацтва в реалізації взаємодії «митець – глядач»	86
Висновки до розділу 3	98

ВИСНОВКИ	100
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	103
ДОДАТКИ	119
ДОДАТОК А. Перелік прем'єрних вистав за 2010 – 2020 рр.	119
ДОДАТОК Б. Аналіз статусу державних театрів м. Харкова за критеріями: розташування,будівля, можливість надання послуг, творче наповнення та кадрова складова.	121
ДОДАТОК В. Аналіз звітів театру за позиціями діяльності колективу Харківського театру для дітей та юнацтва з 2011 по 2018 роки.	123
ДОДАТОК Г. Архівні матеріали робочого процесу у 2010 – 2020 рр.	124
ДОДАТОК Д.Світлини з прем'єрних вистав за 2010 – 2020 рр.	137
ДОДАТОК Е. Афіші театральних постановок за 2010 – 2020 рр.	176

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. В динаміці суспільного розвитку, а особливо останнє десятиліття, коли відбувалася модернізація економіки, політики соціальної сфери, коли здійснювалася цілісне оновлення суспільства, трансформувалися і погляди на мистецтво в цілому, а зокрема і на театральне мистецтво для дітей.

Театр – хоч і синтетичний, але все ж, в ракурсі безлічі жанрів і видів, традиційний вид мистецтва, який всеосяжне впливає на виховання особистості з часів стародавнього світу.

В вимірі театального мистецтва, функції театру для дітей в Україні, протягом останнього століття, практично не змінювалися, але в різні роки робилися акценти на певних з них. Театр для дітей, як виразник культурного діалогу з юним і підлітковим поколіннями завжди впливав на процеси виховання. Але треба підкреслити що в деякий час театр для дітей виступав як носій певної ідеології.

Історія Харківського театру для дітей та юнацтва нерозривно пов'язана і тісно переплітається з усією історією театального мистецтва для дітей в Україні. Протягом усієї своєї складної біографії його цілі і завдання, які стояли в минулому і визначаються в даний час, колектив театру намагався і намагається виконувати, вибудовуючи з ними свій творчий процес, свою кадрову і репертуарну політику.

А якщо врахувати, що за останні десятиліття акценти концепції культурних та мистецьких виховних процесів підростаючого покоління змінюються в сторону пошуку внутрішніх ресурсів, то вирішення питань специфіки, способів спілкування театру зі своїм глядачем вимагає нових підходів і методів для створення особливих імпульсів емоцій у свого вдячного глядача.

Актуальність наукового дослідження роботи полягає в тому, що в ній вперше відбувається спроба фіксації та аналізу діяльності Харківського

театру для дітей та юнацтва в період 2010-2020 років та визначається необхідністю виявлення особливостей мистецької та суспільної взаємодії митця, глядача, вистави в процесі творчої діяльності театру за вказаний період.

І це, як ніколи актуальне зараз, коли ми розуміємо що в своїй основі в той період змінювалась регіональна культурна політика щодо театру для дітей, що обумовлювало зміни в соціальному, в психологічному, а як наслідок, і в професійному відношенні молодих акторів до театрального мистецтва для юнацтва та підлітків. У цьому аспекті слід врахувати і зміну юного глядача щодо сприйняття «живого» театру, під впливом на дитину комп'ютерних технологій і швидкоплинного масового потоку інформації. Змінюється митець, змінюється глядач, тільки вічні, класичні поняття, такі як доброта, любов, дружба, розуміння того, що таке «добре» і що таке «погано», що таке відданість, вірність, патріотизм, все те, що повинен вкладати театр для дітей в юні дитячі душі, все це було, є і залишиться на століття в умовах життєдіяльності того чи іншого суспільства.

У даній роботі досліджені питання необхідності комплексного підходу до вирішення проблем: як зміцнити розуміння в молодих акторах, що театр для дітей – це не просто «трамплін» у «доросле» театральне життя, а це і є вершина професійної майстерності; що дитячий та підлітковий глядач найвимогливіший і самий відвертий; що творчий процес в театрі для дітей вимагає особливого підходу і від драматурга, і від режисера, і від артиста, і від художника, і від композитора, і взагалі, від усієї постановочної групи вистави. А в цілому проведені дослідження проблеми: як, в сучасній театральній дійсності, з новими технологіями, з новими театральними напрямками і формами, в особливостях ринкових відносин та конкуренції у певних нішах впливу на духовний розвиток дитини, не втратити те взаєморозуміння і взаємозв'язок між митцем і юним глядачем.

Зв'язок роботи з науковими планами й темами. Магістерське дослідження виконано на кафедрі режисури Харківської державної академії культури згідно з планом наукових досліджень і плану кафедри Харківської державної академії культури на 2016-2020 рр., затвердженим вченою радою Харківської державної академії культури (протокол № 12 від 10 лютого 2016 р.), і є складовою теми «Актуальні науково-дослідні пошуки в контексті сценічного дискурсу».

Мета та задачі дослідження. Метою дослідження є з'ясування імовірних варіантів розвитку взаємодій учасників сучасного театрального процесу у Харківському театрі для дітей та юнацтва з юним та підлітковим глядачем.

В контексті змін взаємин різних державних, громадських і культурних інституцій, безумовно спостерігаються і зміни в підходах як до організаційної діяльності, так і до творчого процесу у всій театральній сфері. До певної міри, кардинальні зміни відбуваються і в сфері театрального мистецтва для дітей, що стосується світогляду юного глядача та впливів на його сприйняття самого театрального мистецтва.

Встановлення позитивних і негативних аспектів цих змін допоможуть довести і обґрунтувати послідовні кроки сторін суспільної і творчої діяльності в досягненні рішень поставленої проблематики.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- визначити умови, що впливали на функціонування творчої діяльності Харківського театру для дітей та юнацтва в динаміці періоду 2010-2020 років;
- охарактеризувати зовнішні і внутрішні чинники, що впливали на молодих акторів щодо професійної реалізації себе у театрі для дітей та юнацтва;

- проаналізувати аспекти естетичного виховання юного і підліткового глядача в ракурсі театральної педагогіки;
- розглянути питання впливу на юного і підліткового глядача сучасних технологій в динаміці інформаційного простору;
- проаналізувати складові творчого процесу Харківського театру для дітей та юнацтва з точки зору комплексного підходу до проблеми взаємозв'язку «театр для дітей – юний і підлітковий глядач»;
- порівняти глядацьке сприйняття вистав Харківського театру для дітей та юнацтва в контексті регіонів України та зарубіжжя;
- узагальнити досвід творчої діяльності Харківського театру для дітей та юнацтва, досягнення і недоліки за період 2010 - 2020 років для використання в перспективному розвитку і практичній роботі закладів культури і мистецтва для дітей і підлітків;
- розглянути існуючі джерела з окресленої теми (загальні театрознавчі матеріали, що віддзеркалюють розвиток театру для дітей та юнацтва в різні періоди становлення та розвитку театру, проблемні статті тощо);
- укласти додатки зі світлин та афіш прем'єрних вистав, певних документів за період зазначений у темі наукового дослідження.

Об'єкт дослідження – Харківський театр для дітей та юнацтва в контексті творчого та театрального-виховного вектору діяльності у період 2010-2020 років.

Предмет дослідження – організаційний та творчий процес у значимому самостійному виді театральної діяльності України – театр для дітей та юнацтва.

Методи магістерської роботи. Методологія роботи обумовлена специфікою теми і завданнями магістерської роботи. Специфіка обраної теми та поставлені задачі дослідження передбачають міждисциплінарний кут зору і певні методологічні підходи, зумовлені досліджуванним процесом взаємодії митця та глядача. Тому, згідно з обраною метою даної магістерської роботи,

а також виходячи з поставлених завдань дослідження, в роботі були використані наступні *підходи* та дослідницькій інструментарій, а саме:

- *міждисциплінарний підхід*, завдяки якому були задіяні такі дисципліни як педагогіка, психологія, естетика та інші;
- *мистецтвознавчий підхід*, що обрано з метою дослідження художнього змісту взаємодії та взаємовпливу митця і глядача в рамках діяльності конкретного театрального колективу;
- *культурологічний підхід*, для аналізу предмета в культурно-історичному контексті, простеження шляхів розвитку дитячо-юнацького театру як такого;
- *історичний підхід*, що додає фактажного впливу на означену тему, спираючись на документальні підтвердження та власний досвід автора роботи;
- *функціональний підхід*, що визначає наукову вагу питань, окреслених в магістерській роботі через їх реальне функціонування в культурі та історичній перспективі;
- а також використанні частково інструментарії *театрознавчого підходу* при описі діяльності колективу та окремих прикладів робіт.

У свою чергу, методологія аналізу процесу взаємодії митця та глядача вибудована на системі *методів* і прийомів відповідно застосованим науковим підходам та поставленим завданням дослідження:

В рамках *міждисциплінарного підходу застосовано* :

- *аналітичний метод*, як найбільш важливий чинник побудови наукового дослідження;
- *структурно-функціональний*, для покращення подачі аналітичних висновків та передачі загального плану об'єму опрацьованого матеріалу;
- *системний метод*, завдяки якому розглядається такий феномен культури як театр для дітей та юнацтва, аналізуються питання з тим

пов'язані, що дають змогу представити цей напрямок, як цілісне утворення та виявити його склад з ряду взаємозалежних елементів, що мають певне підпорядкування;

- **метод термінологічного аналізу або метод операціоналізації понять**, завдяки якому розкривається суть окреслених в магістерській роботі наукових теоретичних конструкцій, термінів, понять тощо.

В рамках **мистецтвознавчого підходу застосовано:**

- **аксіологічний метод**, що сприяє розтлумаченню в рамках діяльності театру для дітей та юнацтва соціальних та культурних чинників духовних, моральних, естетичних та інших цінностей і їх зв'язок між собою;
- **герменевтичний (метод інтерпретації)**, для аналізу додаткових важелів взаємодії митця та глядача через побудову змістовних надбудов, що представлені знаками, символами і текстами.

В рамках **культурологічного підходу застосовано:**

- **методи соціометричного аналізу** (інтерв'ю, анкетування, опитування, спостереження тощо) та **інтерпретації аудіовізуальних джерел**, як інструментарії здобуття матеріалу дослідження.

В рамках **історичного підходу застосовано:**

- **компаративний (історико-порівняльний/крос-культурний) метод**, що дає змогу шляхом порівняння та аналізу встановити схожість і відмінність між історичними явищами, факторами впливу та загальними процесами що вивчаються;
- **історико-генетичний метод**, як додаткове джерело висвітлення питань сприйняття театру для дітей та юнацтва, дослідження процесів, пов'язаних з тим, як повинно повторювати історичний шлях виникнення понять за означеним питанням.

В рамках **функціонального підходу застосовано:**

- **deskриптивний метод** – метод науково-аналітичної фіксації отриманої інформації, як один з елементів робочого інструментарію при написанні магістерської роботи.

В рамках *театрознавчого підходу застосовано*:

- **суто театрознавчі методи: метод фіксації соціокультурного контексту** (за визначенням доктора мистецтвознавства Олександра Клековкіна [63–65]), а саме вияв статусу театру (установи і як мистецтва) — у соціальному житті і у колі мистецтв (морфологія мистецтва); **метод реконструкції вистав** та **методологія дослідження організаційних засад, жанрової та мовної характеристики репертуару**;
- **загальнонаукові методи**: метод конкретно-історичного аналізу, метод спостереження, метод сходження від абстрактного до конкретного, метод періодизації та ін.

Наукова новизна полягає у отриманні знань про джерела розвитку та особливості взаємодії митця та глядача в процесі творчої діяльності Харківського театру для дітей та юнацтва в означеному періоді. Вперше окресленні особливості такої форми взаємодії та визначено шляхи впливу на діяльність та розвиток сучасного стану цього театру. Має перспективи подальшого розвитку вивчення матеріалів та методології роботи при дослідницькій роботі театру з вивчення та формування світогляду юного глядача щодо театрального мистецтва.

Через дослідження в даній роботі доведені та удосконалені:

- розуміння необхідності застосування різних способів для досягнення мети – емоційно-духовне сприйняття вистави, через естетичну, професійну, виховну взаємодію учасників театрального творчого процесу, включаючи юного і підліткового глядача;
- уявлення про форми застосування професійних якостей актора театру для дітей щодо процесу театральної освіти і виховання юного та

підліткового глядача театру.

А також набули подальшого розвитку:

- ідея особливого підходу держави і ВНЗ щодо підготовки студентів театральних факультетів, які визначають свою майбутню професійну діяльність в театрах для дітей;
- дослідження щодо професійної, виховної, методичної, педагогічної діяльності ХТДЮ в період 2010 - 2020 р.р.;
- визначення тенденцій подальшого розвитку особливих взаємозв'язків Харківського театру для дітей та юнацтва і глядачів м. Харкова.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що результати дослідження, матеріали і висновки даної роботи в подальшому можна використовувати в практичній діяльності режисерів, акторів театрів для дітей, методистів по роботі з юними глядачами та учнівської молоддю театрів, а також в роботі педагогів з естетичного виховання шкіл та інших навчальних закладів.

Реалізація досліджень може бути використана в процесі вивчення питань пов'язаних з театрами для дітей у вищих навчальних закладах в їх теоретичних і практичних заняттях. А також при розумінні всієї важливості прилучення до театрального мистецтва юного глядача, для його духовного, естетичного та морального виховання, матеріали цієї роботи можуть стати поштовхом для особливого погляду на розробку певних напрямків у програмах театральних та творчих навчальних закладів.

Матеріали даної роботи можуть поповнити інформаційну базу майбутніх театрознавців в написанні нарисів, статей, наукових робіт на тему історії та творчої діяльності Харківського театру для дітей та юнацтва в період 2010 - 2020 років.

Апробація результатів дослідження відбувалася в рамках захисту частини матеріалу магістерської роботи на всеукраїнській науково-

теоретичної конференції молодих учених «Культура та інформаційне суспільство XXI століття» (19–20 травня 2022 р.) а також на міжнародній науково-теоретичній конференції «Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку» (17-18 листопада 2022 р).

Окрім того, автор дослідження має власні напрацювання за темою свого магістерського дослідження, які були апробовані в рамках ряду науково-практичних конференцій. Тому **тему дослідження відбито у публікаціях:**

- «Традиційна культура в умовах глобалізації: платформа для міжкультурного та міжрегіонального суспільного діалогу» 22-23 травня 2015 року. (Тема доповіді: «Поєднання традиційного і професійного мистецтва шляхом реалізації нових творчих проєктів»);
- «Традиційна культура в умовах глобалізації: родинні цінності і трансляція соціокультурного досвіду поколінь», 20-21 травня 2016 року. (Тема доповіді: «Вистава для сімейного перегляду – жанр творчого життя театру для дітей»);
- «Традиційна культура в умовах глобалізації: сучасний дискурс щодо збереження та популяризації нематеріальної культурної спадщини», 23-24 червня 2017 року. (Тема доповіді: – «Спектакль як засіб збереження нематеріальної культурної спадщини для дітей та юнацтва»).
- Питання взаємодії глядацької аудиторії та творчого складу театру і діяльність Харківського театру для дітей та юнацтва було висвітлено автором магістерського дослідження у статті та інтерв'ю, розміщених у спеціальному випуску бібліотечної газети «Станіславка-News» [35], створеною методичним відділом Харківської спеціалізованої музично-театральної бібліотеки ім. К.С. Станіславського, що присвячено діяльності Харківського театру для дітей та юнацтва.

Структура і обсяг магістерської роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів із дев'ятьма підрозділами, висновків, списку використаних джерел із 146 найменувань та шістьох додатків (з переліком

прем'єрних вистав за 2010 – 2020 рр.; аналізом статусу державних театрів м. Харкова за критеріями: розташування,будівля, можливість надання послуг, творче наповнення та кадрова складова; аналізом звітів театру за позиціями діяльності колективу Харківського театру для дітей та юнацтва з 2011 по 2018 роки; архівними матеріалами робочого процесу у 2010 – 2020 рр.; світлинами та афішами з прем'єрних вистав за 2010 – 2020 рр.). Основний зміст – 95 сторінок, загальний обсяг роботи – 203 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Стан джерельної бази дослідження

Сьогодні світовий театр співпрацює з найрізноманітнішими сферами життя людини, а саме: медіа, політика, психологія, філософія тощо. Це впливає також і на театр, спрямований на молодь та підростаюче покоління.

Нажаль, багато статей, інтерв'ю та рецензій на вистави, що створено Харківським театром для дітей та юнацтва не розкривають повною мірою питання взаємодії митця та глядача в процесі творчої діяльності колективу, не надають аналітику методології постановника, концентруючи увагу більш на акторській майстерності та візуальній подачі.

Також на думку автора, беззаперечним джерелом інформації для аналізу практичної побудови і найбільш цінні матеріали для роботи були зібрані особисто під час роботи у театрі на посаді директора. Додаткова література була знайдена за методичною допомогою та у фондах Харківської спеціалізованої музично-театральної бібліотеки ім. К.С. Станіславського. Це були рецензії, інтерв'ю, театрознавчі статті та книги, інші матеріали, зазначені у переліку використаної літератури.

Аналіз сучасної соціокультурної ситуації свідчить про те, що розвиток культурного потенціалу України, відродження її національних особливостей потребує формування духовної культури сучасної молоді та підростаючого покоління, їх естетичних цінностей. У вітчизняній практиці накопичено великий досвід у галузі естетичного виховання особистості, що передбачає його вивчення, осмислення і впровадження в освітню, а в подальшому і в театральну практику.

Висвітлено сутність, складові та рівні художньо-естетичної культури особистості, філософські, наукові і психолого-педагогічні алгоритми естетичної творчості, в межах яких мистецтво, спрямоване на прозріння й

психотерапевтичну гармонізацію людської особистості, розуміється як естетичний «код доступу» до науково-теоретичного і ціннісно-морального способів пізнання й освоєння світу, що відкриває нові можливості розуміння природи естетичного і механізмів його впливу на людину в контексті педагогічної дії.

Багато вчених минулого і сучасності прийшли до висновку, що виховання – це залучення людини до всіх досягнень людської культури у такий спосіб, щоб вона жила в контексті загальнолюдської культури. Передача дітям духовних і матеріальних цінностей не здійснюється прямо. Вони «опановуються» духовними зусиллями самої особистості. Правомірність постановки проблеми формування ціннісної свідомості зумовлена визнанням цінності самої особистості, яка не є, і ніколи не була продуктом соціального середовища. Ціннісні орієнтації і ціннісні відношення – це стійке вибіркове надання переваги зв'язку суб'єкта з об'єктом оточуючого світу, коли цей об'єкт, представляючи собою соціальні значення, набуває для суб'єкта особистісного смислу, розцінюється як дещо значуще для життя окремої людини і суспільства в цілому

У якості одиниці аналізу особистості варто взяти динамічні особистісні смисли і розглядати їх як індивідуальне відображення дійсності, що виражає відношення особистості до тих об'єктів, заради яких розгортається її діяльність і спілкування. Усвідомлений особистісний смисл як правило стає цінністю особистості. Це варто враховувати при аналітиці творчого доробку дитячо-юнацького репертуару і діяльності окремо визначеного театрального колективу.

Важливо взяти до уваги такий аспект: ціннісна свідомість відіграє важливу роль і значення для становлення у молодших школярів ціннісного відношення до якостей особистості, до забезпечення оптимальної реалізації потреби у спілкуванні, до розвитку соціально-психологічних якостей як продукту соціальної життєдіяльності особистості та її розвитку як суб'єкта й

об'єкта суспільних відносин (ідеали, ціннісні орієнтації, потреби, інтереси, установки). Соціально-ціннісні якості і норми поведінки набувають особистісного смислу і значущості лише тоді, коли дитина розуміє їх сутність, і, головне, коли вони пройшли етап естетизації (переживання; почуттів; освоєння як цінності, стійкої для особистості). Норма, на відміну від цінності, є суто раціональним і формалізованим регулятором поведінки людей, виступає як відчужений від людини закон життя. Сукупність норм приходять до дитини ззовні, цінність – внутрішній, естетичний, засвоєний суб'єктом орієнтир його життя – сприймається як власна духовна спрямованість свідомості, мислення.

У молодшому шкільному віці, де пізнавані потреби є домінуючими, поступово емоційна складова ціннісної свідомості доповнюється системою пізнання, де важливу роль виконує знання і уявлення про цінності. У цьому віці ефективним є образно-метафоричний спосіб пізнання дітьми світу з поступовим залученням теоретичного мислення. Зумовлений знаннями складник передбачає у цей період ухил у бік усвідомлення дітьми своїх почуттів, емоцій, тобто спрямованості на оволодіння способами саморефлексії з приводу своїх почуттів. Це власне є усвідомленням своєї гуманної поведінки.

Теоретичною основою магістерського дослідження стали праці фахівців з теорії та історії театру, культури, мистецтвознавства, соціології та психології мистецтва. В останні десятиліття з'явилися нові різновиди мистецтв, наприклад, медіа-мистецтво та його різноманітні форми (відеокліпи, відеоінсталяції, відеоскульптури тощо), що, можливо, призведе до появи нових видів мистецтв. У мистецтвознавчій практиці важко знайти науковця, який би якщо і не створив власної класифікації мистецтв, то не виявив би свого ставлення до існуючих класифікацій. У театрознавчій практиці це ще складніше. Театральна складова дитячо-юнацького напрямку театрів для дітей та юнацтва поєднує ці дві глибинні проблематики у собі, що

ускладнює створення чіткої класифікації, яка не викликала б заперечень або доповнень.

Необхідно зазначити, що на кожній стадії розвитку мистецтва виділяється те чи інше провідне мистецтво, яке найбільше відповідає духовним потребам й історичній своєрідності епохи. А певні види та жанри художньої творчості або набувають більш актуального значення, або відходять на другий план.

Оскільки, термін «сучасний» пояснюється як все те, що відноситься до одного часу або однієї епохи, то дати чітке визначення і встановити точний час початку існування сучасного українського театру є досить складно. Більш можливим є співставити історичну хронологію розвитку театральних подій і виокремити певний період, у якому театральні діячі творили та творять нові проекти. В рамках зазначеної теми дослідження розглядається період 2010 – 2020 рр., але їх неможливо розглядати без загального контексту сучасної театральної діяльності в нашій державі.

Сучасна театральна справа представляє собою цілий комплекс заходів, які націлені на організацію, створення, публічне виконання та показ театральних творів, а також спрямовані на інтенсивний розвиток театального мистецтва, як в теоретичному так і практичному напрямку. Звісно, що успішний розвиток сучасного театру залежить від умов, за яких він функціонує. Нині театр вийшов за межі традиційного театального простору або стилю роботи звичайного репертуарного театру.

Також головною ознакою сучасного театру є необхідність актуального та цікавого змісту, який хоче бачити глядач. Ще одними характерними ознаками театального мистецтва сучасної України є поєднання театральних традицій, інновація світових тенденцій, театральний пошук та експеримент. Популярною нині є інтерактивна театральна форма. Все це знаходить своє відображення в діяльності Харківського театру для дітей та юнацтва.

1.2. Методологічні аспекти теми дослідження

Магістерське дослідження побудовано з використанням комплексу загальнонаукових та фахових методів, зумовлених специфікою завдань і темою роботи.

Театр є синтетичним видом мистецтв і тому, окрім звичних – театрознавчого та мистецтвознавчого підходів до вивчення сценічного мистецтва можуть бути ефективно доповнені інші. Тим самим можна дійти висновку, що через те, що театр являє собою багатогранний феномен і методологія вивчення його структури та окремих напрямків (як відбувається при дослідженні напрямку театру для дітей та юнацтва) буде пов'язана з *міждисциплінарним підходом*, що виникає на межі різних наукових дисциплін. Це допоможе більш детально відслідкувати розвиток обраної теми, прослідкувати як саме розвивається форма театру для дітей та юнацтва в контексті культури, соціокультурних взаємодій, філософсько-естетичних уподобань різних часів, дослідити чи є ця форма у напруженому діалозі і взаємодії з іншими культурними явищами. Саме завдяки цьому підходу при написанні магістерської роботи були задіяні теоретичні знання з таких дисциплін як педагогіка, психологія, естетика та інші.

Методологія дослідження ґрунтується окрім суто науково-орієнтованого *історичного підходу*, унаслідок якого з'являється можливість окреслення фактажного впливу на означену тему (що є важливим чинником, у зв'язку з тим, що автор магістерської роботи спирається як на документальні підтвердження, так і на власний досвід за цією темою) переважно *на мистецтвознавчому та культурологічному підході*, з *використанням частково інструментарію театрознавчого підходу*. Використання як бази саме цього інструментарію зумовлено тим, що це дає найбільш зручні для дослідження засоби.

Так, *історичний підхід* допоміг зробити зріз діяльності Харківського театру для дітей та юнацтва в контексті театральнo-виховного вектору діяльності у період 2010-2020 років. Це дозволило також виокремити риси виявлення подібності на основі взаємовпливу. Також історичний контекст в роботі спрямований на виявлення органічності засвоєння зовнішніх запозичень, при цьому не порушуючи оригінальності інтерпретації матеріалу.

Варто зазначити, що саме *мистецтвознавчий підхід* надає можливість повноцінного вивчення аспектів творчого розвитку явища або процесу в рамках загально прийнятих визначень мистецтвознавства. Спираючись на мистецтвознавчу базу знань розкрити всю повноту тлумачення ідеї твору та інтерпретації смислової її сторони на різних рівнях, допомогти відслідкувати історико-стилістичний контекст, пояснити взаємодію з аналогічними за змістовним наповненням творами різних епох тощо. Мистецтвознавчо обґрунтована інтерпретація допомагає розкривати знаки та символіку, специфічні культурні коди, що неодмінно будуть присутні у творах мистецтва. Дослідження обраної теми мистецтвознавчими засобами передбачає розгляд форми через відображення ставлення до неї шляхом аналітики існуючих суджень, оцінок, тлумачень, переосмислень зі взятих до розгляду інформаційних джерел.

До міждисциплінарного, на думку автора, слід віднести й *культурологічний підхід*.

Звичайно, що в культурологічному підході були задіяні **історико-генетичний метод** (для розуміння, що саме важливо з точки зору виникнення предмету дослідження і його розвитку) та **метод конкретно-історичного аналізу** (для опису специфіки обраних фактів).

Також був використаний *функціональний підхід*, через те, що художній сенс і цінність того чи іншого театрального твору виявляються через його реальне функціонування в культурі, для чого важливо розглядати

кожне питання у його історичній перспективі, у сприйнятті різними верствами та поколіннями глядачів, як звичайних, так і професіональних.

Театрознавчий підхід зумовлює важливе для наукового вивчення глибинне дослідження вивчаємого явища вже з позиції авторського бачення досліджуваного предмета.. Також театрознавчій інструментарій включає в себе і *аналітичний метод* дослідження з елементами реконструкції вистав, що полягає у вивченні театрознавчої літератури та періодичних видань, в яких аналізуються практичний досвід постановок дослідженого театру.

Будь-яке теоретичне дослідження потребує точного формулювання та опису, аналітичної бази та уточнення понятійного апарату, що було б характерне для конкретної галузі, яку досліджується в роботі, тобто проголошення термінів і понять, що їх позначають. Термінологічний принцип наукових досліджень передбачає вивчення історіографії термінів і позначуваних ними понять, а також розробку або уточнення змісту та обсягу їх. Тому вирішити завдання такої складності допомагає в тому числі і *метод термінологічного аналізу або метод операціоналізації понять*.

Для дослідження витоків явищ в мистецтві, визначення понять слід формулювати, базуючись на професійній базі – наприклад на тлумачних та професійних словниках. Визначення обсягу і змісту поняття можна дати через родову ознаку і найближчу видову відмінність, порівнюючи з найбільш схожими явищами. Як правило, спочатку встановлюють родові поняття (у випадку даної роботи це саме означення спочатку театрального мистецтва, режисури, майстерності актора та характеристики процесу постановки вистави на сценічному майданчику), до якого входить як складова дослідницьке явище (вивчення особливостей Харківського театру для дітей та юнацтва зокрема). Потім указують на ті ознаки поняття, які відрізняють його від усіх подібних, причому ці ознаки мають бути важливими і найсуттєвішими.

Певним чином став цікавим інструментом в різних етапах дослідження *компаративний метод (історико-порівняльний метод/крос-культурний метод)*, особливо для проведення аналізу предмету дослідження в певному часовому інтервалі, що дозволяє виявити аспекти специфіки як співставлення періодів чи тенденцій для з'ясування питання про вплив факторів.

Завдяки *аналітичному методу* в роботі було подано емпірично-аналітичний процес дослідження, що фокусується не на узагальнених відомостях та фактах, а на так званій декомпозиції цілого, розбитті великого багат шарового питання на кілька частин або елементів. Це робиться для того, щоб пришвидшити визначення причин, сутності та наслідків окресленої теми. В контексті діяльності театру таке розмежування необхідно для поглибленого вивчення усіх процесів.

Для цього методу також характерним є і те, що отримані таким шляхом висновки не є остаточними для подальшого дослідження, вони можуть зазнати змін завдяки новим вивченням додаткових аспектів теми, які можуть спростувати будь-яку гіпотезу. Тобто цей метод складається певним чином з експерименту, що тим самим дає змогу мати помилки і, зрештою, дістати правду.

Аналітичний метод має подібність з іншими. Для нього також є характерним сегментація явища, що є темою дослідження. Під час процесу сортування та класифікації цим методом у процес також включається аналіз отриманої інформації, (і ці дані мають простір для всебічного розширення ефективності більш чітким та стислим способом).

Системний метод використовується для вивчення предмету дослідження у повноті зв'язків і відносин з іншими соціально-культурними явищами. Також використовується *культурологічний аналіз*. Робиться це через те, що в культурологічній аналітиці є багатовекторність, що допомагає більш детальніше вивчати обрану тему у постійному співвіднесенні процесів

та явищ сценічного дійства при вибудові аспектів, зазначених у роботі з загальним історичним контекстом культури.

Цікавим синтезом рис з попередньо описаних методів є **структурно-функціональний метод**, який тісно пов'язаний із системним. Але, на відміну від інших схожих інструментів наукового дослідження розглядає кожен елемент з точки зору його ролі та функції. І через те цей метод дозволяє виокремити всі структурні елементи досліджуваного явища /процесу сценічного мистецтва, допомагає зрозуміти взаємозв'язок.

Структурно-функціональний метод доповнює це і надає можливість трансформувати отримані при дослідженні знання у якісно нову структуру. Отримані результати стануть інформативним науковим підґрунтям для подальшого вивчення та розвитку інших сучасних форм постановочного процесу.

Як доповнення, використовується і **метод соціокультурної детермінації**. Через нього з'являється змога розглянути предмет з огляду на соціокультурні фактори. **Метод соціокультурної детермінації** та суто **структурний метод** (без навантаження функціональної складової) використано для розгляду предмета дослідження, з урахуванням соціокультурних факторів, що визначають його просування. Окремо варто зазначити, що **структурний метод** надав можливість трансформувати отримані при дослідженні знання у якісно нову структуру. Отримані результати стануть інформативним науковим підґрунтям для подальшого вивчення та розвитку інших сучасних форм дитячо-юнацької специфіки.

Частково у дослідженні застосовано **аксіологічний метод** для вивчення предмету дослідження в сенсі затвердження загальнолюдських цінностей та **метод періодизації**, який дозволяє виділити ряд етапів у розвитку різних явищ, виявити зміни якісних особливостей і встановити моменти цих змін. Широко використовувати зазначений метод поки що не є доцільним, оскільки він потребує великої кількості етапів становлення

методології роботи, але не є загальним правилом.

Герменевтичний метод (або загальний метод інтерпретації) було використано для проникнення в суть досліджуваного предмету, допомагає зацентувати змістовну складову, закласти розуміння того, що база, яка береться до роботи. Також відображає необхідність не стільки знання про цей феномен, скільки його розуміння. Таке розуміння є важливим через те, що теоретичне знання про першоджерело і розуміння змістовності відрізняються один від одного. Саме розуміння дозволяє проникати в суть досліджуваного предмета.

Варто зазначити, що даний метод на початку свого розвитку насамперед використовувався для тлумачення складних, багатозначних текстів та явищ, але тепер цей метод використовується вже під час дослідження будь-яких культурних феноменів, мистецьких явищ та процесів, які мають в своїй структурі мультизадачність та нестандартну побудову.

Також були задіяні *методи соціометричного аналізу* (інтерв'ю, анкетування, опитування, спостереження тощо) та *метод інтерпретації аудіовізуальних джерел* для оцінки предмету дослідження з позиції соціальної доцільності. Цей метод все більше має попит у сучасних дослідженнях через важливість і актуальність здобутого таким чином матеріалу.

Також, при фінальній стадії дослідження обраної теми був залучений *метод науково-аналітичної фіксації отриманої інформації (deskриптивний метод)*. Його принципи залучаються для того, аби змістовна складова дослідження була гармонійно збалансованою. Автор роботи скористався цими принципами у побудові своєї роботи, прагнучи максимальної об'єктивності й точності наукового опису. Використовуючи deskриптивний метод аналізу, також була визначена пріоритетність досягнення цілей для забезпечення високої ефективності дослідження

структури роботи над виставою біографією в межах стратегії розвитку сучасного театрального процесу.

З *загальнонаукових методів* варто також згадати *метод спостереження*, бо саме він дозволив зібрати значний фактологічний матеріал з організації постановочної роботи, ґрунтуючись на затвердженому у контексті літопису колективу ХТДЮ.

На фінальній стадії дослідження є необхідність повернутися від аналізу до синтезу, узагальнюючи результати. Для цього був використаний один з головних методів та засобів теоретичного дослідження – *метод сходження від абстрактного до конкретного*.

1.3. Визначення основних понять

За часів Незалежності в Україні та світі переглядаються під новим кутом зору теоретичні положення щодо проблеми аналізу системи театр-глядач. Що до питання дитячо-юнацької специфіки – вона також трансформується згідно з новими дослідженнями у дитячо-юнацькій психології, соціальній педагогіці та арт-практиках.

Особливу увагу дослідників викликають явища, що розвиваються. Театр, і тим більш окреме відгалуження як театр для дітей та юнацтва, також певною мірою є у колі тем, що цікавлять теоретиків різних сфер – театрознавців, мистецтвознавців, культурологів, соціологів, дослідників впливу психо-емоційного впливу на людину, лікарів і, звичайно, філософів. Цей процес зацікавлення не однорідний і має скоріше хвилеподібну вибудову залежно від соціокультурних потреб суспільства.

Саму ж культуру (яка в контексті театру для дітей та юнацтва, на рівні з етикою та педагогікою, йде у комплексі) розглядають як діалог, тобто як форму спілкування її суб'єктів. В тому числі як систему створення, зберігання, використання та передачі інформації, це система знаків,

загальноживаних суспільством, в культурі зашифровано соціальну інформацію, тобто вкладений людством зміст та значення. Культура – інформаційне забезпечення суспільства, соціальна інформація, яка накопичується у суспільстві за допомогою знакових систем.

Поняття «театр», «глядач», «система» трактуються у поєднанні існуючих енциклопедичних визначень з повнотою й особливостями їх сучасного змісту згідно новітніх досліджень філософів, культурологів, соціологів, психологів театру та мистецтва, вітчизняних і зарубіжних науковців: А. Липківська, І. Дичківська, І. Зязюн та багато інших яскравих митців свого фаху.

Засади символічного трактування культури передбачив Григорій Сковорода (1722-1794), який висунув теорію, згідно з якою культура – це три світи: перший – світ природи (макрокосмос), другий світ – це людська спільнота і світ окремої людини, третій світ – це Біблія, або «світ символів». Філософ вважав, що все в світі, включаючи Біблію, має подвійну природу – зовнішню, видиму, або «матеріальну натуру», і внутрішню, або «духовну натуру», які являють собою дуалістичний світ вічного і тлінного, доброго і злого, піднесеного та приниженого тощо. На підставі такого аналізу Г. Сковорода дійшов висновку, що вся природа, тобто «макросвіт», переломлюється і продовжується у «мікросвіті» – в людині. Третій, символічний світ, у якому живе людина і частинами якого є мова, міф, релігія, мистецтво, наука, – це світ, який уособлює Бога, призваний допомагати людині пізнати себе, своє місце і роль у навколишній дійсності. Бог для філософа – це внутрішня сутність речей, закономірність світобудови, тому все «нове» в природі і людині треба шукати в самій людині, бо все, що існує на небесах і на Землі, підпорядковане єдиним природним закономірностям. В історії української науки Г. Сковорода вперше заклав основи розуміння культури як окремої, специфічної сфери буття, в якій усе божественне перебуває в символічних формах [78].

Науковці, що досліджують природу творчої особистості ставлять питання, що саме відрізняє творчу особистість від інших, чи кожна особистість є потенційно творчою? Психологи вивчають індивідуально-психологічні особливості творчих людей, соціально-психологічні аспекти розвитку та діяльності творчих людей, особливості продуктів творчої діяльності. Зокрема, вивчення індивідуально-психологічних особливостей творчої особистості включає дослідження специфіки перебігу психічних процесів, характеріологічні особливості, структуру та рівень здібностей, спрямованість та ціннісно-сміслові орієнтації особистості, її прояви на рівні поведінки, спілкування та ін. Розуміння поняття творчої, обдарованої, креативної особистості в психологічних концепціях витікає з визначення категорії творчості.

Атрибутивним концептом системи театр-глядач є сценічна дія, як особливий вид спілкування, взаємодія, співтворчість, що спричиняє якісні зміни параметрів підсистем театру та глядача в масштабі вистави та продовж творчого існування театру в координатах сучасної і загальної історії. В театрі для дітей та юнацтва додаються ще важелі впливу психологічно-вікового сприйняття того чи іншого матеріалу і форм сценічної дії. Тобто ці стосунки між митцем і глядачем у дитячо-юнацькому театрі розвиваються в процесі психологічного і духовного зростання як самого людства, так і окремо взятої особистості.

Вплив на театральну структуру театру для дітей та юнацтва зараз мають течії, що пов'язані з психологією та мистецькими творчими практиками. Так, в гештальт-терапії (основна ціль гештальт-терапії – розширення усвідомлення), заснованій Ф. Перлзом, розглядають поняття творчої адаптації як ефективного способу взаємодії з навколишнім середовищем, в той час коли в оточенні організму відбувається щось нове, незвичне. Творча адаптація проявляється в спонтанності, невимушеності,

внаслідок чого людина усвідомлено приймає рішення: ефективно змінює середовище або ж змінюється сама.

Для представників гештальт-терапії уявлення про здорову цілісну особистість також пов'язане із здатністю жити спонтанно, усвідомлено, брати відповідальність за свої рішення, бути «тут і тепер». Це забезпечує вміння творчо адаптуватись до середовища, тобто на думку представників гештальт-терапії, здорова зріла інтегрована особистість і є джерелом творчості.

Існує думка, що глядач реагує на творчу форму, в якій концентрується самовідданість митця своїй творчості. Прикладом описання відданості творчому процесу можуть бути історії багатьох акторів, режисерів яких не лише зцілювала сцена, а приклади, коли попри складний родинний чи суспільний мікроклімат, творча людина все одно реалізовує свою потребу самореалізації, а відтак і надає значно глибшого емоційного сповнення своєму мистецькому твору.

Оригінальним також є підхід до визначення сутності гри, зокрема театральної, видатного культуролога ХХ ст. Й. Гейзинги. Він характеризував гру як одну із підвалин цивілізації, оскільки, на його думку, архетипічні види людської діяльності від самого початку пройняті грою, а соціальна людина є людиною, яка грає. У процесі гри відбувається своєрідне «переобформування» дійсності (перетворення реальності на образи). Особливого значення гра, представлення-дійства набувають в житті дітей. «Дитина творить образ чогось відмінного, чогось гарнішого чи вищого, ба й небезпечнішого за її звичайне життя... Дитяче дійство – це не стільки удавана дійсність, скільки здійснення чогось в образах: «переобформування», образне перетворення реальності» [36, с. 21]. Таким чином, індивід у грі змінює світ як власної особистості, так і навколишньої реальності.

У філософському енциклопедичному словнику поняття мораль трактується як «Мораль – духовно-культурний механізм регуляції поведінки

особистості та соціальних груп за допомогою уявлень про належне, в яких узагальнені норми, цінності, зразки поведінки, принципи ставлення до інших індивідів та соціальних груп» [126, с. 397].

В. Сухомлинський вважав, що «непорушна основа морального переконання закладається в дитинстві і ранньому отроцтві, коли добро і зло, честь і ганьба, справедливість і несправедливість доступні розумінню дитини лише за умови яскравої наочності, очевидності морального сенсу того, що він бачить, робить, спостерігає» [100, с.170].

При розгляді методологічних аспектів, пов'язаних з театром для дітей та юнацтва варто згадати надбання радянського психолога, засновника культурно-історичної школи в психології, на якій базується психологічна теорія діяльності – Лева Семеновича Виготського. Положення культурологічних теорій знаходять своє відображення у культурно-історичній концепції розвитку особистості, розробленій Л. Виготським. [25–26].

У його положенні зазначається, що у розвитку дитини існує мов би дві переплетених лінії. Перша з них слідує шляхом природного дозрівання. А ось друга полягає в оволодінні культурними способами поведінки і мислення. Важливими для дослідження театру для дітей та юнацтва є також допоміжні засоби організації поведінки і мислення, які людство створило в процесі свого історичного розвитку. Варто зазначити, що театральна діяльність поступово збагачується процесами не притаманними їй. Це також впливає і на аналітичну термінологію, яку застосовують при розгляді таких багатосарових питань. В нашому суспільстві зростає важливість інноваційної діяльності у соціальній сфері, яка своїм змістом зорієнтована на людину. Вона може стосуватись не лише театру та освіти, а також напрямків іншої проблематики.

Хоча саме поняття «інновація» вперше було вжито понад століття тому не у театральному контексті, а в культурології та лінгвістиці для позначення

процесу трансфера (лат. *transfero* – переносу, переміщую). Тобто проникнення елементів однієї культури в іншу і набуття при цьому нових, раніше не властивих якостей. І таке проникнення тоді розглядалось як вирішальний фактор розвитку культур. Проте у сучасному світі цим терміном активно послуговуються в різних галузях знань діяльності, в тому числі в сфері театрального та освітнього процесу, а саме визначення збагатилось характеристиками згідного того, в якій царині діяльності термін застосовують.

Аналізуючи напрямок театру для дітей та юнацтва не можна ігнорувати визначення того, що є собою культура за визначенням. Так, поняття «культура» є дуже близьким за змістовною складовою до понять «освіта» і «виховання» і воно покладене в основу культурологічного метапринципу. А філософія освіти розглядає цю категорію як самостійний процес творення людини. Але процес, що відбувається не у хаотичному порядку, а відповідно до визначених ідеалів, утворених залежно від усієї сукупності умов і передумов соціокультурного історичного розвитку суспільства.

В театральній площині важливим є також визначальний критерій освітньо-виховної функції культури. Мова про розвиток творчого потенціалу людини, як сукупності її соціокультурних та особистісних характеристик. А також як доповнення до цього, механізм оволодіння засобами, що в єдності визначають готовність до творення нового.

Дотримуючись ідеї суспільно-історичної природи психіки, вже згаданий у розділі науковець Лев Виготський здійснює перехід до трактування соціального середовища не як «чинника», а як «джерела» розвитку особистості. У своїх дослідженнях науковець подає особистість як поняття соціальне. І в цьому визначенні представлено надприродне, історичне в людині, що хоч і охоплює всі ознаки людської індивідуальності, але при цьому ставить знак рівності між особистістю дитини та її культурним розвитком.

Висновки до розділу 1

1. Проаналізовано існуючу наукову літературу. Джерелами для вивчення стали такі джерела, як: рецензії, наукові статті, монографії, а також праці сучасних українських театральних дослідників та мистецтвознавців;
2. Досліджено найбільш знакові течії, (що пов'язані з психологією та мистецькими творчими практиками), які мають вплив на театральну структуру театру для дітей та юнацтва;
3. Розроблено систематизацію продуктивних методів, які були залучені при опрацювання матеріалу для написання роботи;
4. Проведено вивчення та аналіз основних термінологічних понять дослідження (як театрознавчих так і з сумісних напрямків, що залучено для визначення аспектів діяльності, проаналізованих у тексті магістерської роботи).

РОЗДІЛ 2. ХАРКІВСЬКИЙ ТЕАТР ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА В ТЕАТРАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ УКРАЇНИ (2010 – 2020 рр.)

2.1. Значимість естетичного, духовно-морального виховання юного і підліткового глядача, в ракурсі цілісного сприйняття мистецтва

У наш час, коли втрачається повага до етичних цінностей та моральних норм, які раніше здавалися непорушними, нав'язується стандарт «гламурного» суспільства, поступово втрачається те, що прийнято називати духовністю. Звідси – ще одна важлива функція театру – боротьба з бездуховністю – і одна з його кардинальних проблем: як у драматургію для дітей внести позитивні ідеї і при цьому створювати захоплюючі, цікаві, з яскравими персонажами вистави, не перевантажені нудною «правильністю» і фальшивим пафосом? Тривалий час не вщухають дискусії щодо художньої своєрідності театру для дітей, і своєрідність цю усі розуміють по-своєму.

У сучасному суспільстві нерідко можна почути про те, що театр для дітей та юнацтва сам по собі не потрібен, і поступово нівелюється поняття про те, що турбота про дітей і їхнє майбутнє – найголовніше призначення людини. А в результаті такої «турботи» наші діти отримують сурогатну культуру, яка вихолощує дитячі душі. Поступово забувається й той факт, що долучаючи юну людину до мистецтва, ми тим самим пробуджуємо в ній не лише талант глядача. Через долі героїв, потрапляючи разом з ними в складні ситуації і роблячи вибір, дитина або підліток осягає моральні та етичні цінності в безпосередньому емоційному спілкуванні з артистами.

Найголовніше, що такий аудиторії потрібна не стільки особлива мова і подача, скільки більш концентрована зустріч з дивом. І саме на це слід робити акцент.

Для сучасного постмодерністського театру притаманне відповідне ставлення до глядача: глядач є, в першу чергу, спостерігачем і співтворцем

художніх сенсів. Співбесідником він може виступати в процесі власної інтерпретації, але зовсім не з тією мірою, як у виставі, де дискурс є логічним і спрямованим на певні результати.

У контексті театру для дітей та юнацтва це постає певною проблемою, тому, що перед митцем постає завдання балансу між тим, що автор хоче сказати і тим, що його глядач об'єктивно може сприйняти в силу своїх фізичних можливостей. Наприклад немає сенсу показувати глядачу молодшого шкільного віку трьохгодинну виставу без антракту, тому що цей глядач не зможе в силу своїх вікових характеристик сприйняти цей мистецький продукт.

Питання формування самосвідомості у підростаючого покоління завжди стояло дуже гостро. Адже самоусвідомлення себе – одна з найважливіших і базових якостей особистості. Театри, орієнтовані на дитячо-юнацьку аудиторію і молодь – звісно не могли стояти осторонь та не торкатися цієї теми. Для розвитку глядацького особистісного самоусвідомлення найбільш сприятливий вік є 14-15 років, цей віковий проміжок характерний тим, що саме на нього припадає бурхливе зростання самопізнання і перші діяльні спроби молодої особистості знайти своє місце в житті. Однак, безпосередньо, особистісне ставлення до театральної культури формується поступово, починаючи з 10-11 років, за допомогою розвитку їх рефлексивної художньо-комунікативної глядацької позиції. І досить часто театри для дітей та юнацтва через надмірну і найчастіше штучну дидактичність та повчальний тон відбивають взагалі інтерес у молодого глядача відвідувати театр.

Питання морального розвитку, виховання, вдосконалення людини хвилювало суспільство у всі часи. Особливо останні два десятиліття, коли все частіше можна зустріти жорстокість і насильство, проблема морального виховання стає все більш актуальною. Формування особистості пов'язане з вихованням моральних якостей, творчих особливостей і розкриттям

індивідуальності дитини. Театр дитячо-юнацької спрямованості також орієнтований на цей глобальний процес впливу на особистість під час її формування.

Спираючись на філософські, педагогічні, психологічні дослідження, наука дедалі активніше шукає шляхи поліпшення морального виховання особистості.

Спираючись на власний практичний досвід, автор магістерського дослідження, прийшовши директором до Харківського театру для дітей та юнацтва, виокремив собі питання про те, що є собою сам феномен театру юного глядача, як театр для дітей та юнацтва сприймав харківський глядач на той момент і в якому емоційному і творчому стані є труп. Для цього потрібно було опинитись в умовах внутрішнього середовища і, безумовно, у зовнішньому театральному процесі, щоб зіставити і зрозуміти, куди колективу потрібно було рухатися. Як інструментарій дослідницької роботи тоді було обрано найпростіший шлях опитування, постановки різних питань і намагання отримувати відповіді як у професійному театральному колі, так і просто у тих, хто був глядачем театру. Фактично, з відповідей отримувались фактори, що впливали на той чи інший бік життя театру.

На початку того періоду в театр приходило дуже мало глядацької аудиторії, не важливо якого спрямування – так звані «шкільні глядачі» (коли глядач приходить організованими групами), чи умовно «домашнього» (коли це разові відвідування театру з родиною). До опитування потрапили з одного боку, суто побутові питання (фінансова складова походу до театру у вигляді вартості квитка, враження від зовнішнього та внутрішнього стану будівлі театру, зручність для глядача місця розташування театру та таке інше), а з іншого боку, була потреба дізнатись хто він – глядач театру для дітей та юнацтва, окрім його вікових визначень, що йому цікаво, чого він прагне і на що сподівається від походу на виставу театру. Також стояло завдання

виховати саме «свого» глядача, тобто закохати його у цей театр. А для цього потрібно було змінюватися і колективу, і глядачеві.

Трупа, на чолі з художньо-керівним складом мали зрозуміти декілька моментів:

- а) хто і який саме за визначенням глядач театру для дітей та юнацтва;
- б) через що театр може глядача зробити «своїм»;
- в) театру потрібно виробити стратегію та тактику взаємодії митців театру з глядачем;
- г) і, безумовно, постала необхідність змінюватись за змістовною складовою разом із світобаченням глядача (адже кожне нове покоління глядацької аудиторії вже геть по-іншому сприймає запропонований матеріал).

Театр в той період ставив собі першочергове завдання – знайти ту міру взаємодії, коли театр не опускається до «виробництва» примітивного продукту (і це стосується як вистав так і загальної взаємодії з глядацькою аудиторією), а шукає «золоту середину». А ось вже від «золотої середини» стояло завдання рухатися сходами вгору до розуміння один одного з глядачем.

Коли колектив театру поринув у переплетення всіх проблемних складових цього процесу, митці зрозуміли, що буде нелегко. Але трупа і постановники разом з керівництвом намагалися долати всі ці труднощі, шукаючи нові формати для власних творчих пошуків та натхнення.

Цікавим моментом є те, що театр для дітей та юнацтва завжди мав в своєму арсеналі дієві форми для своєї роботи. Так, у процесі багатовікової життєвої практики українського народу утворились провідні принципи морального виховання дітей засобами української народної казки, що представляють сукупність основних ціннісних положень і визначають принципове спрямування, зміст, організацію виховних дій. Свого часу ідею

морального виховання на основі народності з використанням різноманітних творів фольклору відстоювали видатні педагоги, письменники, прогресивні діячі освіти та мистецтва. Це, зокрема, Х. Алчевська, Б. Грінченко, М. Драгоманов, О. Духнович, В. Карамзін, М. Костомаров, І. Котляревський, Т. Лубенець, М. Максимович, М. Пирогов, С. Русова, Г. Сковорода, Л. Українка, І. Франко та ін.

Моральні знання – складова частина моральної самосвідомості особи, без якої не може виробитись і її моральне ставлення до людей та навколишньої дійсності. Знання дитиною суспільно значущих моральних норм дає їй змогу правильно оцінювати себе. Моральні якості характеризують моральну вихованість особистості. Моральний розвиток особистості – процес, що триває протягом усього його свідомого життя. Найвищий рівень моральної вихованості розглядається як мудрість людини.

Мудра людина вміє правильно будувати свої стосунки з іншими людьми, спілкуватися, розв'язувати складні моральні проблеми, проявляти моральну творчість. Моральний розвиток молодших школярів перебуває лише на початковому етапі. Багато вчинків дітей є ще імпульсивними і залежать від конкретних ситуацій. Але моральні норми, засвоєні в дошкільному віці, вже починають глибше усвідомлюватись і перетворюватись у стійкі моральні утворення, що зумовлюється новим соціальним статусом: суспільство вперше ставить перед дитиною певні норми, реалізація яких потребує сформованості певної системи вмінь, навичок та моральних якостей.

Моральне виховання дитини починається в сім'ї і в дошкільних закладах, де вона оволодіває першими моральними уявленнями. Однак з початком шкільного віку настає якісно новий етап у її моральному становленні: з одного боку, відбувається збагачення й розвиток наявних уявлень, сформованих ще в дошкільному віці, а з другого – активний процес

набуття й засвоєння нових моральних уявлень і понять, тобто моральних знань [76].

У періоди зміни суспільних формацій порушується спадкоємність поколінь у вихованні дітей і, перш за все, у сфері передачі морального досвіду, головних життєвих цінностей і установок. Сформованість моральних цінностей є найважливішим показником цілісної особистості, істинно самостійної і відповідальної, здатної створити власне уявлення про своє майбутнє. Сьогодні, як ніколи, широко усвідомлюється відповідальність суспільства за виховання підростаючого покоління. Будь-яке суспільство зацікавлене в збереженні і передачі накопиченого досвіду. Збереження цього досвіду багато в чому залежить від системи виховання та освіти, яка, у свою чергу, формується з урахуванням особливостей світогляду і соціально-культурного розвитку суспільства. Духовно-моральне становлення нового покоління, підготовка дітей та молоді до самостійного життя – найважливіша умова розвитку України.

Одна з найбільш широко представлених форм у театрі для дітей - казка і вона має свої науково виважені риси. Казки – це епічні оповідання чарівно-фантастичного, алегоричного і соціально-побутового характеру із своєрідною системою художніх засобів, підпорядкованих героїзації позитивних, сатиричному викриттю негативних образів, часто гротескному зображенню їх взаємодії. Казки відображають морально-етичні принципи народу, його світогляд. Казка характеризується специфічними жанровими особливостями. Насамперед у живому фольклорному процесі вона сформувалася як твір усний, має своєрідний стиль і сюжет. Сюжети казок завжди закінчені, ідея торжества добра над злом утверджується оптимістичними за змістом, веселими кінцівками [49].

У казках проглядається велика кількість народних методів виховання, які за своєю сутністю не втратили актуальності й ефективності дотепер. Це

ще раз підкреслює справедливість думки, що справжню дієву науку про виховання творить народ, а вчені-педагоги лише «аранжують» її.

У кожного народу є чудові зразки казок. Розвиваючись однаковими шляхами, казки різних народів відобразили соціальні суперечності, елементи духовної і матеріальної культури різних епох. У процесі історичних взаємин постійно відбувався культурний обмін між народами, що впливало і на казкові твори. Ось тому цей жанр у різних народів має багато спільного в тематиці, ідейній проблематиці, художній структурі. Разом з тим у кожного народу казки глибоко самобутні, бо увібрали національні традиції, естетичні та етичні ідеали своїх творців. Як епічне оповідання казка характеризується специфічними жанровими особливостями. По-перше, в живому фольклорному процесі вона сформувалася як твір усний. По-друге, як епічний жанр вона характеризується розповідним стилем і сюжетністю [42].

І. Франко неодноразово вказував, що педагогічні ідеї українського народу виростають на таких культурних національних традиціях, які мають першочергове значення у формуванні в молодого покоління почуття любові до власного народу, до своєї рідної землі. У формуванні моральності засобами фольклору І. Франко особливо виділяв казки, за мотивами яких він створив низку чудових творів: «Коли ще звірі говорили», «Лис-Микита», «Кішка», «Казка про казку» та інші. Високо цінуючи педагогічне значення народних казок, поет писав: «Я бажав би, щоб наші діти в інтересах здорового й морального розвитку як можна більше витали фантазією в тому світі простих характерів і простих відносин... Звідси вони винесуть міцні основи захоплення і чесності, правдивості, справедливості...» [33, с. 55–56]. На думку І. Франка, моральні норми і категорії повністю залежать від конкретних історичних умов, суспільного розвитку життя.

І хоча педагогічне значення казки для дітей очевидне, все ж не слід чекати від неї моментального впливу на юного глядача. Шлях цей дуже складний. Потрібен час і тонкий педагогічний вплив, щоб діти подолали

межу між моральним знанням і моральним вчинком. Отже, роль народної творчості в нашому житті величезна, а театр може пришвидшити цей процес сприйняття дитиною базових істин.

Чому зростає важливість стратегічного плану роботи з виховання у дитячо-юнацької аудиторії навичок опанування і засвоєння культурного продукту на кшталт театральних вистав, освітніх лекцій та виставкової діяльності? Може з того наукового загальноприйнятого твердження, що культура як сукупність матеріальних та духовних цінностей, які виражаються в формах організації життєдіяльності людей, характеризує певний рівень і потенційні можливості розвитку суспільства й людини.

2.2. Фактори впливу на функціонування організаційної і творчої діяльності Харківського театру для дітей та юнацтва

При плануванні та визначенні вірогідних шляхів розвитку сучасного театрального процесу у Харківському театрі для дітей та юнацтва варто враховувати напрямки, що безпосередньо впливають та стосуються пріоритетів творчої та організаторської діяльності. У період 2010 – 2020 рр. розроблявся цілий комплекс механізмів, спрямованих на покращення процесу взаємодії «митець-глядач». Це проекти у напрямку інформаційно-рекламної діяльності, покращення репертуарної політики, більш обґрунтоване з точки зору потреб колективу формування трупи, пошук керівництвом нових підходів до постановочної та виконавської діяльності режисера й актора.

Соціологічні опитування свідчать про постійно зростаючу популярність театру серед молоді, учнів та студентів. Режисери намагаються знайти нові форми, для посилення і закріплення цього інтересу. Крім збуджуючої сили і переконливої простоти цього спілкування, дитяча аудиторія (в не меншому плані за юнацтво) потребує максимальної

відвертості та чесної розмови, високих почуттів: любові, дружби, свободи, яких бракує в житті і які необхідні для становлення особистості.

Але між тим, останнім часом у дискусіях театрознавців висловлюється думка і про те, що театр для дітей повинен стати важливою і модною складовою культури, якісного життя. Театр для дитини починається з бажання батьків привести її туди. Але сучасний театр для дітей існує в умовах конкуренції з кіно, мультфільмами, комп'ютерними іграми і аніматорськими виступами у торгових центрах.

Сьогодні театр повинен виправдати сподівання дорослих і маленьких глядачів, напевно тому зараз стають все популярнішими вистави для сімейного перегляду, у яких існують дитячий і дорослий шари і які дають змогу зближення батьків і дітей.

Є ряд чинників, що також впливали на функціонування організаційної і творчої діяльності Харківського театру для дітей та юнацтва у зазначеному періоді (і не лише).

Одним з таких чинників, (може і не так яскраво окреслений в порівнянні з іншими) є, наприклад, статусний фактор. Це автор магістерської роботи помітив ще давно з власного досвіду. Так, на початку своєї театральної кар'єри, ще в студентські роки запрошували два ТЮГи, але була перспектива академічного «дорослого» театру і театри юного глядача отримали категоричну відмову. Якщо є перспектива у молодого митця проявити себе у драматичному театрі, то ТЮГ не витримує конкуренції. Зараз у автора магістерського дослідження вже зовсім інша думка, але фактори порівняння статусності театрів, на жаль, залишилися ті самі. Коли вже це питання було розглянуто у якості директора Харківського театру для дітей та юнацтва, то емоції переплелися з практикою та прагматизмом.

З досвіду своєї практичної діяльності, автор магістерської роботи намагається оцінити статуси театрів м. Харкова за такими напрямками:

- розташування (географічне положення театру у місті, можливості зручної транспортної розв'язки для глядача, тощо);
- будівля (загальний стан будівлі театру, зовнішній та внутрішній вигляд приміщення, умови комфорту для глядачів та співробітників);
- можливість надання послуг (не лише випуск вистав, а й можливості театру для проведення високотехнічних заходів з залученням сценічного обладнання, можливості роботи з партнерами, гастролерами тощо);
- творче наповнення (рівень вистав за драматургією, режисурою, сценографія постановок, акторська майстерність);
- кадрова складова (творчі, творчо-технічні, адміністративні кадри театру).

Це все зазначено у вигляді таблиць в додатку Б: Аналіз статусу театрів м. Харкова за критеріями: розташування, будівля, можливість надання послуг, творче наповнення та кадрова складова.

Окрім того, безумовно, на статус театрів впливає їхнє історичне минуле. Це своєрідний шлейф, який або необхідно обрізати, або його оцінювати, аналізувати, переосмислювати, і з ним також працювати. Але факт минулого залишається у будь-якому разі. У тому числі важливим чинником, який суттєво впливав на статус театру в той довоєнний час, є і географічне розташування міста Харкова, а у зв'язку з цим і певною мірою політична складова.

Наступним в аналітичному процесі варто відзначити вплив фінансово-економічного фактору. Умовно його також можна поділити на кілька напрямків:

- фінансування з державного бюджету;
- фінансування з власних коштів театру (через доходи з продажу квитків та послуг);
- фінансування через спонсорів та меценатів;

- фінансування з фондів та грандів.

Фінансування із державного бюджету постає дуже специфічною проблемою. До прикладу наведемо історію однієї з розмов із директором одного з ТЮГів України. На запитання, хто оплачує театру комунальні послуги, співрозмовник навіть здивувався такому питанню. У відповідь було почуто, що ці витрати бере на себе обласна влада. До речі, подібну реакцію можна було побачити і почути у Німеччині, коли було спілкування з представником керівництва державного театру для дітей у Берліні.

Слід зазначити, що Харківська область практично ніколи, за останні десятиліття, не славилася взяттям на себе комунальних витрат театрів і не лише театру для дітей та юнацтва. Хоча якщо говорити «за весь час», то будемо відвертими, інколи велику частину оплати за спожитий театром газ на опалення, все ж таки область брала на себе. А ціни на інші комірні були тоді прийнятні (але в процесі років вони змінювалися нечувано і, природно, у бік збільшення). Як не прикро, але це невеликий період до 2011 року. За опалення в інших театрах та ХТДЮ за газ 75% у той період оплачували можновладці. Але з 2011 року все кардинально змінилося.

За багато що можна ляяти «совок», але в ті часи (принаймні там, де автор цієї магістерської роботи осягав ази акторської майстерності) такі статті витрат як: заробітна плата, комунальні послуги, частина театральних постановок, сільські гастролі (це лише те, що було почуто від своїх педагогів) брала на себе держава.

Можливо тема фінансування театру, можна сказати, безпосередньо і не відноситься до напряму теми магістерської роботи, але театр міг би, зрештою, усі зекономлені кошти від цих статей витрат спрямувати на вдосконалення особливостей взаємин театру та глядача у процесі творчої діяльності театру. А коли держава, в особі Харківської області, виплачувала лише зарплату і, за рідкісним винятком, оплачувала витрати за спожитий газ

відсотків 15-20 на рік (у кращому разі), то треба розуміти, скільки коштів йшло не в творчий процес театру.

Хоча, заради фактологічної правди маємо зазначити, що і місто, і область з розумінням поставилися наприкінці 2011 року та у період 2013 – 2019 років до перспективи капітального ремонту всієї будівлі театру та навіть оплачували проектні роботи. Але, на превеликий жаль, цей процес завершився нічим у 2020 році один із двох проектів не було доведено до логічного фіналу через несвоєчасне реагування, а по суті байдужості, новообраного керівництва театру.

Наступний напрямок – це фінансування з власних коштів театру (продаж квитків та послуг). Це, мабуть, переважна більшість коштів, яка йшла і на комунальні витрати, і на обслуговування будівлі театру, і на витрати на обслуговування творчого процесу, та і на сам творчий процес. Театр мав сам собі забезпечувати фінансування нагальних потреб у період, що досліджено в магістерській роботі, хоча з того часу і аж до 24 лютого 2022 року, мало що змінилося.

Окремим напрямком було фінансування через спонсорів та меценатів. Так, на жаль, ми не в Європі та не в Америці. Це там, напевно, дуже досконале законодавство щодо меценатства та спонсорства, а в нас законопроект про меценатство, був поданий ще за керманіча на посту міністерства культури Богдана Сильвестровича Ступки і досі результатів немає. За часів двох каденцій на цій посаді Євгена Миколайовича Нищука було декілька спроб продовжити цей процес, але керівництво країни, мабуть, не було в цьому зацікавлено. Директори театрів Харкова, та інших міст України, неодноразово активно піднімали це питання на різних нарадах, різних рівнях, у різних містах, але поки й досі це питання не вирішено.

А ось напрямок фінансування з фондів та грантів подекуди дав і свої розчарування, і свої дуже добрі плоди. Коли активно почала діяти інституція Українського культурного фонду, Харківський театр для дітей та юнацтва

спробував із ним працювати, але досвіду грантової роботи митці театру на той час ще не мали і колективна заявка не добрала один бал. Звичайно, все було проаналізовано та колектив зрозумів свої недоробки. Потім, на жаль, театр потрясло трохи об'єктивною та суб'єктивною кадровою перестановкою і новий етап співпраці з УКФ у театру не стався (і проблема була не лише в тім, що кадри змінилися, але, на жаль, елементарно, забракло часу сформувавши нову заявку). До речі, нове керівництво театру (треба віддати належне) реалізувало свої плани роботи з УКФ, але не в тому напрямку, в якому намагався театр у період 2010 – 2020 років.

Співпраця театру з Goethe-Institut в Україні дала дуже хороший результат і це загальновідомий факт, підкріплений оглядами у ЗМІ та зафіксований у звітності колективу. В рамках цієї співпраці у 2015 році народилась вистава за твором Сергія Жадана «Депеш Мод». Ця співпраця театру дала не лише досвід, а й впевнений крок уперед у роботі з глядачем. Театр отримав можливість показати себе глядацькій аудиторії не лише у Харкові. Співпраця театру з Goethe-Institut в Україні має продовження певною мірою і до тепер.

Соціальний чинник як і у будь-якій сфері нашого життя мав серйозний вплив на життєдіяльність театру. Це подекуди сукупність кількох факторів. На превеликий жаль, до ТЮГів, з моменту їх появи, незважаючи на пафосні слова і полум'яні промови, завжди в театральній «індустрії» існував і існує «залишковий принцип», практично в усіх напрямках театральної діяльності.

Навіть якщо комусь з державних театральних колективів, працюючих у дитячо-юнацькому напрямку пощастило і він отримав звання «Академічний» (Харківський театр для дітей та юнацтва розпочав цей процес ще у 2013 році, але трупа так і не змогла отримати це звання й досі), все одно категорія такого театру (звичайний рівень тарифної сітки) – була одна з найнижчих і рівень фінансування залишковий. Так, бувають винятки, але вкрай рідко.

На що це впливає – перш за все це зарплати, і їх питання особливо гостро постає і для молодих спеціалістів, і для фахівців високого класу. Якщо раніше були акторські гуртожитки (мова про Харків та всі його театри), то сьогодні їх немає. Актор «дорослого» театру (а у «дорослого» театру категорія вища, ніж у ХТДЮ) має більше можливості (хай навіть не на багато, але все ж таки) облаштувати собі побут, ніж артист театру для дітей та юнацтва. І мова тут не в сенсі кількості ресурсів, а у питанні про сам соціальний чинник-статус і підхід до поняття «театр для дорослих» та «театр для дітей».

Фахівець високого класу, як правило, в театр для дітей не приходить або в складі трупі надовго не затримується. Соціальний чинник не влаштовує. І це можна зрозуміти. Хоча, буває, і висококласні фахівці затримуються, але це рідкість і знову ж таки через «дивну і комусь незрозумілу» професію «театральне мистецтво для дітей!», хоч би як це було пафосно, а для таких людей це просто покликання.

Навіть у питанні присвоєння почесних звань також діє залишковий принцип. І тому кожен співробітник розумів та розуміє і зараз, що соціальний чинник дуже впливав і впливає на організаційну та творчу діяльність театру.

Освітньо-кадрова складова також відчувала на собі вплив перерахованих вище факторів. Не можна сказати, що до театру приходили претенденти тільки низької кваліфікації на різні посади. Однозначно ні. Але фахівці, розуміючи, що ставлення соціального середовища до театру для дітей саме таке, як вище описано, ставили собі питання про те, що вони зможуть дати театру як фахівці і чим це буде підкріплено в їхньому особистому статусі як фахівців. А часто був інший варіант, мовляв «Я пересиджу в ТЮГу певний період. Поки місце не звільниться в «престижнішому» театрі, або пересиджу поки закінчу ВНЗ». І це реальність, такі речі позбавляли можливості якісно вибудовувати стратегію та тактику роботи театру. Ці реалії треба було розуміти та діяти згідно з обставинами. І

хоча це стосувалося, переважно, творчих кадрів, проте з технічними фахівцями було анітрохи не легше.

Як не дивно, але організаційний та творчий процес у театрі для дітей залежить навіть від погодного чинника. Взимку, навесні та восени, у період активного театрального сезону, коли відбувалися репертуарні вистави для дітей і гастрольні заходи, сильний снігопад чи дощ, тим чи іншим чином, мінімізували у своїй корисній дії організаційний вплив роботи колективу на вибудовування взаємовідносин театру і глядача. І причина зрозуміла і цілком природна. Вона пов'язана не з театром, а з тим, що батьки (особливо які не взяли ще квиток або навіть отримали на захід безкоштовне запрошення), не поведуть свою дитину за такої погоди.

Та є ще один фактор, що має як негативний, так і позитивний результат. Це конкурентоспроможність. Харків – місто велике, глядача на всіх вистачить. Театр для дітей та юнацтва, якщо можна так сказати, спеціалізований. Хоча є подібний до ХТДЮ за своєю специфікою театр ляльок. Але всі театри міста (не лише державні театри) у своїх репертуарах мали та мають спектаклі для дітей, особливо у канікулярні дні.

Конкуренція – це абсолютно нормальне явище. Театр для дітей та юнацтва не монополіст на «ринку театральних послуг для дітей», але в цьому і була своя особливість. Ринковий закон «попиту та пропозиції» для ХТДЮ грав позитивну роль у мотивації, у стимулюванні професійної роботи колективу. Це було добре і в цьому проявлявся найголовніший чинник – любов нашого маленького, юного та дорослого глядача до Харківського театру для дітей та юнацтва.

Це було помітно не лише за фінансовими звітами, а за тією енергетикою, яка переходила до митців із залу від глядачів. Це давало впевненість у тому, що колектив рухається у правильному напрямку у взаємодії з глядачем та шукає ті особливості, які у театрі ще не

застосовувалися. Може, подібне й було в інших театрах, але для Харківського театру для дітей та юнацтва багато було вперше.

Певним чином на функціонування організаційної і творчої діяльності театру вплинули особливості інновацій у системі освіти України. Ці нововведення та доповнення у вже існуючу модель роботи освітнього процесу і всіх інституцій та організацій що співпрацюють з освітянами (а театри дитячо-юнацького спрямування мають таку форму роботи), безпосередньо обумовлені сучасними світовими та національними соціокультурними процесами.

З'явилися більш динамічні прояви застосування принципів полікультурності, поліетнічності, багатомовності у реформуванні завдань і змісту освіти. Така вибудова взаємозв'язків освітнього сектору з альтернативними їм організаціями (театри, музеї, бібліотеки тощо) відображена у стратегічних законодавчих та нормативних документах нашої держави, серед яких не лише положення про інноваційну освітню діяльність, в яких визначено шляхи формування особистості на основі духовних цінностей національної та світової культур, а й більш офіційні на рівні державної стратегії розвитку та національного пріоритету.

Це і окремі розділи Конституції України, окремі положення, що затверджені у Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, освітніх законах України («Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту») а також Концепції загальної середньої освіти (12-річна школа) та в нових документах сьогодення.

Теоретико-методологічні засади та окремі питання, які пов'язані з розвитком інноваційних процесів в аспекті саме соціокультурних проблем освіти досліджує ряд науковців, серед яких варто відзначити І. Дичківську [46] та І. Зязюна, [58]. які торкаються також і театрального напрямку.

Цікавими є також матеріали з суміжних напрямків діяльності, не пов'язаних напряму з театральним мистецтвом. Так, соціологічний аналіз

інноваційної системи на рівні суспільства може засвідчити, що успішність кожного варіанту інновацій можлива лише при поєднанні позитивних як культурних, так і структурних факторів. Дослідження у відкритих джерелах в цій галузі показує, що у будь-якому суспільстві є багато талантів, але можливості їх реалізації в значній мірі детерміновані культурою. Для театральної діяльності це важливий нюанс.

Аналізуючи історичні віхи розвитку Харківського театру для дітей та юнацтва, можна зазначити, що у питаннях найпростішої організації глядача і взаємодії з ним співробітників театру з глядацькою аудиторією були часи, коли це питання було легше опрацювати. Це було через те, що існувала розвинена мережа організації глядача на локальних об'єктах – у школах, в системі позашкільної освіти, учбових закладах середньої ланки. Зараз це лише поодинокі випадки, ініційовані окремими ініціаторами, а не системна практика.

Сьогодні театру, в питанні організації глядача, необхідно працювати особливо плідно, з повною віддачею, включно з усіма своїми професійними навичками та досвідом, що їх було набуто в процесі багаторічної роботи театру. Але інструментарій заохочення в період, що зазначено в магістерському дослідженні, став трохи іншим, аніж це було раніше. Адже почали з'являтися і активно застосовуватися в різних аспектах діяльності театру нові форми комунікації (наприклад, через повсякденне розповсюдження соціальних мереж), які театру ще доводиться вивчати і застосовувати. Як в наукових матеріалах так і у ЗМІ наголошується, що змінюється час, і змінюються «пропоновані обставини» існування театральної сфери і діяльність Харківського театру для дітей та юнацтва зокрема.

Висновки до розділу 2

1. Визначено вірогідні шляхи розвитку сучасного театрального процесу Харківського театру для дітей та юнацтва з теоретично обґрунтованими рекомендаціями щодо пріоритетів творчої та організаторської діяльності;
2. Проаналізовано аспекти та значимість естетичного духовно-морального виховання юного і підліткового глядача в ракурсі театральної педагогіки та цілісного сприйняття мистецтва;
3. Визначено умови та фактори, що впливали на функціонування творчої та організаційної діяльності Харківського театру для дітей та юнацтва в динаміці періоду 2010-2020 років;
4. Означені риси та фактори діяльності, завдяки яким театр працював і намагався жити, а не просто формально існувати;
5. Надані характеристики змін внутрішніх складових щодо «способу існування» театру в реаліях та обставинах зовнішнього впливу соціального життя регіону та всієї країни;
6. Розглянуті питання щодо мінімізації негативного впливу зовнішніх чинників, які впливали на організаційну і творчу діяльність театру в період 2010 – 2020 рр.

РОЗДІЛ 3. ТРАДИЦІЙНІ ТА ІНОВАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ У ФУНКЦІОНУВАННІ ВЗАЄМОДІЇ УЧАСНИКІВ ТВОРЧОГО ПРОЦЕСУ ХАРКІВСЬКОГО ТЕАТРУ ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА ЗА ДРУГЕ ДЕСЯТИРІЧЧЯ ХХІ СТ.

3.1. Репертуарна політика Харківського театру для дітей та юнацтва як лабораторія у дослідницькій роботі театру з вивчення та формування світогляду юного глядача щодо театрального мистецтва

Сучасний пошуковий український театр пропонує свої художні структури, які спроможні цілюще впливати на душевний стан глядачів. Театр для дітей та юнацтва не стає осторонь таких процесів.

Хоча, варто зазначити, що в залежності від обраної режисером і акторами театральної системи, у кожній з яких є свої особливості спілкування з залом, глядацька співтворчість має неоднаковий спектр можливостей.

У законодавстві України щодо театральної діяльності з'являються положення про те, що кожен театр самостійно визначає свій репертуар. І ось, здається, свобода! Сам визначаєш, самобираєш та втілюєш на сцені те, що ти хочеш. Але і досі основою репертуару виключно усіх українських театрів для дітей є казка, сучасна п'єса і класика. Хоча театр для дітей може й має бути різним. У репертуарі театрів легко уживаються казки і героїко-романтичні п'єси, хрестоматійні «шкільні» твори і шекспірівські трагедії. Особливістю театру для дітей є вікова градація глядачів (п'ятилітні діти і чотирнадцятирічні підлітки, зрозуміло, принципово різні аудиторії). Саме з «незвичайним» глядачем пов'язані всі його елементи: вибір п'єси і характер її сценічного втілення, структура і тривалість вистави, її художнє вирішення.

Ще важливішими стають у сучасному театрі естетичні враження, які, як і в інших видах мистецтва, провокують художню творчість глядача, дарують насолоду знайденою суттєво виправданою і водночас незвичайною,

оригінальною формою. Народжені у спілкуванні театру та глядача естетичні враження є ексклюзивною можливістю сучасної вистави. Їх значення в майбутньому буде тільки зростати. І далі взаємовідносини театру і глядача, як свідчать дослідження психологів, соціологів, практиків і теоретиків театру, будуть все більш спрямованими на побудову, відновлення та удосконалення цілісної структури людської особистості в її найвищій творчій іпостасі. Зараз цей процес тією чи іншою мірою відбувається у кращих зразках сучасного театру.

Драматурги й режисери повинні знайти такі слова, щоб з повагою до маленького глядача, не знижуючи вимогливості до себе, просто і ясно розповідати про речі зовсім не прості. А твори, написані і поставлені у розрахунку на дитячу нерозбірливість, тобто відверто «халтурні», нічого спільного з мистецтвом не маючи – вони навпаки можуть викликати у дитини стійкий імунітет до мистецтва взагалі і на все життя.

Критики в період 2010 – 2020 рр. часто визнавали, аналізуючи афіші Харківського театру для дітей та юнацтва певну репертуарну обмеженість та жанрову одноманітність його вистав. Мотивувалось це тим, що для сценічного прочитання обираються або класичні драматичні твори, або драматургічні версії казкових творів. Та все ж відзначали і те, що такий стан театру пояснюється проблемами у вітчизняній драматургії, мовляв, ще не створено правдивого образу позитивного героя, який мав би з'явитися на сцені театру для дітей. Наскільки ці твердження є правдивими – лише частково, адже глядацький попит на вистави тих часів не зменшився, а в деяких випадках навпаки зріс.

За аналізом звітів театру за позиціями діяльності колективу Харківського театру для дітей та юнацтва з 2011 по 2018 роки простежується тенденція зростання творчих і виробничих показників щодо кількості глядачів та фінансових показників, це можна побачити з даних, наведених у таблиці додатку В.

Але на початку досліджуваного періоду стояла гостра проблема взаємовідносин театру з дитячим та юнацьким глядачем, які необхідно було вибудовувати.

Науковець в галузі педагогіки та дослідження впливу театру на дитячо-юнацьку аудиторію М. Стельмахович зазначав, що без опори на українські народні звичаї виховати справжнього українця не можливо. Тому їх збереження, збагачення і дотримання має доленосне значення як для нації в цілому, так і для кожного українця. «Застосування знань і засобів етнопедагогіки ставить реальний заслін бездуховності, національному нігілізму, допомагає дітям усвідомити свою роль як спадкоємців народних цінностей і традицій» [118, с.3-6].

Нажаль сценічні втілення українських творів на сцені Харківського театру для дітей та юнацтва у період 2010 – 2020 рр. не мали достатнього розвитку в рамках репертуарної діяльності.

Як не дивно, від культури, як головного стимулу соціальних нововведень, також залежить якісні показники формування репертуарної політики будь-якого театру, і особливо – дитячо-юнацького спрямування. Це відбувається тому, що рівень соціокультурного історичного розвитку суспільства безпосередньо впливає на зміст і характер не лише процесу інноваційних перетворень, а й на загальний попит певного мистецького продукту, виокремлення та популяризації певних тем, жанрів та форм театрального процесу.

Саме існуючі в суспільстві цінності визначають в подальшому соціальний напрямок не лише ідейного, а й технологічного розвитку. Можна зробити висновок, що без перебільшення саме культурні характеристики визначають особливості інновацій. Знаючи це, можна враховувати тематичне забарвлення у кожній з вікових груп глядацької аудиторії театру для дітей та юнацтва при побудові загального плану роботи та репертуарної політики колективу.

За радянських часів репертуарна політика театрів для дітей вибудовувалась дуже просто. Основою репертуарної сітки були переважно казки (класичні та національні) та твори (проза та драматургія), які проходили узгодження і були нашому глядачу знайомими зі шкільної програми.

З плином часу та зі змінами вимог нових історичних періодів у законодавстві України про театральну діяльність з'являються також і оновлене положення про те, що театр самостійно визначає свій репертуар. Театру ніби дається свобода самостійного визначення, коли театр самостійно, згідно власної сформованої репертуарної політики, обирає та втілює на сцені те, що вважає за потрібне. А також абсолютно самостійно вибудовує взаємини із глядачем. Але ось тут і виходить проблема.

Коли театр опинився у ситуації, коли немає тих наглядових осіб, які власною вказівкою визначають, що школярам того чи іншого класу, тієї чи іншої школи необхідно сходити на виставу, то театр залишився віч-на-віч із цілою системою. І тепер кожен театральний колектив виходить із таких ситуацій по-своєму.

Переглянувши репертуар, з погляду відвідування вистав звичайним глядачем (бо варто зауважити, що шкільний глядач ходив до театру за іншими «законами», мотивуючись власною потребою у доповненні театром своїх планів освітньої програми з літератури чи своїх планів організаційно-масової роботи), театр розпочав аналіз і визначив найслабші вистави за певними критеріями. Наприклад, до вистави в своїй віковій категорії застосовувалось питання «А чому його не хоче дивитися глядач?». Потім робилось уточнення: «Вистава не цікава для всіх, чи лише для цієї категорії глядача?» І, проаналізувавши всі репертуарні позиції, творчий колектив театру разом з творчим та адміністративним керівництвом визначили для себе кілька можливих причин замалої відвідуваності.

Найгострішим постало питання слабкої драматургії. Або сама драматургія не витримувала критики чи навпаки постановочна частина не справлялася або інсценізація (навіть гарного твору) була невідповідної якості.

Тому окремим, етапом роботи театру став театральний фестиваль – лабораторія «АртТЮЗарТ». Спільний проект Харківського театру для дітей та юнацтва та громадської організації «Інститут гармонії, людини, суспільства і природи». Його метою було сприяння гармонійному естетичному розвитку дитячого глядача різного віку та студентської молоді м. Харкова та Харківської області.

Основним завданням фестивалю-лабораторії, у зв'язку з гострою потребою пошуку якісного драматургічного матеріалу, було пропагування творів для дітей та молоді молодих драматургів, режисерів та художників-сценографів. Театр мав змогу і сам познайомитись з молодими митцями у цих напрямках, а також дати змогу їм показати свої творчі доробки.

Окремо стояло збереження культурної спадщини та активний творчий пошук нових театральних форм для дітей та молоді, у творчості молодих драматургів, режисерів та художників-сценографів м. Харкова та Харківської області, а також пошук творчих рішень, спрямованих на розвиток у дітей та молоді психології цивільної самосвідомості, усвідомлення себе повноцінним членом сучасного суспільства.

До участі у проєкті запрошувались молоді драматурги, режисери та сценографи. В Положенні про проведення театального фестивалю-лабораторії «АртТЮЗарТ» зазначалось, що претендент на участь у фестивалі-лабораторії надсилає на адресу організаторів (електронним або друкованим) окрім заповненої анкети ще й творче завдання-портфоліо. А саме:

- представники за напрямком драматургії – мали надсилати власну п'єсу для театру для дітей, з урахуванням того, що направленість цього

матеріалу мала б бути саме для молодіжної аудиторії, також умовою відбору було те, щоб написана п'єса була не раніше 2007 року. Для розгляду приймалися п'єси із широким спектром проблематики;

- ті, хто пробував власні сили у номінації режисера – мали подати експлікацію п'єси дитячо-юнацького театру, з урахуванням акценту на молодіжну аудиторію, також матеріал для такої постановки мав бути створеним не раніше 2007 року. Тематично режисерів не обмежували;
- митці-сценографи мали додати до заявки ескізи або макети декорацій і художнього оформлення заздалегідь обраного матеріалу, що може бути поставлено в театрі для дітей.

У другому етапі драматурги та режисери повинні були підбирати для читання-презентації акторів (учасник здійснює підбір акторів самостійно із запропонованих оргкомітетом артистів Харківського театру для дітей та юнацтва, студентів театральних ВНЗ м. Харкова або представлених акторів в особистій групі учасника). Також театр зважав на те, як у процесі репетицій з акторами учасник звертав увагу на створення читацької атмосфери для визначення основних смислових акцентів п'єси.

Художники-сценографи, згідно з Положенням, мали бути запрошені на ці читання, під час яких у режимі реального часу мали здійснювати сценографічні замальовки п'єси, що читалась. Потім як надіслані роботи художників-сценографів на етапі «Знайомство», так і створені на етапі «Читка» ескізи мали експонуватися у фойє Харківського театру для дітей та юнацтва.

Нажаль, але не в повному об'ємі цей проєкт було реалізовано театром та співорганізаторами, хоча всі передумови для цього були. Сталось це через розбіжності в ідейному та змістовному пластах заходів, що відбувались в рамках проєкту. Театр намагався зберегти свої принципові векторні напрямки загальної концепції розвитку ХТДЮ, а інші задіяні учасники проєкту намагались використати проєкт як джерело промоції особистісного

бренду, поступаючись потребами театру. Такі розбіжності не давали можливості для повноцінної роботи і деякі, з запланованих етапів проєкту театрального фестивалю-лабораторії «АртТЮЗарТ» так і не відбулись

Після комплексного аналізу репертуару театру впливала проблема, яку будь-який театральний колектив важко сприймає, але треба бути чесним і вчитись сприймати критику для подальшої роботи над помилками. Це проблема слабкої постановки матеріалу. Так, можна погодитися з тим, що оцінка театрального мистецтва суб'єктивна, але є ті канони і режисури, і художнього оформлення, і оформлення музичного, і, безумовно, акторського втілення, які стають тим показником, за яким визначається якість театрального продукту певного колективу. Коли творчій колегії було запропоновано такий аналіз вистав репертуару, думки більшості колегії зійшлися, і було прийнято рішення по ряду списань вистав. Але, звичайно, було обговорення щодо тієї чи іншої вистави і списання відбувалось лише за умови наявності у цієї вистави великої кількості проблем, що не можна вирішити.

Під час ініційованої перевірки репертуару постало і питання наявності дорослого репертуару. На початку означеного в темі магістерського дослідження періоду ще було далеко до комплексного підходу до появи дорослого глядача у ХТДЮ. У театрі вистави для дорослого глядача ставилися і досить не погані. Про них писали профільні видання та обговорювали театральні критики як Харкова так і України, була увага ЗМІ. Також були експерименти з простором, як то було у виставі «Ендшпіль» режисера Л. Садовського, коли спектакль був поставлений у фойє театру. Але на той час визначалася загальна думка дорослого глядача, що в театрі для дітей не може бути добрих вистав для дорослих. Нажаль, така думка і сьогодні існує у тих, хто рідко відвідує театри (і особливо ХТДЮ пам'ятає за своїми дитячо-юнацькими споминами).

Окремим моментом постає і те, що треба було змінювати підхід мистецької когорти театру, мовляв, режисери вам виставу поставили, а дирекція вирішує справу їх продавати. До вирішення проблеми взаємодії з глядачем театр підійшов комплексно, позбавляючись від хибного для загальної справи розвитку театру підходу що творча частина театру лише про творчість. Треба зазначити, успішні кроки в подоланні цих гострих моментів були зроблені театром, хоча і трохи пізніше.

Театр також зважився на очищення репертуарної сітки болісним, але дієвим шляхом. Так, у 2011 і 2012 роках після обговорення в рамках театрального колективу було вирішено, що деякі вистави як для дорослого глядача, так і в рамках дитячого репертуару, будуть списані. Серед основних причин для списання була наявність ситуацій, коли в глядацькій залі банально на них не було глядача, або попит був занадто мінімальним та непостійним. Це не стосувалось так званого «сезонного» репертуару, який грається, наприклад, лише в рамках зимових свят та новорічних канікул, бо в свій сезон ці вистави мають високі і стабільні показники прибутку для театру з продажу квитків та мають любов глядача. На подібні вистави приходять всією родиною і навіть не одним поколінням.

Та буває, що і самі постановники стають ініціаторами списання власних театральних робіт, мотивуючись збереженням якості театрального продукту. Яскравим прикладом подібної ситуації стала пропозиція від режисера-постановника Олександра Драчова. Він разом з акторами сам зважився на списання своєї вистави «Мауглі», обґрунтовуючи власне рішення про невідповідність його художнім вимогам сучасного театрального процесу. Театр з пропозицією режисера погодився.

У період 2010 – 2020 рр. Харківський театр для дітей та юнацтва зосередився на діяльності, що спрямована на покращення репертуарної політики театру. Саме для цього було проведено глибинний аналіз репертуару, згідно потребам загальної концепції. Театр, активно працюючи

над вивченням глядацьких інтересів, розробив перспективні плани дій. Саме в цей час театр продовжив свій розвиток за трьома основними напрямками діяльності, а саме:

- створення вечірніх вистав дорослого репертуару на великій сцені (такі постановки колектив театру об'єднав у безстроковий проект «Дорослий четвер у ТЮГу»);
- робота над експериментальними театральними постановками на малій сцені (такі вистави було згуртовано в проект «Камерна п'ятниця у ТЮГу»);
- формування сітки основного репертуару за формулою глядацької орієнтованості – «для дітей та їх батьків» (ці вистави театр рекламував під девізом «Сімейні вихідні у ТЮГу»).

3.2. Митець і глядач Харківського театру для дітей та юнацтва в ракурсі творчого процесу (2010 – 2020 рр.)

Надзвичайно важливою є роль театру для налагодження повноцінного спілкування людей, насамперед дітей та молоді, особливо у сучасний період надмірного занурення юного покоління у світ віртуальних взаємин. Участь у театральних дійствах забезпечує простір самовираження, психологічного захисту, що робить театральне мистецтво важливим чинником профілактики різноманітних змін соціальної поведінки. Такі ідеї про соціально гармонізуючу роль театального мистецтва вказують на необхідність більш активного використання засобів театру у формуванні особистості, на впровадження театральних методик у сучасну соціально-педагогічну практику.

Актуальність теми взаємодії митця і глядача за останні роки постає досить відчутно та зумовлена необхідністю виявлення специфіки такої взаємодії у контексті сучасної культури нашої країни. Світовідчуття кожної

людини, особливо в умовах глобалізації, формується в контексті боротьби або взаємодії різних культур. У цій ситуації театр може стати одним з провідних видів мистецтва і «механізмів» культури по складанню нових життєвих форм і стратегій, а також збереженню культурної цілісності та духовних орієнтирів нації.

В питанні театру для дітей та юнацтва це постає ще більш нагальним питанням, бо є чинник патріотичного виховання нових, не заштампованих радянськими шаблонами та уявленнями про світобудову, поколінь, для яких мультикультурність є більш природним станом, як і намагання розкрити себе через творчий світ.

Якщо розглянути історичні корені сучасного стану системи «театр-глядач» та її дослідження в Україні, можна виокремити те, що велику історичну і футуристичну розвідку в цьому напрямі зробив свого часу режисер Лесь Курбас. Так, у його лекціях відображене змінення взаємовідносин театру та глядача в перехідну епоху: від дореволюційного театру до театру революційних років і потім до радянського театру. Ідеї та досвід Курбаса щодо взаємин із глядачем тільки сьогодні осмислюються і втілюються в життя митцями і теоретиками театру.

На початку розвитку театрів для дітей та юнацтва не було такого поглибленого відгалуження саме за психологічними особливостями такого глядача, тож для дітей ставили так, як і для дорослих. Так, з початку 30-х років ХХ ст. створення політичної актуальної вистави на основі творів радянських авторів стало основним завданням дитячих театрів, і хоч потім ця функція знівелювалася, але намагання перетворити театр для дітей на «лайтову» версію дорослого здебільшого залишилися. Тому так органічно існує у театрі для дітей дорослий репертуар і до нині, а процес відгалуження юнацького і молодіжного театру від дитячого все ще актуально для багатьох колективів.

Якщо ж аналізувати функціонування та розвиток системи театр-глядач в Україні як результат циклічних процесів зміни літературної та видовищної домінанти в організації діалогу з глядачем, то ці цикли суттєвих, жанрових і видовищних ознак в організації спілкування театру та глядача існували й існують у контексті постійного розвитку, поглиблення, ускладнення та диференціації цих взаємин, що демонструють сучасний український театр і глядач. В усьому тому театр для дітей то занадто глибоко аналізує свого глядача та його потреби, або цілком про нього забуває.

Ще одним проблематичним моментом стає те, що над митцями дитячо-юнацького спрямування все ще є певні умовні традиційні рамки. Можна сказати, що за радянських часів театр для дітей наполегливо демонстрував абстрактно-позитивні приклади поведінки і був виключно педагогічним.

І сьогодні на перший план виходить естетична функція театру для дітей. Режисери, які поглиблено працюють у театральному мистецтві для дітей, бачать свій обов'язок у тому, щоб познайомити дитину із театром, навчити його любити, дати їй відчуття причетності до театального світу.

Серед станів взаємовідносин у системі театр-глядач можемо виділити традиційні та інноваційні:

- 1) Традиційні, тобто відтворюючі історично складені типи взаємовідносин театру і глядача, притаманні цьому театру або жанру, ілюзійні по типу ідентифікації глядача і сценічної дії, які не доповнюють свій художньо-технічний арсенал запозиченнями інших сучасних мистецтв і можливостей сучасних медіа-технологій;

- 2) Інноваційні за зовнішньою формою, які в свою чергу можна поділити на ті, які використовують:

а) нові аудіо-візуальні технології;

б) запозичення з сусідніх театральних жанрів та інших видів мистецтва;

в) еkleктику та цитатність, як принцип побудови художньої форми;

г) нові елементи виконавської техніки.

Вважається, що маленьку дитину у виставі найбільше приваблює інтрига, зовнішня динаміка. Так, композиція, кольори, світло, музика, темпоритм дуже важливі, але тільки тоді, коли пробуджують почуття.

Питання форми вистави для дітей дуже складне й неоднозначне. Тут можна виділити принаймні дві полярні точки зору. Перша полягає у тому, що дітям подобається усе, аби воно було у блискучій обгортці. Мовляв, діти бувають різні, і не варто звертати увагу на те, чого вони хочуть. Прихильники іншої вважають, що дитина гостро відчуває красу і завжди реагує емоційно. А чи буде ця краса справжньою, вже залежить від самого театру. Що для режисера має бути важливішим? Бурхлива реакція маленького глядача, яка не завжди є справжнім враженням від вистави, або напружена тиша, що говорить про глибоке сприйняття та розуміння? Як досягти саме тієї реакції глядача, яка бажана? Адже діти – не дорослі, і дивитися виставу «із ввічливості» вони не стануть.

Можливо, один з варіантів вирішення цієї проблеми – створення такої вистави, де діти стають її співтворцями та учасниками. Активне втручання у театральну дію – це те, чого не буває у театрі для дорослих і що може існувати у театрі для дітей. Проте варто не забувати те, що театр не є тотожним розважальній аніматорській роботі, як би популярним цей вид діяльності не був у глядача.

Окремо, розглядаючи питання творчого процесу в театральному просторі, варто зосередитись на значенні інноваційної діяльності. Впровадження нових форм і методик не повинно ставати панацеєю і має бути лише доповненням загальної концепції діяльності театру як інституції, театру як явища, театру як мистецького простору. Головний ризик безмірного впровадження інноваційних процесів полягає в тому, що цей процес може виступати у формі прагматизації нових продуктів духовного виробництва. Театр ризикує свій продукт діяльності (виставу, театральну акцію, проєкт,

перформанс тощо) в результаті інноваційного збагачення не лише перевести і переоформити в норми практичної діяльності, а й втратити специфічні якості свого напрямку. Особливо гостро цей ризик відчувається у напрямку театру для дітей та юнацтва.

Наш театр розумів, що будь-яке нове знання, що виникає як безпосередній досвід у рамках роботи дослідницького характеру, потім поступово виводиться зі сфери пізнавального процесу і починає переоформлюватись в інноваційний процес, а також і в нових системах технологічної діяльності. Тому поряд з прагматизацією та ідеалізацією, (між якими завжди балансує театр для дітей та юнацтва, і не лише мова про творчий колектив Харківського театру для дітей та юнацтва, а й будь-який аналогічний театр), важливою формою впровадження і застосування інноваційного процесу виступає масова трансляція нововведень у сформовану (і здебільшого заштамповану зайвими кліше за темою театру для дітей та юнацтва) систему культурних норм та зразків, що підлягають відтворенню і подальшому існуванню в процесі їх освоєння новими поколіннями людей.

У зв'язку з цим в будь-яких інноваційних процесах у сучасних умовах (особливо у сфері театрального напрямку) зростає, як не дивно, роль освіти як суспільного інституту. Саме освіта забезпечує динаміку культури та прискорений механізм використання нового досвіду не лише безпосередньо в театральному мистецтві, а й в різних сферах суспільної практики.

Варто не забувати і про те, що динаміка взаємовідношення культури, мистецтва і людини має певну особливість вияву. Це можна дослідити на тому, що в різні періоди життя людина сприймає більш актуальні різні пласти культури.

Коли говорять про «дорослого» глядача – аналітики більш впевнені в тому, що в кожного з тих, хто опинився у глядацькій залі переважає та чи інша позиція стосовно культури: споживча, креативна або новаторська. У

питанні дитячої аудиторії та юнацької є припущення, що це нівелюється, тому що дитячо-юнацька аудиторія не може ще робити власний вибір що саме вона хоче споживати, як саме це має бути візуально та змістовно і через свої особливості психофізики не може розрізнити інноваційну складову. Але в цьому випадку варто зауважити важливість правильного вибору батьків або вчителів, що обирають матеріал для походу до театру, а також чесність самого театрального колективу при промоції свого продукту. Бо часто буває так, що батьки повіривши рекламі вирішують долучити свою дитину до певного творчого продукту, а він не відповідає заявленим в рекламі критеріям. Нажаль від такого розчарування глядача театральні колективи не застраховані і колектив ХТДЮ теж має певний негативний досвід за цим прикладом.

Не знімаючи відповідальності з театру за це, треба зазначити, що не завжди це лише момент похибки відділу реклами. Режисер, особливо в театрі для дітей та юнацтва, ще на етапі підготовки матеріалу для постановки повинен чітко усвідомлювати, наскільки точно його ідея може бути сприйнята певною віковою аудиторією. Бо якщо вистава занадто легка для сприйняття – маленький глядач почне сумувати і відволікатися, заважати і самим акторам, що задіяні у виставі. Коли ж вистава занадто складна – глядач або швидко також втратить увагу до того, що відбувається на сцені, або не зуміє опанувати запропоновану ідейну площину, сприймаючи лише більш зрозумілі окремі складові – динаміку мізансцен, сценічне оформлення вистави, акторські геги тощо. У режисерів як молодшого покоління, так і досвідчених це однакова проблема. І здебільшого вона полягає в тому, що режисер ставить свої професійні амбіції у реалізації вище, аніж цього вимагає специфіка театру для дітей та юнацтва.

Нечітке усвідомлення режисером аудиторії, для якої створюється та чи інша вистава нажалі у ХТДЮ є не поодиноким. З досвіду інших колективів також можна розглядати питання, що і так званий «дорослий» репертуар

може зазнавати цієї проблеми, коли режисер має заштамповану думку про те, що у театрі для дітей можна розповідати і про дорослі теми, але у такому лайт-варіанті. Через це вистави таких режисерів виходять не цікавими ані юнацькій аудиторії, ані дорослому глядачу.

Треба зазначити, що в ХТДЮ, особливо з відкриттям малої сцени ім. О. Біляцького, режисери задали високу планку рівня дорослого репертуару і конкурували з виставами класичних драматичних театрів. По виставам для найменшого глядача, молодшого та середнього шкільного віку такої однозначності попадання в потреби глядача сказати, нажаль, не можна.

Після такого моніторингу репертуару і списання зайвого «баласту» театр почав думати, чим замінити списані вистави, що ставити, як це робити для найкращого результату і який вибудовувати репертуар.

Саме на гарні вистави за класичними казками наші глядачі ходили із задоволенням. Зі спілкування з дітьми та їхніми батьками напрошувався висновок, що треба шукати такий підхід, щоб театр не став вторинним, а щось давав, пояснював, відкривав і т.д. методами театрального мистецтва. Та й досі повноцінно цей напрямок діяльності театром не відпрацьований.

Відкриття малої сцени О. Біляцького відбулось у часи, коли колектив Харківського театру для дітей та юнацтва знаходився у періоді активного творчого пошуку, відстоював право дитячого театру на універсалізацію художньої мови. Малій сцені вирішено було присвоїти ім'я відомого режисера Олександра Біляцького – постаті, знакової для культурного простору міста. З ним пов'язують періоди творчого розквіту як колективу Харківського театру для дітей та юнацтва, так і Харківського академічного українського драматичного театру ім. Т. Шевченка, а історики в один голос відзначають чималий внесок О. Біляцького у «пробудження» театального Харкова від «спячки» соцреалізму.

На думку театру, енергія саме цього імені необхідна малій сцені нашого театру, адже колектив творчий бачив її як територію експерименту,

де можна пробувати та помилятися, реалізовувати найсміливіші ідеї та ставити вистави мовою сучасного театру. Передбачалось, що мала сцена стане своєрідною лабораторією зі створення фестивального продукту, який у тому числі представлятиме Україну на міжнародному рівні.

Запустити амбітний проект малої сцени вирішено постановкою вистави «Все життя попереду» за романом французького письменника Еміля Ажара. Роман розповідає про Мадам Розу – стару єврейку, яка пережила Освенцим, яка стає прийомною матір'ю для осиротілого арабського хлопчика Момо. Так зав'язуються їхні взаємини, настільки пройняті любов'ю та теплотою, що подальше чи не починає межувати з божевіллям. Цю зворушливу історію режисер Олександр Ковшун поклав в основу цієї вистави-висловлювання, вистави-меседжа. Ідейним лейтмотивом стає думка, що минуле не повинно ставати нашим життєвим простором, адже воно багато в чому є ілюзорним. Але при цьому минуле є територією нашої пам'яті, на ґрунті якої можна виростити квіти майбутнього. Афішу та світлини з цієї вистави можна побачити у додатках Д. (Світлини з прем'єрних вистав за 2010 – 2020 рр.) та Е. (Афіші театральних постановок за 2010 – 2020 рр.)

Розробляючи стратегію свого розвитку, Харківський театр для дітей та юнацтва у той період визначив для себе, що різноманітні форми спілкування з глядачем, у будь-яких своїх проявах, у будь-яких своїх втіленнях завжди будуть націлені на те, щоб глядач зміг відчутти необхідність реалізації своїх можливостей. Як глядацьких, творчих, так і загальнолюдських, і зовсім не важливо скільки цьому глядачеві років — 5, 15, 25 чи 70. Ця думка стала маркетинговим слоганом декількох сезонів з періоду, означеного у магістерській роботі, але не перетворилась на суто піарну складову, колектив мав бажання доводити це не лише з афіш та рекламних буклетів, а й зі своєї проектної діяльності та інших видів роботи.

Коли керівництво театру постійно чуло роздуми скептиків від драматичного мистецтва, що в театрі достатньо лише ставити гарні вистави, а

все, що довкола – напускне, а найбільш жваві критики і напряду постійно запитували у той час «А навіщо, все це у драматичному театрі, хай навіть і для дітей?» - театр дотримувався думки, що свого глядача треба не просто закохати в театр (що в результаті саме по собі і не погано), глядач має йти вперед із театром, пізнаючи його загадки та разом із ним розгадуючи таємниці великого драматичного мистецтва. І це не амбітні плани чи гарні слова з прес-релізу, це дійсно було закладено в стратегії розвитку Харківського театру для дітей та юнацтва.

Кадрова політика – це, напевно, один із найскладніших напрямів у діяльності театрів для дітей. А творчі професії - так це просто повна непередбачуваність. У Харківському театрі для дітей та юнацтва з 10-15 артистів, які приходили на конкурс, його проходили від одного до трьох конкурсантів. З одного боку, здається, достатньо, а з іншого..... Вибрати треба було того, хто співає, танцює, щоб був харизматичний, обов'язково необхідний театру за типажем (або як раніше говорили - амплуа). А також необхідні відповідні зріст і вага, і, крім того, артист має бути готовий працювати за копійки й абсолютно в незрозумілому графіку, бажано харків'янин тощо.

З переліченими якостями, як правило, приходили студенти. Та колектив театру (особливо керівництво), розуміли, що молодий актор приходить до складу трупі театру для дітей та юнацтва здебільшого тільки до захисту диплому. І для театру є великою радістю, коли хтось з молоді залишався і при цьому ще й щиро полюбив театр для дітей. Але це, на превеликий жаль, буває рідко. Але це раніше бувало набагато частіше, і саме тому в театрі відносно все збалансовано за акторським складом за віковим проміжком середнього і старшого покоління. Був досвід у театру, коли в склад трупі входив майже весь акторський випуск студентів Харківської державної академії культури. Цей досвід мав як і свої позитивні моменти, так і негативні. Серед негативних – ця молодь не цінувала цієї можливості

потрапити хоч і на таку, що має свою специфіку, але все ж професійну сцену. Тому зараз набагато ціннішими є ті молоді актори, що по власному бажанню подаються на прослуховування в наш театр. Та все одно, питання вдалого залучення молодого актора в театр для ХТДЮ залишається без остаточної відповіді.

Необхідно констатувати, що деякі творчі співробітники театрів для дорослого глядача з певною іронією ставляться до театрів для дітей. Не рідко ми можемо чути зверхні фрази: «Підеш у ТЮГ зайчиків і білочок грати». І це ображає навіть людину з життєвим досвідом, тим більш це стає болісним для молоді, що починає свій шлях у такому театрі.

Як і всі молоді артисти, молодий фахівець приходячи на службу до театру для дітей, має цілком природне і необхідне для особистого розвитку бажання зіграти багато ролей і не тільки у драматургії для дітей. Він має велике бажання доторкнутися і до дорослої драматургії. І це, абсолютно, правильно! Хоча варто зазначити, що хороша драматургія для дітей вимагає від артиста не просто повноцінної віддачі таланту і високого професіоналізму, а надзусилля, щоб такий глядач повірив у результат його роботи.

Ось чому в період 2010 - 2020 років у Харківському театрі для дітей та юнацтва було ухвалено рішення про те, що випуск нових вистав буде не «випадковим», а лише згідно вибудованих планів та у повній відповідності до запланованих проектів і акцій з творчої та соціально-виховної роботи з глядачем.

Слід зазначити, що це рішення мало певну складність. І не тим, як залучити в постановках за новими напрямками роботи (особливо експериментальних та вистави дорослого репертуару) артистів – бо кожен зі складу труп був зацікавлений у якісному репертуарі на різні вікові аудиторії, не концентруючись на якомусь окремому. Складнощі являла собою робота з глядачем.

Керівництво театру розуміло, що організувати роботу з дорослим глядачем треба буде, так би мовити, «з нуля». Також було окреслено момент, ще при плануванні стратегії розвитку колективу у цих напрямках репертуарної політики, що багато чого буде в нашому театрі вперше або поновлено у новому форматі. Ця думка також стала певним важелем для кожного молодого артиста трупі театру. Вона давала перспективу відчуті починаючому актору нашого театру повною мірою те, що робота для дітей – Може бути тим, чим він може пишатися все своє життя. І це не зайвий пафос слів, а дійсно стан піднесення молодшого складу трупі, що відчувалась у означений в магістерській роботі період.

Цікавим також було те, як відбувалось акцентування увагу акторського складу в контексті творчого процесу у виставах для дітей. Входячи у творчий процес у театрі для дітей та працюючи у виставах для юного покоління, у артиста (абсолютно все одно молодого чи досвідченого) з'являється дуже важливий партнер у виставі – це юний глядач. І працюючи у виставі для нього ти (артист) не можеш, просто не маєш права, поставити «четверту стіну». Коли у виставі для дітей артист ставить «четверту стіну», то йому (артистові) по суті байдуже, як його сприймає глядач, і чи є «дихання глядацької зали». Це не артист театру для дітей, це, в кращому разі, хороший актор (фахівець, який володіє ремеслом, у позитивному розумінні цього слова). З дітьми це не дозволено! Рано чи пізно такий актор іде з театру для дітей і застосовує своє професійне володіння ремеслом у «дорослому» театрі.

Дорослого глядача можна спокусити деякими театральними прийомами, сховавшись за професію, і він зрозуміє що його «обманюють», але найголовніше, щоб «обманули» красиво. А дитину ми не маємо права обманювати. Все має бути по чесному. Якщо юний глядач не бере участі у виставі (не йдеться про інтерактивну та фізичну участь), то творчий процес є не повноцінним. І це має бути аксіомою в артиста театру для дітей.

У пошуку тих точок дотику з нашим юним глядачем, які не порушать, а навпаки, збагатять наш творчий процес, ми вперше вирішили відмовитися від «масового» відвідування нашого театру, організованого методом «вказівки зверху». Хоча про яке масове відвідування можна говорити, якщо глядача, на початок досліджуваного періоду, практично не було, і середній місячний показник заповнюваності залу становив 15-20 %. Навіть розповсюджувачам театральних квитків було запропоновано не використовувати цей метод, а запропонувати школам, вищим навчальним закладам та іншим організаціям альтернативний метод дотику наших глядачів до театального мистецтва для дітей.

Але інерція багаторічного «досвіду» періодично нагадувала про себе. І все ж таки новий досвід і нові традиції брали гору. Ми бачили, що наші пошуки нових особливостей взаємодії дають свої результати, і ми з кожним роком відчували, що наш глядач змінюється разом із нами.

Театр почав вибудовувати плани по вибудові взаємних точок дотику з глядачем, при тому враховуючи специфіку з яким саме цей процес будується: з дорослим, або з дитячим. Колективу театру дуже хотілося, щоб глядач ХТДЮ усвідомлено приходив на вистави з репертуару. Але в процесі реалізації цих планів, театр стикнувся з тією неочікуваною проблемою, що в процесі роботи більша частина трупі, м'яко кажучи, прохолодно поставилася до таких починань. Однак, розуміючи, що це все одно необхідно театру, керівництво не стало застосовувати адміністративний метод, а вирішено було почати процес переорієнтації на глядача без зайвого залучення артистів на стадії розвитку стратегії та перших кроків її впровадження, щоб акторський склад спочатку побачив перші вдалі результати і вже потім приєднався до цієї роботи. Це було ризиковано, але це були вимушені дії. І треба зауважити, що згодом ці дії справді дали свої плоди й артисти (звісно, не всім складом одноголосно) долучилися до цієї творчо-виховної роботи театру.

3.3. Специфіка роботи Харківського театру для дітей та юнацтва в ракурсі патріотичної та творчо-виховної взаємодії з глядачем

Для плідної роботи і в творчому, і у виховному плані адміністративне і творче керівництво театру продовжувало аналізувати шляхи підвищення статусу артиста, творчих спеціалістів інших професій, а по суті статусу театру в цілому.

Серед здобутків і успіхів в той період варто згадати про те, що секція театральної критики та Правління Харківського міжобласного відділення Національної спілки театральних діячів України практично одноголосно визнали виставу Харківського театру для дітей та юнацтва «Капітан Фракас» (режисер Олександр Ковшун) кращою прем'єрою театрального сезону 2011 - 2012 років у м. Харкові. Афішу та світлини з цієї вистави можна побачити у дипломних додатках Д (Світлини з прем'єрних вистав за 2010 – 2020 рр.) та Е (Афіші театральних постановок за 2010 – 2020 рр.).

Театру вдалось відкрити територію творчого експерименту – цим простором стала мала сцена імені Заслуженого артиста України Олександра Біляцького. Це стало певним підсумком творчих пошуків театру в напрямку нових форм виразності театрального мистецтва. Це позитивно вплинуло і на творчих працівників театру, у яких тепер з'явилася можливість перейти на новий етап самовираження, і на глядачів у сенсі сприйняття цих самих нових форм театрального мистецтва.

Театр на цьому не зупинився у своєму спілкуванні з глядачем. У 2015 році вперше, абсолютно новою формою театрального дійства і для театру, і для глядача стала презентація вистави-експерименту «Синій птах» за Морісом Метерлінком. Ця вистава пройшла у форматі вуличного театру, що в той час мала не аби яку популярність. Серед вдалих прикладів варто згадати постановки Львівського академічного духовного театру «Воскресіння» і вуличні постановки цього театру режисера Ярослава

Федоришина. Цей досвід зацікавив режисера Олександра Ковшуна і він спробував свої сили в такому форматі постановок.

Для театру і для театрального глядача м. Харкова стала великою подією в житті і творчості Харківського театру для дітей та юнацтва прем'єра вистави «Депеш Мод» за романом Сергія Жадана. Це не просто вистава, це перший міжнародний досвід роботи театру. Ця вистава – це спільний україно-німецький проект Харківського театру для дітей та юнацтва з Goethe-Institut в Україні, за підтримки Міністерства закордонних справ Німеччини, Генерального та Почесного консульств Німеччини в Україні та Будинку Нюрнберга в Харкові. (Програмка звітти розміщена в додатку Г. Архівні матеріали робочого процесу у 2010 – 2020 рр.) І це далеко, дуже далеко не повний перелік тих творчих подій, які стали результатом пошуку театром нових форм роботи, насамперед, з молодим артистом.

Але не всі витримували випробування «штапом» театру для дітей, який залишався великим тягарем на його (молодого артиста) недосвідчених плечах, які ще тільки починали свою творчу біографію. Хто не витримував - йшов. Та ті, хто залишався, з упевненістю і бажанням служити театральному мистецтву для дітей, писав нову біографію Харківського театру для дітей та юнацтва.

У 2013 році в театрі побачив світ «План-проект Харківського театру для дітей та юнацтва по роботі з учнівською та студентською молоддю». В історії Харківського театру для дітей та юнацтва такий документ був розроблений і прийнятий вперше. Він став основою всієї творчо-виховної та методичної роботи театру аж до 2020 року.

Важливим моментом цього проекту для театру було сприяння розвитку самостійного творчого мислення учнів та студентів на основі засвоєння ними історико-теоретичних понять з мистецтва в процесі набуття навичок художнього аналізу творів мистецтва (і навіть не лише театрального, а в комплексному розумінні), як цілісного процесу в контексті розвитку світової

культури. Також розглядаючи цей момент виникало додаткове питання, як організувати умови для духовного збагачення під час сприйняття та інтерпретації творів мистецтва і практичної художньої діяльності. Бо без реалізації цього театру не вдасться формування культури почуттів у аудиторії цього проекту.

Цей план-проект продовжував роботу колективу театру з учнівською та студентською молоддю, що була розпочата у 2011 році, та з урахуванням напрацювань, досвіду, і виходячи зі специфіки діяльності театру та вікової диференціації дітей та молоді продовжив цей напрям роботи, збагативши досвідом, набутим в рамках роботи над іншими проектами театру в той період.

Театру також було важливе розуміння дітьми та молоддю зв'язків театрального мистецтва з соціальним та культурним середовищем життєдіяльності людини, їх глибинне усвідомлення власної причетності до мистецьких традицій українського народу з одночасним розумінням якостей інших національних культур світу. Задача була нетривіальна, але на прикладі сьогодення ми бачимо наскільки доречно було започаткування тоді у Харкові такого проекту, коли в нашому місті ще гостро стояло питання не сприйняття українського культурного аспекту. Так, саме в той період у театрі паралельно з введенням цього проекту була проблема з окупністю вистав українською мовою. Але згодом театр подолав ці труднощі, не пішовши на поступки русофільській політиці окремих посадовців та медійного кола. Народився проект не відразу. І творча, і методична робота, особливо на стадії свого відродження і зародження, проходила шлях пошуків і проб.

У 2011 і в 2012 роках для залучення дитячого та дорослого глядача до театрального мистецтва для дітей та молоді Харківський театр для дітей та юнацтва вперше започаткував такі заходи як:

- конкурс театрального малюнка «Улюблені вистави Харківського театру для дітей та юнацтва очима дітей»;

- конкурс «Це означає справжній вірний друг!»;
- для школярів і студентів м. Харкова проведено екскурс в історію театрів України за темою: «90 років з часу створення Л. С. Курбасом театру «Березіль»»;
- фестиваль дитячих, юнацьких та студентських театральних колективів «Сонячне коло»;

Театр уперше відродив, уже в своїх стінах, проект «Театр на колесах». Задум проекту належить видатним діячам театального мистецтва для дітей у м. Харкові – першому директору Харківського палацу піонерів Петру Львовичу Слоніму, творцю та режисеру театру дітей «Тимур» Василю Євгеновичу Сідіну, Заслуженому діячеві мистецтв України Марку Аркадійовичу Ентіну. Реалізацію проекту, у 2009 році, розпочав кандидат психологічних наук, член Спілки театральних діячів України, автор музичних вистав для дитячих театрів Євген Павлович Воропаєв, а Харківський театр для дітей та юнацтва, у 2011 році, втілює проект у життя.

Вперше яскраво і барвисто, з використанням нових інтерактивних форм театр провів святкову театралізовану програму, присвячену Міжнародному дню захисту дітей, у Саржиному яру.

А дорослого глядача запросив у стіни театру на проведення театралізованої програми, присвяченої Дню вчителя, з показом вистави «Ніколи не кажи – ніколи». Подібні заходи театр до 2011 року вже проводив, але, на відміну від минулих заходів, це був не просто показ вистави, а перед виставою проходило театралізоване привітання.

З перших днів реалізації нових програм театр включився в патріотичне виховання підрастаючого покоління. Ми бачимо сьогодні, що цей напрямок і творчого, і соціального життя театру дуже потрібен театру, юним глядачам м. Харкова та юним глядачам тих регіонів, які і вісім років тому, і нині перебувають під постійним ворожим вогнем. Відправною точкою в

патріотичній виховній роботі театру в досліджуваному періоді стало проведення театралізованого вечора пам'яті «Дзвони Чорнобиля», присвяченого 25-річчю аварії на Чорнобильській АЕС, і концерту в будинку ветеранів м. Харкова.

Досвід, напрацьований театром до досліджуваного періоду, не залишився поза увагою. Вже у 2011 році він набув нових форм, спрямованих не просто на показ вистав, а на тісну взаємодію театру і глядача. Так діти, які відпочивали в заміських дитячих оздоровчих закладах, куди театр приїжджав до них влітку, вперше протягом майбутнього театрального сезону ставали активними учасниками багатьох театральних програм у театрі. А літні приїзди до дітей-відпочивальників набували своєрідних форм театралізованих акцій «Літо театральне».

Настав 2013 рік, і в театрі з'явилася не просто гостра необхідність у розробці окремого документа з методичної та театральньо-виховної роботи з глядачем, а були і всі підстави для його розроблення, які вже базувалися на ставленні творчого і технічного складу співробітників театру до цієї роботи, яку проводили «ентузіасты» цієї діяльності. Було видно перші результати.

Колектив театру спостерігав те, як глядач прагнув потрапити не тільки на вистави, а й на різноманітні заходи, які проводили в стінах театру і поза його стінами. Багатьох співробітників театру вже не треба було переконувати брати в них участь. Вони з повною мірою відповідальності відгукувалися на пропозиції про участь і реалізовували наші плани в конкретній роботі.

16 серпня 2013 року було затверджено «План-проект Харківського театру для дітей та юнацтва по роботі з учнівською та студентською молоддю». Ми розуміли, що реалізація нашого плану-проекту буде результативнішою, якщо ми впритул працюватимемо з освітніми установами та організаціями м. Харкова. У результаті нашої кропіткої організаційної роботи Департаментом освіти Харківської міської ради було проведено

круглий стіл, де ми презентували наш проект для його реалізації спільно зі школами міста.

Варто зазначити, все, що ми проводили всі ці роки, проходило, абсолютно, на безоплатній основі і, абсолютно, не прив'язане до квитків на вистави. Результат був, але як і у будь-якій хорошій справі завжди є ось це «але». Наші ініціативи залишилися без підтримки керівництва міського Департаменту освіти.

Незважаючи на розуміння того, що ми залишаємося з глядачем сам на сам, це, природно, нас не злякало, і ми домагалися з нашим глядачем практичних позитивних результатів. Ми пішли самостійним шляхом. Багато що вийшло, незважаючи на те, що це «багато чого» для театру було вперше.

Деякий досвід ми напрацювали в 2011 і 2012 роках. Звичайно, перераховувати всі наступні заходи, які проводив театр із глядачем, для досягнення цілей і завдань проекту, справа складна, та й, з інформаційної точки зору, це перерахування буде громіздким. Акцентуємо увагу на поєднанні цілей і завдань проекту з деякими проведеними заходами.

Ми розуміли, що любов до театрального мистецтва і, безпосередньо, формування нашого, я підкреслюю слово «нашого», глядача не народиться сьогодні на завтра. Тому під час проведення будь-яких заходів (а вже в них брали участь і низка творчих співробітників, включно з артистами і режисерами) перед усіма нами ставилася, за великим рахунком, саме ця перспектива.

І, для початку, ми стали вперше виходити на глядача з театральними іграми, саме, театральними і, саме, іграми. Це була своєрідна школа, яку ми називали «Абетка театру». Здебільшого учасниками ігор були діти, але й батьки, і старші школярі, і студенти, із задоволенням, брали в них участь. І в цій ігровій формі, в рамках занять школи, глядачі осягали цікаву науку - театральну етику, а також культуру поведінки в театрі.

Також театр замислився над тим, що професійне свято драматичного театру, або інших напрямків мистецтва відзначають широко в Міжнародний День театру, що відзначається 27 березня. А ось про те, що 20 березня відзначається ще і Всесвітній день театру для дітей та молоді – широкий загаль майже не знає. Тому колектив театру вирішив пропагувати це професійне свято всіх, хто займається дитячим та юнацьким театром. ХТДЮ присвячує багато своїх заходів та акцій напередодні 20 березня саме Всесвітньому дню театру для дітей та молоді. Серед найбільш знаних серед харків'ян і гостей міста, наприклад такі, як: уперше проведена розважальна театралізована програма «Від 3-х до 83-х» або уперше організований й проведений загальноміський театралізований флешмоб, та інші.

Виключно з театрального боку ми підійшли до святкування ювілейних дат двох великих прозаїків, чиї твори в інсценізаціях йшли, і йдуть до сьогоднішнього дня, на нашій сцені. 210 років від дня народження М. В. Гоголя і 210 років від дня народження Г. Х. Андерсена.

А скільки дітей цікавилося тим, а що там за лаштунками? І ми відкривали ці лаштунки для них, проводячи екскурсії виробничими та обслуговуючими цехами театру. У деяких цехах вони були не просто екскурсантами, а й помічниками наших майстрів. І для них, і для нас це було вперше. У нас групи записувалися в чергу на подібні екскурсії. Діти занурювалися не тільки в екскурси про народження тієї чи іншої вистави, вони включалися і у виробничий процес народження вистави.

Весь колектив театру поступово почав відчувати і розуміти, що у глядача виникало бажання бути частіше з Харківським театром для дітей та юнацтва. Цей процес був реальним, оскільки від свята до свята, від акції до акції наших гостей і учасників ставало дедалі більше. Вони приходили до нас на театралізовані заходи, присвячені Дню знань, як у театр, так і в парк ім. Горького. Вони ділили з нами радість запуску фірмового тюзівського трамвая і захоплені емоції під час відкриття театральних фото зон, як для дітей, так і

для дорослих і, безумовно, для студентської молоді в День студента. А першокласники приходили до нас на театралізовану виставу «Прощання з букварем».

Минав час і з кожним роком ми бачили, що і діти, і їхні батьки, і учні, і студенти ставали не тільки глядачами та учасниками нашого творчого життя, вони ставали друзями нашого театру, і любов до театрального мистецтва ставала взаємною.

Театр не міг залишити поза своєю увагою того глядача, який прагнув більш поглиблених знань і розумінь у царині театрального мистецтва, а саме, хотів отримати відповіді на запитання про драматургічний твір, про театральне мистецтво в ширшому розумінні цього словосполучення і про його місце у світовій культурі загалом.

Ось тут і приходили до них на допомогу наші артисти та режисери. Не перелічити тих творчих зустрічей, телевізійних програм, інтерв'ю, прес-конференцій, проведених і в театрі, і в місті Харкові, і під час гастролей в інших містах України. Яскравими прикладами такої взаємодії творчого колективу і глядача можна назвати зустрічі з глядачами та ЗМІ під час туру театру з виставою «Депеш мод» у містах Києві, Львові та Одесі.

Незабутньою для багатьох стала творча зустріч із молоддю Харкова артисток театру Людмили Удачиної та Віолетти Яковлевої в рамках проекту «Мистецькі вівторки з Марко Терен». Актриса не просто показали уривок з вистави «Bel@ya Vorona.net», а відбулася серйозна розмова про театральне мистецтво для дітей та молоді, про бачення творчості та мистецтва молодим поколінням і взаємний вплив мистецтва та людини. Звісно, насамперед, театральне мистецтво в наших взаємодіях із глядачем відіграло чільну роль. Але ми намагалися дивитися трохи далі.

Молодий студент, осягаючи ази акторської майстерності в стінах театального навчального закладу або молодий артист, набуваючи практичного досвіду роботи на професійній сцені (якщо його здібності та

талант - це справді Богом даний дар, а він не просто «ремісник»), рано чи пізно, розуміє, що просто неможливо артистові закритися в шкаралупу завдань, надзавдань, дієвого аналізу, пропонованих обставин та інших непорушних постулатів основ акторської професії і сказати, що я досягнув таїнства театру. Рано чи пізно, він розуміє, що театр - це набагато ширше і набагато глибше.

Так і ми хотіли, щоб наш глядач разом із нами ставав духовно багатшим і сприймав світ через широку призму культури та мистецтва. Звісно, ресурси нашого театру це всього лише ми, наші помисли і наші партнери та друзі. Однак, досвід виставок дитячого малюнка в театрі наштовхнув нас на думку про використання фойє театру і як виставкового простору, і як концертної зали.

Ось лише кілька прикладів, вперше, проведених у нашій імпровізованій виставковій залі виставок і фестивалів (деякі з афіш цих закладів можна побачити у додатку Г. Архівні матеріали робочого процесу у 2010 – 2020 рр.):

- виставка Харківської дитячої студії пісочної анімації «Долоньки щастя»;
- виставка робіт декоративно-прикладного мистецтва художньо-графічного факультету Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди;
- спільний проект Харківського театру для дітей та юнацтва і Харківського об'єднання майстрів авторської ляльки – виставка авторської ляльки «Чарівна мить»;
- спільний соціальний фото проект Харківського центру поводження з тваринами та Харківського театру для дітей та юнацтва #takeapet_kharkiv на підтримку безпритульних тварин;

- персональна виставка вишитих картин «Хоч трохи ще постою на краю...» артиста Харківського театру для дітей та юнацтва (1960-1998 р.р.) першого Народного артиста незалежної України В. І. Антонова;
- персональна виставка картин начальника бутафорського цеху Харківського театру для дітей та юнацтва А.М. Ковенєва;
- виставка картин художників Харківського театру для дітей та юнацтва «Кольоровий мікс»;
- святковий фестиваль фольклорних колективів м. Харкова та Харківської області «Новорічний серпанок», який проходив за підтримки Департаменту культури та туризму Харківської обласної державної адміністрації. Фестиваль відкривала хорова група Великого Слобожанського ансамблю пісні і танцю. Понад 150 учасників фестивалю дарували глядачам театру свою незабутню творчість. І глядач щиро аплодував юним артистам з Манченків та Кегичівки, з Харкова та Первомайська, зі Слатинського та Протопівського сільських клубів, з Бабаїв, Балаклії та Мерефи;
- - спільно з Департаментом культури Харківської обласної державної адміністрації та Харківським обласним організаційно-методичним центром культури і мистецтва було проведено Різдвяний фестиваль «Святовід».

Творчий процес у театрі, на наш погляд, це не тільки, власне, вистави театру. Ми вважали, та й зараз багато співробітників театру з повною упевненістю кажуть, що і для артистів нашого театру, і для глядача дуже важлива діяльність, коли наш театр і наш глядач стають безпосередніми учасниками організації взаємодії з нашими колегами по творчості. Тоді кожен учасник подібних заходів повною мірою усвідомлює власну причетність до театрального мистецтва і в нашому театрі, і в зовнішньому театральному середовищі України, і в зарубіжних країнах. А це не могло нас

залишити осторонь цієї соціальної та культурної складової людської особистості.

Харківський театр для дітей та юнацтва, вперше, за підтримки Польського інституту в Києві прийняв на своїй сцені виставу «Пампушка на польських доріжках» театру ляльок ім. Г. Х. Андерсена з міста Любліна (Польща) та виставу «Тудле-Нудле» театру Гаска (Чехія). А також театр став партнером в організації показу документальної вистави «Майбутнє Європи. Україна/ Німеччина» міжнародного освітнього соціально-культурного проекту «THE FTURE OF EUROPE».

Ще одним напрямком творчої діяльності театру є активна участь у розвитку професійних навичок наших юних друзів-глядачів. Творчий колектив та керівництво театру як професійні театральні діячі були в складі членів журі на багатьох конкурсах дитячих театральних колективів. Але театр не просто ставив бали чи оцінки юним театрам. Ці конкурси, практично, завжди закінчувалися або майстер-класами від театру, або консультативними заняттями творчого складу театру з керівниками колективів.

Поетичний конкурс «Кришталевий мікрофон», дитячі театральні конкурси в містах Куп'янську та Дергачах, фестиваль дитячого театального мистецтва ім. М.А. Ентіна, Харківський міський конкурс художнього слова «Рідна мова». Це всього лише кілька прикладів тих фестивалів і конкурсів дитячої театальної творчості, де наша спільна робота з дітьми ставала яскравим прикладом розвитку театального аматорського мистецтва.

Участь автора магістерської роботи в діяльності обласної комісії з присвоєння звань «Зразковий» і «Народний» самодіяльним театральним колективам Харківської області завжди була тим рубежем відповідальності, коли на шальки терезів ставали діти, з їхньою безпосередністю, з їхніми яскравими невгамовними характерами, та професіоналізм, який включає в себе всі основи театального мистецтва. І ми завжди знаходили ту грань, яка

давала можливість дитині залишитися дитиною, але водночас не втратити ту велику якість професійного артиста, а саме постійне бажання творити.

Для керівників багатьох дитячих театральних колективів Харківської області завжди допоможуть у практичній діяльності ті рекомендації, які передала їм ветеран нашого театру, начальник гримерного цеху, досвідчений майстер сценічного гриму Тетяна Тихомирова, яка провела для них семінар-практикум «Сценічний грим». Подібний семінар і для нас і для багатьох наших гостей також проходив уперше.

Театр на певний час для нашого юного глядача ставав не тільки місцем зустрічі з чудовим театральним мистецтвом, а й місцем зустрічі з представниками студентської молоді різних вищих навчальних закладів міста Харкова, коли студенти, часом застосовуючи театралізовані форми, ділилися з юним поколінням тим, чому вони вчаться у своїх академіях та університетах.

Така форма роботи театру вперше звертала увагу свого глядача не тільки на його уявлення про театр, театральну діяльність і роботу акторів, театр намагався впливати і на розширення загального світовідчуття свого глядача старшого шкільного віку.

Був у плані-проекті ХТДЮ також розділ, який стосувався роботи театру з дітьми соціально незахищених категорій. Це, мабуть, єдине, що нове керівництво театру залишило в роботі з проекту. І треба віддати належне, навіть гранд виграли. А тоді, коли цих грандів ще не було, ми без них дуже добре працювали і багато що, як і завжди, було вперше.

Цей напрямок для нас був не просто творчим і виховним, для нас, до всього, він був трепетним. І все, що ми могли робити для цієї категорії дітей і дорослих, ми намагалися робити не просто професійно, а з розумінням того, що ця робота – данина поваги цим чудовим і мужнім людям.

Наш театр був організатором, спільно з адміністрацією Холодногірського району м. Харкова, концертів «Іскри надії», «Від серця до

серця» і низки концертів, присвячених Міжнародному Дню людей з обмеженими можливостями. Найприкметніше в цих концертах те, що його учасниками були не тільки професійні артисти, зокрема й нашого театру, а й самі представники цієї категорії людей, і юні, і дорослі. В одному з концертів взяла участь Народна артистка України Ніна Шестакова. Вона співала для дітей з вадами слуху, бо знає, що це таке, мама співачки глухоніма.

У ХТДЮ для соціально незахищеної категорії глядачів вперше, напередодні свята Дня Святого Миколая, був представлений передпоказ прем'єрної вистави «Веселі пригоди Незнайка» режисера Олександра Ковшуну. Цей досвід театр продовжив запрошенням пільгового контингенту глядачів м. Харкова та Харківської області на відкриту генеральну репетицію вистави «Гидке каченя» режисера Андрія Лебеда.

Харківський театр для дітей та юнацтва, спільно з Goethe-Institut в Україні (Німеччина) та Першим театром для дітей та юнацтва (м. Львів), став організатором перегляду дітьми з обмеженими можливостями Харківської області вистави «О восьмій вечора на Ковчезі» у постановці Львівського театру.

Перелік заходів, що відбувалися в театрі в рамках проекту «Крок на зустріч», був набагато більшим, аніж розкрито в магістерській роботі. Сам же цей проєкт був складовою «Плану-проєкту Харківського театру для дітей та юнацтва по роботі з учнівською та студентською молоддю».

Сьогодні, коли пишеться ця робота, наша країна перебуває у великій небезпеці. На наших очах, через наші душі та серця проходить жахлива, несправедлива війна. Повномасштабна агресія російської федерації проти України - це продовження тих підлих дій 2014 року на сході нашої країни і в Криму, а по суті прихованої війни. Найстрашніше в цій війні - загибель ні в чому не винних дітей.

Діти ветеранів антитерористичної операції - це особливий глядач. Не в тому сенсі, що ми маємо якось по-іншому до них ставитися, а в тому сенсі,

що ці діти переживали і переживають дуже важкі й небезпечні дні та місяці розлуки з татом або з мамою. І ми це розуміли і розуміємо, виходячи на сцену. А ветерани антитерористичної операції мали можливість познайомитися з творчістю Харківського театру для дітей та юнацтва в обласному госпіталі ветеранів війни, куди театр приїжджав із виставами дорослого репертуару.

На теми патріотичного виховання через театральне мистецтво ми спілкувалися з нашим молодим поколінням не тільки через вистави, а й під час безпосередніх зустрічей. І для нас і для молоді незабутньою залишиться зустріч акторів і керівництва театру з молодими глядачами в рамках молодіжного соціального проекту «Плакаємо патріотів України» за підтримки Харківської обласної державної адміністрації. На цій зустрічі, крім інших питань, ми розповідали харківській молоді про нашу участь у проекті «Український Донбас».

30 грудня 2015 року в Міністерстві культури України виходить наказ № 1126, яким запускається в життя всеукраїнський проект культурної інтеграції «Український Донбас». За два місяці до підписання наказу, розуміючи, що на підконтрольній Україні території Донецької області є звільнені і прифронтові міста, де діти переживають абсолютно не найкращі дні свого життя, наш театр приймає рішення, і ми виїжджаємо з виставами до них, до наших нових глядачів. Протягом 2015 і 2016 років тричі наш театр виїжджав до дітей міст Донецької області. Краматорськ, Слов'янськ, Красний Лиман (зараз Лиман), Новогродівка, Красноармійськ (зараз Покровськ), Костянтинівка. Двадцять разів наші артисти виходили на різні сцени до дітей цих міст і до дітей, евакуйованих з окупованих територій, які перебували у дитячих оздоровчих закладах.

Також у рамках проекту «Український Донбас», у складі творчої делегації Харківської області, яка виїжджала до м. Слов'янська, виїжджав і автор цієї магістерської роботи. Для керівників аматорських театральних ко-

лективів було проведено майстер-клас з акторської майстерності, а також автор поділився своїм режисерським досвідом роботи з самодіяльними артистами та керівниками аматорських театральних колективів м. Слов'янська. Під час зустрічі порушувалися питання не тільки творчого характеру, а й проблемні питання діяльності та розвитку як самодіяльних театральних колективів, так і професійних театрів.

У 2019 році театр зустрічав уже дорослий глядач у м. Попасне, Луганської області. За спогадами акторів і керівництва театру, що було на цьому виїзді, оплески, якими проводжали акторів глядачі перелічених міст, їм важко забути. Глядач цих міст був інший, він відрізнявся від н улюбленого харківського глядача. Ця глядацька аудиторія навчила колектив, задіяний на цих гастрольях, абсолютно по-новому вірити в чесне ставлення до справи, якій присвячено життя.

Сьогодні частина міст окупована, а частина піддається жорстким обстрілам. І знову діти живуть у жаху війни. Але ми робимо все можливе, щоб хоч трохи скрасити у дітей біль і страх військових буднів. У м. Харкові ми приїжджаємо до них з нашими виставами в бомбосховища і зустрічаємося з ними на імпровізованих сценічних майданчиках Харківської області.

Але ми свято віримо в те, що прийде довгоочікувана Перемога і театр знову зустрінеється зі своїм уже знайомим і поки що незнайомим глядачем у стінах улюбленого театру і на сценах різних міст України.

3.4. Театральні фестивалі та гастролі, як частина творчого простору Харківського театру для дітей та юнацтва в реалізації взаємодії «митець – глядач»

Звісно, коли починаєш міркувати на тему про участь нашого театру в програмах театральних фестивалів, то насамперед ми розуміємо, що йдеться про артистів і творчий персонал. Театру складно, а якщо міркувати за

великим рахунком, то неможливо жити без подібних театральних заходів. Під час поїздок по Україні та в інші країни колектив театру відчуває себе повноцінним учасником вітчизняного та міжнародного театального процесу.

Природно, що театр думав про молодого артиста, щоб він відчував свою причетність до театального життя, в широкому розумінні цих слів. Керівництво театру акцентувало свою увагу на тих артистах і творчих працівниках, які вже усталилися у своєму рішенні пов'язати своє життя з театром для дітей. В театрі вшановували і пишалися досвідом старшого покоління, хто вже не мислить свого життя без театального мистецтва для дітей.

І в цьому творчому процесі, безумовно, не просто був присутній глядач тих міст і країн, де ми представляли свою творчість, а він разом з нами переживав миті безцінного натхнення і хвилювання, він ставав повноцінним його учасником. І ми завжди відчували, що глядач, він, абсолютно, різний. Ми набували, винятково, нового для нас і творчого, і соціального, а загалом життєвого досвіду.

Театр ставив перед собою ряд питань, виїжджаючи в те чи інше місто, в ту чи іншу країну. Серед цих питань «Хто він, цей новий, не харківський глядач? Чи цікавий Харківський театр для дітей та юнацтва йому? Що театр принесе, представляючи свої вистави? Що театр отримає натомість від глядача, що має оцінити творчість колективу?». І театр отримував відповіді.

Травень 2011 року. VIII Міжнародний фестиваль «Класика сьогодні» (м. Дніпродзержинськ, а зараз це м. Кам'янське). Вистава «Ніч перед Різдом» за М. Гоголем. Режисер-постановник О. Драчов.

Треба зазначити, що не все було гладко, як хотів колектив. Але це був той досвід, який важко переоцінити. Ця ситуація певною мірою виникла через надмірну самовпевненість творчого колективу, коли театр приїхав на VIII Міжнародний фестиваль «Класика сьогодні» (м. Дніпродзержинськ, а

зараз це м. Кам'янське). Трупя прибула з цілковитою надією на позитивну оцінку журі та глядача. Всі мотивували себе тим, що на власну думку та харківських критиків колектив працює з повною віддачею, та і саму виставу, доволі гарно приймають у Харкові, особливо напередодні свята Різдва, у Новорічні канікули, також ця вистава вже побувала на одному з фестивалів і навіть привезла Диплом. Але фестивалі бувають різні.

На цей раз театр повернувся з фестивалю засмучений. Члени журі зробили дуже багато зауважень, глядач був, практично, холодний, колеги, звичайно, підтримували, але це особливо не втішало.

Та справа не в тім, що театр не реалізував свої амбіції, напевно у хорошій професійній творчій людини вони і мають бути, це правильно, це дає розвиток. Наприклад, у деяких колег на цьому фестивалі амбіції зашкалювали, хтось переживав мовчки, а в кого амбіцій в міру, той реально оцінював ситуацію.

І хоч, звісно, у кожного члена журі була думка суб'єктивна, але не довіряти їхньому професіоналізму колектив театру не міг. Хоча впевненість, що надав театру до поїздки на фестиваль найголовніший його суддя – харківський глядач була скоріше оманливою. Тому що в Харкові в новорічні канікули продається все з репертуарної пропозиції театру. А ось вже в будні дні організаторам глядача ХТДЮ доводилося добре «попотіти», щоб продати хоч 10-15 відсотків залу на ту чи іншу виставу дорослого репертуару. Однією з причин було несприйняття глядачем дорослого репертуару в театрі для дітей. Але й, безумовно, певні творчі недопрацювання.

Глядач фестивалю «Класика сьогодні» був досвідчений, він змусив колектив театру не тільки замислитися, а й як істинний учасник творчого процесу, підказав, що не можна зупинятися на досягнутому. А члени журі – серйозно підштовхнули трупу та керівництво театру до аналізу власної творчої діяльності, запропонували зробити роботу над помилками і рухатися далі. До речі, у другій половині досліджуваного періоду, після роботи над

помилками, ця вистава йшла в репертуарі вже не один два рази на рік, а частіше, та й із показниками по глядачу у вистави стало набагато краще.

Театр не міг собі дозволити, щоб у вимогливого глядача цього міста залишилися в пам'яті не зовсім приємні спогади про ХТДЮ, і колектив театру знову подав заявку на участь у цьому фестивалі, але вже 2019 року.

Травень 2019. Участь у XI Міжнародному театральному фестивалі «Класика сьогодні» м. Кам'янське. Вистава «Назар Стодоля» Т.Г. Шевченка. Режисер Лебедь А. С.

Ця вистава отримала у вимогливого глядача зовсім іншу оцінку, і це ще раз показало театру, що не можна недооцінювати ролі глядача у творчому процесі, а за великим рахунком, у житті театру. Театр зміг, якщо можна так висловитися, реабілітуватися і довести, перш за все, самим собі, що коли обираєш, нехай навіть важкий, але вірний шлях, позитивні результати обов'язково будуть.

Глядач нагородив акторів захопленими оплесками, а члени журі удостоїли званням лауреата конкурсу заслуженого артиста України Сергія Городецького в номінації «За вірність українській театральній культурі» за роль Хоми Кичатого.

Вересень 2011 року. III відкритий фестиваль-конкурс театрів для дітей та юнацтва «ТЮГ-2011» (м. Макіївка, Донецька обл.). Вистава «Подарунок» за А. Ініним. Режисер-постановник В. Гуйвін.

Це ще один фестиваль, що дав театру гарний урок. У цьому фестивалі, як запрошений гість, брав участь виконавчий комітет Всесвітньої Асоціації театрів для дітей та юнацтва АССІТЕЖ. І це накладало на колектив театру ще більше відповідальності. Але глядач і члени журі знову дали виставі ХТДЮ (тільки тепер уже вистава для дітей, і глядачами були вони) не дуже позитивну оцінку. Все повторилося і театр мав змогу переконатися, що і у виставах для дітей колектив мав певні недоробки. І знову по поверненні театр

зробив аналіз того, що сталося, знову була проведена робота над помилками з метою просування театру тільки вперед до перемог. Аналізуючи ці невдачі театру, із плином часу, можна зазначити, що театр (як керівництво так і творчий склад) зробив певні висновки. На практиці це було доведено у 2013 році.

Вересень 2013 року. IV Відкритий фестиваль-конкурс театрів для дітей та юнацтва «ТЮГ-2013» (м. Макіївка, Донецька обл.). Вистава «Капітан Фракас» за Т. Готьє. Режисер О. Ковшун.

На цей раз результат був набагато кращим, за попередній фестивальний досвід. А саме, на цьому фестивалі театр здобув перемогу у таких номінаціях:

- «За кращий сценічний епізод» (заслужений артист України Віталій Бондарєв, роль Матамора);
- «За краще художньо-образне рішення вистави» (художник-постановник Олександр Абманов).

Наступна нагорода, що отримав театр на цьому фестивалі для колективу була особливо дорога:

- «Краща вистава фестивалю» (за версією Молодіжного журі).

Особливо тому, що це був той молодий і юний глядач, який керується не тільки своїми почуттями та емоціями. Ця нагорода не просто приз глядацьких симпатій. До молодіжного журі входили, якщо так можна висловитися, найкращі представники молоді м. Донецька та Донецької області. Лауреати та переможці Міжнародних і Всеукраїнських олімпіад, конкурсів, фестивалів за багатьма напрямками освітнього та культурного напрямків, освічені та мислячі представники старшої школи і студентства. Вони побачили роботу театру над помилками, оцінили професіоналізм, бажання творити високе театральне мистецтво для дітей і молоді та віддали заслужену пальму першості Харківському театру для дітей та юнацтва.

Квітень 2015 року. Участь у II Фестивалі українського театру в Польщі «Схід-Захід» (м. Краків) з виставою «Все життя попереду» за Е. Ажаром. Режисер О. Ковшун.

Квітень 2016 року. Участь у III Фестивалі українського театру в Польщі «Схід-Захід» (м. Краків) з виставою «Хазяїн» І. Карпенко-Карого. Режисер О. Ковшун.

З часом, колектив театру вирішив спробувати свої сили на сценах зарубіжних країн. У 2015 та 2016 р.р., незважаючи на слабе фінансування театру з боку держави, але завдяки правильно обраному напрямку в щоденній роботі та правильному визначенню стратегічних цілей, за успішної співпраці колективу і глядача, фінансові можливості самого театру дали змогу представити свої вистави в м. Кракові (Польща).

Усі сумніви театру щодо мовного питання та сприйняття вистав колективу польською публікою, розсіялися, коли актори відчували «подих» повного залу для глядачів та його реакції на акторську та режисерську майстерність наших митців.

Окрім іншого, сам фестиваль мав дуже важливу (в контексті обставин) місію для української культури. Так, у статуті конкурсу можна прочитати: «У світлі останніх подій в Україні та європейського вибору Українського народу, за який його мешканці віддають свою свободу і навіть життя, – це має бути підтримуваним та пропагованим. Брудну медіа-війну, що ведеться проти України, може перемогти свіжий та правдивий погляд на українську культуру та традиції. Ми намагаємося представити сучасний професійний та аматорський театр не лише з України, а й українські театри з-за кордону».

Коли організатори фестивалю дізналися про успішну спільну роботу Харківського театру для дітей та юнацтва з Goethe-Institut в Україні та постановку вистави «Депеш Мод», то одразу надіслали колективу запрошення на IV Фестиваль «Схід – Захід». Але колектив театру дуже шкодує про те, що фінансові можливості театру не дозволили у 2017 році

взяти участь трупі у його програмі. І, на превеликий жаль, навіть звернення посла України в республіці Польща Андрія Дешиці до керівництва Харківської області, з наданням характеристики співробітництва ХТДЮ з фестивалем від його дирекції, не дали можливості театру вивезти на фестиваль масштабний проект «Депеш Мод».

Травень 2015 року. Участь у XVI Міжнародному чорноморському театральному фестивалі (м. Трабзон, Туреччина) з виставою «Веселі пригоди Незнайка» за М. Носовим. Режисер О. Ковшун.

Спочатку театр був змушений відмовитися від участі в цьому фестивалі через відсутність коштів (і не просто коштів, а колосальних коштів на транспортні та організаційні витрати). Але інформація про виставу, про трупу, про режисера-постановника цієї вистави дійшла до організаторів фестивалю, і вони в Туреччині знайшли спонсорів, які оплатили театру транспортні витрати.

Це вже потім актори і керівництво театру дізналися, наскільки велике було бажання організаторів, а особливо глядачів, юних глядачів та їхніх батьків у м. Трабзоні подивитися харківську виставу, що спонсори не тільки оплатили транспортні витрати, а ще й виготовили всю жорстку декорацію за кресленнями й ескізами театру, яку колектив не міг перевезти літаком.

З одинадцяти країн, які представили свої вистави на фестивалі, ХТДЮ був єдиним, хто представив виставу для дітей. Переклад з української мови на турецьку мову відбувався через два великі екрани, розташовані по порталах сцени. Акторський склад сам дивувався, як глядачі встигали і прочитати переклад, і відреагувати там, де зазвичай реагує український глядач. Організатори фестивалю і самі глядачі потім усе чітко пояснили. Умовно, можна це назвати великою силою нашого мистецтва і бажанням глядача осягати творчість харківського театру. Цю виставу глядач чекав настільки, що ХТДЮ єдиному надали можливість зіграти виставу двічі.

В споминах актори і керівництво театру зазначали, що у них було відчуття, що вони не просто летіли на літаку з Туреччини в Україну, а летіли на крилах своєї внутрішньої перемоги над самими собою і черговим успіхом у своїй діяльності з глядачем.

Минуло небагато часу, і театр знову отримав запрошення з Туреччини взяти участь ще в одному фестивалі, з виставою «Дім Бернарди Альби», за тією ж системою фінансування. Але, на жаль, тепер уже політична ситуація в Туреччині не дала можливості здійснити театру спільні з турецькою стороною, наміри.

Січень 2016 року. Участь у Міжнародному фестивалі «Різдвяні історії» (м. Львів, Україна) з виставою «Все життя попереду» за Е. Ажаром. Режисер О. Ковшун.

У продовження успішних фестивальних поїздок театру до Польщі та до Туреччини, вже вітчизняний глядач зі Львова зацікавився творчістю ХТДЮ. І в якості почесного гостя творчий колектив та керівництво театру були запрошені на фестиваль «Різдвяні історії».

Слід зауважити, що глядачі знали на «що» вони йдуть. У Львові знають, що таке експериментальні вистави. Глядачі прийняли трупку із притаманною їм добродушністю і для них Харківський театр для дітей та юнацтва став тим театром, чия вистава надовго залишиться в них у пам'яті. Уже після вистави від захоплених глядачів колектив театру приймав слова подяки.

Одним із найбільш продуктивних спільних проєктів театру стала постановка «Депеш Мод», вистава, яка на той час закріпила успіхи театру на міжнародному рівні. Коли працюєш із хорошим і надійним партнером, то завжди відчуваєш упевненість у своїх діях і в тій меті, до якої ти прагнеш. Ще до виходу вистави було випущено анотацію про цей спільний проєкт, де Генеральний секретар Goethe-Institut Йоганес Еберт у своєму зверненні до читача і майбутнього глядача вистави сказав таке: «Через співпрацю

німецького режисера Маркуса Бартля та швейцарського художника сцени Філіпа Кіфера з ансамблем Харківського театру для дітей та юнацтва Goethe-Institut підтримує значущий проект культурної співпраці. Це дуже гарна ідея - виконати постановку саме в тому місці, де відбувалася дія роману, що свідчить також про велику зацікавленість Харківського театру для дітей та юнацтва у відкритості для модернізації своєї діяльності та виведення її на міжнародний рівень».

Вересень 2016 року Гастрольне турне Україною (м. Київ, м. Львів, м. Одеса) з виставою «Депеш Мод» за романом Сергія Жадана. Режисер М. Бартль (Німеччина).

Після успішної постановки вистави партнер ХТДЮ за даним проектом запропонував театру ще одну із ним співпрацю. Звичайно, що колектив театру не відмовилися, адже результатом нового етапу нашої співпраці стала участь театру з виставою «Депеш мод» у гастрольному турі Україною.

У процесі цього гастрольного туру театр також став учасником ще двох найвідоміших в Україні Міжнародних театральних фестивалів.

Вересень 2016 року. Участь у Міжнародному мультикультурному фестивалі «ГОГОЛЬFEST» (м. Київ) з виставою «Депеш Мод» за романом Сергія Жадана. Режисер М. Бартль (Німеччина).

Вересень 2016 року. Участь у Міжнародному театральному фестивалі «Золотий лев» (м. Львів) з виставою «Депеш Мод» за романом Сергія Жадана. Режисер М. Бартль (Німеччина).

Для театру цей досвід став безцінним, особливо в плані зустрічі з новим для колективу глядачем. Якщо у Львові акторській склад уже знали і, за споминами колективу, чесно кажучи, актори відчували, що на них чекали з новою роботою, яку, зрештою, прийняли дуже добре і, тим самим, справдили надії на зустріч із львівським, дуже досвідченим, глядачем, то ось гастролі на одеського глядача були складнішими, адже для колективу цей глядач був невідомий.

Звичайно, про одеського глядача театр намагався навести довідки й отримати інформацію про його вподобання, інтереси та запити. Для того, щоб зрозуміти, що колектив може очікувати, у театрі читали статті, вивчали репертуари одеських театрів. І ця робота дала свої плоди. Трупа зрозуміла, що глядач курортного міста, міста зі своєю індивідуальною театральною біографією, до подібного роду матеріалу, тим паче специфічно харківського, може поставитися неоднозначно і навіть, певною мірою консервативно. Уже з перших переговорних зустрічей, з перших днів продажу квитків, керівництво театру зрозуміло, що побоювання театру підтвердились.

Та бажання достукатися до молодіжного глядача міста Одеси привело театр до певних кроків і дій. У цьому стала неоціненною допомога партнера театру за планом-проектом театру по роботі з учнівською та студентською молоддю, а саме – Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. Автор літературної основи вистави Сергій Жадан – випускник цього університету, українського мовно-літературного факультету імені Г. Ф. Квітки-Основ'яненка. Студенти та викладачі цього факультету, перед виставою «Депеш мод» у місті Харкові представили своєрідний театралізовано-концертний флешмоб у вигляді привітання для студентів Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського (м. Одеса).

Керівництво театру зв'язалося з історико-філологічним факультетом цього університету й обговорило з ними майбутню зустріч із демонстрацією відео з флешмобом-зверненням перед виставою у фойє театру, де було організовано показ вистави «Депеш Мод» (це був Одеський театр юного глядача ім. Юрія Олеші). Ось так на цій виставі з'явився молодіжний глядач. До речі треба сказати, що дуже стриманий у своїх емоціях і, дійсно, певною мірою консервативний.

Особливо театр хвилювала зустріч із київським глядачем. Київ для колективу Харківського театру для дітей та юнацтва став своєрідним

творчим іспитом. Хвилювання колективу були природні, але, на щастя, марні. Покази пройшли за повного аншлагу, захоплений київський глядач дав виставі найвищу оцінку. Представники партнерів театру із Goethe-Institut і Посольства Німеччини в Україні впевнилися в тому, що гроші німецьких платників податків не витрачено даремно, а вкладено для досягнення низки своїх завдань, а саме:

- виступати посередником та співучасником у німецько-українському діалозі в культурній та освітній сферах;
- підтримувати діалог між Європою та східноєвропейськими культурами.

Влітку 2018 року, зміцнюючи дружні, творчі зв'язки між містами побратимами м. Харковом (Україна) і м. Варною (Болгарія), що є невід'ємною і важливою частиною в перспективному русі вперед в тісних культурних взаєминах між Україною і Болгарією, творчий колектив Харківського театру для дітей та юнацтва був запрошений мером міста Варна (Болгарія), паном Іваном Портних, взяти участь в урочистостях, присвячених Дню незалежності Болгарії. В рамках цих урочистостей 21 і 22 вересня 2018 року проходили ювілейні вечори відомого болгарського письменника, драматурга, актора і режисера Георгі Велчовського. Колективом театру, в ці святкові дні, для болгарського глядача була показана вистава «Пси», яка в м. Харкові була поставлена самим ювіляром у 2010 році. (Афішу вистави можна знайти у додатку Е з афішами театральних постановок за 2010 – 2020 рр.)

Виставу «Пси» Георгієм Велчовським, до зустрічі з трупою Харківського театру для дітей та юнацтва, було поставлено і в м. Варна. Глядачам, які прийшли на виставу нашого театру, вона була цікава не тільки з погляду зустрічі з артистами з міста побратима, а й з погляду прочитання цього матеріалу нашою трупою.

Глядач поринув у хвилі спогадів вистави театру болгарського колективу, а наших артистів щедро нагородив оплесками і словами подяки за творчість, що вдихнула, у вже знайомий матеріал, новий та своєрідний дух театральної творчості, що був зрозумілий болгарському глядачеві.

Після вистави театр був запрошений на зустріч двох театральних труп, об'єднаних глибоким драматургічним матеріалом, незабутнім творчим процесом у роботі над ним і магією театального мистецтва. Харківський глядач так само мав можливість зустрітися з виставами колективу на харківських фестивалях:

Листопад 2016 року. Проведення на базі ОКЗ «ХТДЮ» певних заходів I-ого міжнародного Україно-Німецького театального фестивалю. Участь у програмі з виставою «ДепешМод» за романом Сергія Жадана. Режисер М. Бартль (Німеччина).

Лютий-Березень 2017 року. Участь театру у театальному фестивалі «Курбалесія» з виставою «Хазяїн» І. Карпенко-Карого. Режисер О. Ковшун.

До цього часу колектив театру вже знайшов точки дотику з харківським досвідченим театральним глядачем, для яких і просто дорослий, і експериментальний репертуар Харківського театру для дітей та юнацтва не викликав сумнівів, а навпаки, викликав творчий інтерес і бажання нових зустрічей. Так, це далеко не масовий глядач, але все ж таки перші впевнені кроки було зроблено і збудовано плани на майбутнє.

Місія Харківського театру для дітей та юнацтва, визначена в плані-проекті театру по роботі з учнівською та студентською молоддю: «Майбутнє формується в сьогодні, а сьогодні - це діти та молодь». Крок за кроком колектив театру неухильно рухався вперед щодо виконання цієї місії.

У вересні та жовтні 2018 року колективом театру спільно з «Благодійним фондом соціального розвитку Харківської області» та з Управлінням патрульної поліції в Харківській області було здійснено

гастрольний проект «Безпека руху - безпека життя». З великою увагою та радістю діти не тільки дивилися, а й брали участь у театралізовано-розважальній програмі «Надзвичайна подорож». Учасниками цього проекту стали школярі міст і населених пунктів Харківської області: м. Валки, п.м.т. Великий Бурлук, м. Первомайський та м. Барвінкове, м. Балаклія та п.м.т. Близнюки.

Театр також виїжджав з виставами на Харківщину і раніше, але підготувати театралізований проект і дати можливість дітям перерахованих населених пунктів узяти в ньому активну участь - це і для дітей, які просто бачили наші вистави, і для нас, у продовженні роботи з театрального й естетичного виховання юного покоління, все було вперше. І це знайшло не тільки своє втілення, а й практичний досвід, який театр планував аналізувати та розвивати.

Висновки до розділу 3

У розділі:

1. розглянуто тандем «митець-глядач» в ракурсі творчого і виховно-театрального процесу на основі діяльності колективу Харківського театру для дітей та юнацтва;
2. розкрито питання формування репертуарної політики театру, яка поєднує увагу до актуального прочитання української та світової класики і звернення до сучасної драматургії;
3. визначені підстави, які дозволяють говорити про збалансований добір репертуару, про збереження вистав, відтворюючих естетику класичного театру в поєднанні з виставами, що репрезентують поширені сучасні театральні форми, а також з експериментальними виставами, які згідно синергетичного підходу можливо характеризувати як одну з версій майбутнього театру;

4. зазначено, що внаслідок аналізу існуючих джерел з окресленої теми (за допомогою рецензій, інтерв'ю, творчих портретів, споминів акторів С. Городецького, Ю. Суржко, режисерів О. Ковшуна та А. Лебеда, та працівників інших професій театру, як то сценограф А. Чадов тощо) та проаналізувавши репертуарне надбання театру можна зробити висновок, що репертуар, естетика змінилися, але етичні, програмні засади цього театру залишаються незмінними;
5. проаналізовано проведення активного діалогу Харківського театру для дітей та юнацтва в період 2010 – 2020 рр. з юнацькою аудиторією щодо пошуку точок дотику митця та глядача в ракурсах творчого та творчо-виховного процесів;
6. визначено що найбільш популярні вистави за класичними творами, які виховують нове покоління глядачів для усіх театрів міста;
7. охарактеризовані зовнішні і внутрішні чинники, що впливають на молодих акторів щодо професійної реалізації себе у театрі для дітей та юнацтва;
8. порівняно глядацьке сприйняття вистав Харківського театру для дітей та юнацтва в контексті регіонів України та зарубіжжя;
9. проаналізовано складові творчого процесу Харківського театру для дітей та юнацтва з точки зору комплексного підходу до проблеми взаємозв'язку «театр для дітей – юний і підлітковий глядач».

ВИСНОВКИ

1. Досліджено існування Харківського театру для дітей та юнацтва (ХТДЮ) в означений період 2010 – 2020 рр. та виявлено фактаж успіхів та означено ряд проблем, що мав театр у цей час;
2. Визначено умови, що впливали на функціонування творчої діяльності Харківського театру для дітей та юнацтва в динаміці періоду 2010-2020 років;
3. Показано, що матеріал, представлений у магістерській роботі являє собою культурологічне дослідження напрямку взаємовідносин сучасного театру для дітей та глядача. Розкрито, що це здійснюється в рамках комплексного міждисциплінарного підходу, що дозволяє побачити весь наявний сьогодні обсяг і динаміку розвитку системи, виявити її закономірності і особливості для кожної вистави і для сучасного театру загалом, при цьому зауважуючи на особливості напрямку;
4. Охарактеризовано зовнішні і внутрішні чинники, що впливали на молодих акторів щодо професійної реалізації себе у театрі для дітей та юнацтва;
5. Проаналізовано розвиток і культурологічне порівняння історії взаємин театру для дітей та юнацтва і глядача з розвитком сучасних комунікативних, духовних і соціокультурних потреб особистості;
6. В рамках дослідження доведено, що робота театру використовувалася як ефективний засіб регуляції соціальних процесів, колективних дій та індивідуальної поведінки дитини;
7. Була спроба також проаналізувати аспекти естетичного виховання юного і підліткового глядача в ракурсі театральної педагогіки і розглянути питання впливу на юного і підліткового глядача сучасних технологій в динаміці інформаційного простору на прикладах репертуарного доробку театру;

8. Аналізуючи та розмірковуючи про функції театру для дітей та юнацтва, автор роботи доходить висновку, що театральне мистецтво для дітей не може оминати проблему, що стала більш ніж актуальною останнім часом, а саме: що в динаміці інформаційного простору театр має протистояти впливу на юного і підліткового глядача масової культури та сучасних технологій в їх різноманітних проявах;
9. Проаналізовано складові творчого процесу Харківського театру для дітей та юнацтва з точки зору комплексного підходу до проблеми взаємозв'язку «театр для дітей – юний і підлітковий глядач»;
10. Досліджено взаємодію Харківського театру для дітей та юнацтва і його глядача як найскладнішу відкриту, здатну до саморозвитку систему в її соціокультурній динаміці, виявляє її диференціювання, аналізує її сучасне функціонування та з'ясовує шляхи майбутнього розвитку;
11. Порівнянню глядацького сприйняття вистав Харківського театру для дітей та юнацтва в контексті регіонів України та зарубіжжя;
12. Узагальнено досвід творчої діяльності Харківського театру для дітей та юнацтва, відслідковане досягнення і недоліки за період 2010 - 2020 років для використання в перспективному розвитку і практичній роботі закладів культури і мистецтва для дітей і підлітків;
13. На основі аналітики діяльності колективу Харківського театру для дітей та юнацтва у період 2010 – 2020 рр. автором доведено що спостерігалось поступове удосконалення системи театр-глядач, завдяки пошукам і реалізації нових форм взаємодії суб'єктів системи та бажанню подолання наслідків, зумовлених соціальними викликами;
14. Розглянуто існуючі джерела з окресленої теми (загальні театрознавчі матеріали, що віддзеркалюють розвиток театру для дітей та юнацтва в різні періоди становлення та розвитку театру, проблемні статті тощо);
15. Доведено, що позитивний вплив на розвиток системи «театр-глядач» конкретного театального колективу може бути діяльність в різних формах:

- ініціатива однієї енергійної людини або команди;
- в масштабі міста чи країни – наявність і якість державної підтримки театру, діяльність керівників органів культури або керівників місцевої влади тощо;

16. Сформовано додатки зі світлин та афіш прем'єрних вистав, певних документів за період зазначений у темі наукового дослідження;

Узагальнюючи та підсумовуючи дослідницьку роботу, зафіксовано, що театр для дітей та юнацтва, як окремий цілком самостійний вид театрального мистецтва має багатофункціональну природу, і усі його функції, виконуються не окремо одна від одної, а цілісно у кожній виставі та у кожному заході, які направлені на процвітання його величності театрального мистецтва і Харківський театр для дітей та юнацтва цілком відповідає вимогам сучасного театру для дитячо-юнацької аудиторії, має свої напрацювання та досягнення.

17.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамян В. Ц. Театральна педагогіка. Київ : Лібра, 1996. 224 с.
2. Алфімов В. Ефективність виховання творчої особистості. // Духовність особистості методологія, теорія і практика. 2006. №3 (16). С. 3–21.
3. Аматыєва О. Особливості розвитку творчих здібностей дошкільників у театральній діяльності. // Матеріали людинознавчих філософських читань. Вип. 6 : Людина і творчість: гуманістичні вияви. / Дрогобич, 1998. С. 346–356.
4. Анничев А. Андрей Гапанович: «Постараюсь обійтись без «маниловщини». // Время. 2011. 6 квіт.
URL: <https://timeua.info/060411/37983.html>
5. Александр Анничев о премьере в ТЮЗ_Кот против Людоеда // Город Х. 2019. 22 квіт.
URL: https://www.youtube.com/watch?v=ORMVIyL_LHY&ab_channel=%D0%93%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%A5
6. Антонов В. Край сцены — рампа. Харьков : Майдан, 2004. 208 с.
7. Афонасьев С. У Харкові покажуть інклюзивний спектакль та виставу для дітей з сурдоперекладом та тифлокоментарем. // Коментарії.ua. 2021. 16 бер.
URL: <https://kharkov.comments.ua/ua/news/society/developments/6218-u-harkovi-pokazhut-inklyuzivniy-spektakl-ta-vistavu-dlya-ditey-z-surdoperekladom-ta-tiflokomentarem.html>
8. Бабченко Я. Творчі пошуки та інновації міжнародних фестивалів театрів для дітей. // Сценічне мистецтво: творчі надбання та інноваційні процеси: зб. наук. пр. II Всеукраїнська наукова конференція професорсько-викладацького складу, докторантів,

- аспірантів та магістрантів, 23 квіт. 2020 / Київ: Вид. центр КНУКіМ, 2020. С. 35–37.
9. Безгін І. Д. Театр і глядач в сучасній соціокультурній реальності. Київ: КФ НВК «Наука», 2002. 336 с.
 10. Безгін І. Д., Семашко О. М., Юдова-Романова К. В. Глядач і театр: соціодинаміка взаємовідносин: Соціологічне дослідження. Київ: ВПП Комас, 2006. 368 с.
 11. Безгін О. Фахові особливості театральної освіти : монографія Київ : Освіта України, 2013. 291 с.
 12. Безносюк О.О. В.О. Сухомлинський про відповідальність у науково-педагогічних дослідженнях. // Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету ім. В.Г.Короленка. Сер. Педагогічні науки / Гол. ред. В.О.Пащенко. Полтава : ПДПУ, 2005. Вип. 5 (44). С. 267–274.
 13. Близнюк М. М. Театральні фестивалі як форма культурного співробітництва. // Культура і мистецтво у сучасному світі: наук. записки КНУКіМ. Вип. 11. / Київ : Видавничий центр КНУКіМ, 2010. С. 217–224.
 14. Борис І. Сучасні тенденції розвитку театру у світі глобалізації. // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку : матеріали міжнар. наук. конф. Харків: ХДАК, 2020. 26–27 листоп.
 15. В Харківському театрі юного глядача готують прем'єру. // Телеканал Simon. 2017. 23 лист.
URL: https://www.youtube.com/watch?v=L9lwIfQ8RgI&ab_channel=%D0%A2%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BBSimon
 16. В Україні розпочинаються гастролі вистави за романом Сергія Жадана. // Антиквар. 2016. 29 серп.
URL: <https://antikvar.ua/gastroli-vustavu-za-zhadanom/>

17. В Україні розпочинаються гастролі вистави за романом Сергія Жадана. // Наш Київ. 2016. 29 серп.
URL:<https://nashkiev.ua/news/v-oukraine-nachinayutsya-gastroli-spektaklya-po-romanou-sergeya-zhadana>
18. В Україні розпочинаються гастролі вистави за романом Сергія Жадана. // Gazeta.ua. 2016. 28 серп.
URL:https://gazeta.ua/articles/culture/_v-ukrayini-rozpochinayutsya-gastroli-depesh-mod/719648?mobile=false
19. В Харькове проходить фотовиставка в піддержку бездомных животных. // Офіційний сайт харківської міської ради.
URL:<https://www.city.kharkov.ua/ru/news/u-kharkovi-prokhodit-fotovistavka-na-pidtrimku-bezpritulnikh-tvarin-33823.html>
20. В Харківському театрі для дітей та юнацтва пройшов вечір пам'яті Ірини Губаренко. // Вечірні новини. 2019. 29 лист.
URL:https://www.youtube.com/watch?v=E76qp7tPp1M&ab_channel=%D0%92%D0%95%D0%A7%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%86%D0%9D%D0%9E%D0%92%D0%98%D0%9D%D0%98
21. Відкриття виставки фотопроєкту «takeapet_Kharkiv». // Архівна колекція театру. URL: <https://goo.su/Vq9I3>
22. Вергеліс О. Театр починається з етики. // Дзеркало тижня. 2006. 13–19 трав. С. 15–16
23. Веселовська Г. Сучасне театральне мистецтво : навч. посіб. Київ: НАКККиМ, 2014. 142 с.
24. Веселые приключения Незнайки Нина Хижная интервью, открывки из спектакля. // Архівна колекція театру. 2014. 7 вер.
URL:https://www.youtube.com/watch?v=Uhyu2lx8TMo&ab_channel=TVTheatre
25. Виготський Л.С. Питання дитячої (вікової) психології. / собр. соч.: в 6-ти т. М.: Педагогика, 1984. С. 243–403.

26. Виготський Л.С. Вчення про емоції. / собр. соч.: в 6-ти т. М.: Педагогика, 1984. С. 91–318.
27. Виставу за романом Жадана покажуть у Києві, Одесі та Львові. // Espresso 2016. 29 серп.
URL:https://espresso.tv/news/2016/08/29/vystavu_za_romanom_zhadana_pokazhut_u_kyyevi_odesi_ta_lvovi
28. Виставка пам'яті художника-бутафора ХТДЮ Афанасія Ковенєва в ТЮГу. // Архівна колекція театру. 2016. 15 квіт.
URL:https://www.youtube.com/watch?v=DjKVeVyvso&ab_channel=TVTheatre
29. Виткалов С. Фестивальний рух як культурний феномен сучасності: аналіз регіонального вектора. // Культура України. 2016. Випуск 52. С. 182–190.
30. Вишневський О. Мораль і так зване моральне виховання. // Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси. Львів: Літопис. 1996. С. 27–37.
31. Гаврилюк С. Виховання естетичних почуттів дошкільників засобами театрального мистецтва. // Пріоритети сучасної освіти і виховання в контексті завдань педагогічної науки. 2003. С. 19–21.
32. Гаврилюк С. Театр і казка. // Дошкільне виховання. 2003. № 5. С. 23–25.
33. Гагарін М. Критерії добору укр. нар. казки для виховання морально-естетичних почуттів. // Початкова школа. 2006. №1. С. 55–58.
34. Гадзаман Л. Театр розважає, виховує й навчає. // Дошкільне виховання. 2013. № 9. С. 26–27.
35. Гапанович А. Питання взаємодії глядацької аудиторії та творчого складу Харківського театру для дітей та юнацтва. // Станіславка-News. 2022. №2. С. 4–5.

36. Гейзинга Й. Homo Ludens. Досвід вивчення ігрового елемента культури. / пер. з англ. О.Мокровольського. Київ : Основа. 1994. 250 с.
37. Главацька Ю. До театру з малюком. Поради батькам. // Дошкільне виховання. 2016. № 6. С. 16–17.
38. Глазунова Л. Естетика з пелюшок : Про проблеми естетичного виховання. // Освіта. 1993. № 9. С.11.
39. Гетьманець М.Ф. Суб'єктивність – закон творчості. // Всесвітня література та культура в навчальних закладах України. 2000. №2. С.51–53.
40. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. / Київ: Либідь, 1997. 375с.
41. Грипич С. Проблеми художньо-естетичного виховання молодших школярів у наукових працях доби незалежності України // Вісник книжкової палати. 2013. №12. С.100–101.
42. Грицай М.С. Українська народно-поетична творчість. Київ: Вища школа. 1983. С. 204–205.
43. Губерський Л., Андрущенко В., Михальченко М. Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого-світоглядний аналіз. // Київ:Україна, 2002. 284 с.
44. Гужва О. Ю. Дитячий театр як засіб розвитку професійної компетентності студентів початкового та дошкільного навчання // Теорія і методика навчання: проблеми та пошуки : зб. наук. пр. / ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. Харків : ХНПУ, 2016. Вип. 11. С. 87–90.
45. «Депеш Мод» – вистава за романом Сергія Жадана. Передпрем'єрна прес-конференція у Львові. // Postup Newspaper. 2016. 23 вер.
URL:https://www.youtube.com/watch?v=OUC4VIXSpjk&ab_channel=PostupNewspaper

46. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
47. Доманська О. Процес розвитку театральньо-фестивального руху в сучасному художньо-мистецькому житті України. // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури: збірник наукових праць Державна академія керівництвом кадрів культури і мистецтв / Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка ; редкол. В.Г. Чернець та ін. Вип. 15. Київ: Міленіум, 2005. С. 202–208.
48. Доманська О. Театральні фестивалі в контексті мистецького життя сучасної України. // Питання культурології: збірник наукових праць. Вип.20. Київ: Центр КНУКіМ, 2004. С. 45-46.
49. Дунаєвська Л.Ф. Українська народна казка. Київ: Вища школа. 1987. С. 6.
50. Дятчук В. В. Український тлумачний словник театральної лексики / В.В. Дятчук, Л. І. Барабан. Київ : Просвіта, 2002. 150 с.
51. Естетичне виховання дітей та молоді: теорія, практика, перспективи розвитку: збірник наукових праць / за ред. О. А. Дубасенюк, Н. Г. Сидорчук. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – 560 с.
52. Єфанова М. Про Харківський ТЮГ: про формат, травесті та про стелю що протікає. // Вечірній Харків – 11 жовтня 2011. С. 7.
53. Єфанова М. Харківський актор вивчив українську за газетами. // Вечірній Харків. 2011. 22 січ. С.18
URL: <http://vecherniy.kharkov.ua/news/48066/>
54. Жиличкина М. Развитие эмоциональной сферы детей средствами театрализованной деятельности. // Дошкольное воспитание. 2014. № 5. С. 96–103.
55. Заболотна [Валентина](#). Актор Богдан Козак про театр, освіту і життя. // День. 2012. 20 квіт.

- URL:<https://day.kyiv.ua/uk/article/kultura/rezhiser-profesiya-konceptualna>
56. Зубенко Д. Розвиток фестивального руху в сучасній Україні. // Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. Київ: Видавництво «КПІ» 2011. № 4. С. 12.
 57. Зубцова Ю. Сутність та генезис проблеми патріотичного виховання особистості // Вісник Запорізького національного університету: зб. наук. пр. / Запоріжжя: Педагогічні науки. 2007. № 1. С. 74–81.
 58. Зязюн І.А. Філософія педагогічної дії: монографія. Черкаси : Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького. 2008. 608 с.
 59. Івашкевич В. «Уфти-Туфти». ТЮЗ підготував музикальну сказку для маленьких леди и джентльменов. // Objectiv. 2015. 23 бер.
URL: <http://archive.objectiv.tv/230315/111571.html>
 60. Карпаш О. Комедійний жанр на українських театральних фестивалях: засади відтворення та ідентифікація. // Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку : наук. зб. Вип. 22 / упоряд. і наук. ред. В. Г. Виткалов; редкол.: Ю. П. Богущкий, С. В. Виткалов, Волков С. М. та ін. ; наук.-бібліогр. редагування наукової бібліотеки РДГУ. Рівне: РДГУ, 2016. С. 264–269.
 61. Карпаш О. Проблеми менеджменту сучасних театральних фестивалів (на прикладі фестивального руху Прикарпаття). Менеджмент соціокультурної діяльності: колективна монографія / упор. Козаренко О., наук. ред. Пасічник В. Львів: Растр-7, 2018. С. 188–200.
 62. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання: Навч. посібник. // Київ: Вища школа, 1997. С. 180.
 63. Клековкін О. Поетика марень. // Український театр. 2002. № 6. С. 17–19.
 64. Клековкін О. Просто театр. // Український театр. 2006. № 5. С. 2.

65. Клековкін О. Terra fiesta. // Український театр. 2001. № 4 – 5. С. 2–5.
66. Коберник І. Моральне виховання : традиції, проблеми, інновації // Рідна школа. 20002. № 5. С.42–44.
67. Козирєва Т. Львів готується до «Золотого Лева». // День. 2014. № 173 С. 22.
68. Коновальчук І. Соціокультурні детермінанти інноваційних освітніх процесів // In: XX століття – етнонаціональний вимір: збірник наукових праць за матеріалами міжнародної науково-практичної конференції, 22–23 жовтня 2010 р. Житомир. 2011. С. 44-46.
69. Корінний М. М. Короткий енциклопедичний словник з культури / Київ :Україна, 2003. 384 с.
70. Коркішко О.Г. Патріотичне виховання молодших школярів: Методичні рекомендації вчителям початкових класів, вихователям груп подовженого дня, організаторам виховної роботи // За заг. ред. проф. Сипченка В.І. Слов'янськ: Видавничий центр СДПУ, 2002. 38 с.
71. Коваленко Ю. Люди и псы, осененные духом Окуджавы. // Харьковские известия. 2010. 22 лист. С. 5–6.
72. Коваленко Ю. Оновлений харківський ТЮГ: від фарсу до містерії. // Харьковские известия. 2012. 20 жовт. С. 6–7.
73. Коваленко Ю. Цей спраглий неба, з приземленою долею! (Юрій Суржко). // Харьковские известия. 2013. 26 бер. С. 5.
74. Котилевська Ю. Для любви: харьковский режиссер придумал «лишнего» героя. // Вечерний Харьков. 2020. 02 січ. URL: <https://vecherniy.kharkov.ua/news/164524/>
75. Креативна педагогіка. Наук.-метод. журнал / Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. Вінниця. 2012. Вип. 5. 108 с.

76. Критерії моральної вихованості молодших школярів: Кн. для вчителя / За ред. І.Д. Беха, С.Д. Максименка. Київ: Радянська школа. 1989. С. 3–4.
77. Куделіна О. А. Соціально-культурна значущість театру і театральних фестивалів // Культурологічно-мистецькі обрії: нариси. Київ : Компас, 2016. С. 325–327.
78. Культурологія: теорія та історія культури. Навч. посіб. / За ред. І. І. Тюрменко, О. Д. Горбула. Київ: Центр навчальної літератури. 2004. 368 с.
79. Кульчицька О. І. Соціально-психологічні фактори формування таланту. // Практична психологія та соціальна робота. 2007. №1. С.5.
80. Левочкина Н. Фестивальна діяльність и регіональний туризм // Культурологічно-мистецькі обрії: нариси. Київ : Компас, 2015. С. 215–217.
81. Лещенко М.П. Щастя дитини – єдине щастя на землі: До проблеми педагогічної майстерності: Навчально-методичний посібник / Київ:АСМІ, 2003. Ч. 1. 304 с.
82. Либероль Н. Монологи из зрительного зала. Харків 1999. 215с.
83. Липківська Г. К. Мультимедійні засоби на сучасній театральній сцені. // Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Сценічне мистецтво, Київ. 2018. Вип.1. С.23–24.
84. Липківська А. К. Перенасичений розчин театральності від Олександра Ковшуна. // Кіно-Театр. 2012. №4. С.16–18.
85. Мельничук Ю. С. Виховна спрямованість навчального репертуару в театральній школі: з досвіду студії «Молодого театру» Л. Курбаса // Національне виховання: формування світогляду і духовних цінностей у студентської молоді : матеріали і тези Міжвуз. наук.-практ. конф., 12-13 берез. 1996 р. / М-во культури і мистецтв України, Рівнен. держ. ін-т культури. Рівне, 1996. С. 244–246.

86. Мізяк В. Д. «Ендшпіль» С. Беккета на сцені Харківського театру для дітей та юнацтва. // Культура та інформаційне суспільство XXI століття : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених, 24–25 квіт. 2014 р. / Харків: Харків. держ. акад. культури., 2014. С. 55.
87. Мізяк В. Д. Особливості діалогу автор – театр у сучасній українській драматургії. // Мистецтву дозволено все? : матеріали міжнар. наук.конф., 21–23 жовт. 2015 р. / Одеса. 2015. С. 58–60.
88. Можаровський П. Професійно – для дітей. // Культура і життя. 2013. № 38. С. 45–58.
89. Назарчук Д. Назад до казки! : (інтерв'ю з С. Максименко). // Галичина. 2003. 6 листоп. С. 7.
90. Насправді. Театр юного глядача. // Телеканал Simon. 2019. 13 черв.
URL:https://www.youtube.com/watch?v=7MUyYCuWrqo&ab_channel=%D0%A2%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BBSimon
91. Начинается гастрольный тур спектакля «Депеш Мод» по культовому роману Сергея Жадана. // Чорноморська телерадіокомпанія. 2016. 20 вер.
URL:https://www.youtube.com/watch?v=fInRPINVDRw&ab_channel=%D0%A7%D0%9E%D0%A0%D0%9D%D0%9E%D0%9C%D0%9E%D0%A0%D0%A1%D0%AC%D0%9A%D0%90%D0%A2%D0%95%D0%9B%D0%95%D0%A0%D0%90%D0%94%D0%86%D0%9E%D0%9A%D0%9E%D0%9C%D0%9F%D0%90%D0%9D%D0%86%D0%AF
92. Нікитюк М. Українська драматургія: необхідність актуального тексту. // Українська правда. 2011. 10 трав.
URL:<https://life.pravda.com.ua/columns/2011/05/10/78371/# comments>.

93. Ночь с АртТЮЗарТ: ожившие призраки в театре. // Информ Бюро. 2015. 8 груд.
URL: https://www.youtube.com/watch?v=9ut4lgq9auQ&ab_channel=%D0%98%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%91%D1%8E%D1%80%D0%BE%7C%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B8
94. Олешко Н. Активізація навчальної діяльності молодших школярів засобами мистецтва. // Початкова школа. 2007. №2. С.25–27.
95. Огляд фестивалю в Трабзоні. // Архівна колекція театру.
URL: https://www.youtube.com/watch?v=cGhMZn4VIWU&ab_channel=Selar-studio
96. Открытие сезона в Театре юного зрителя. Харьков. // Архівна колекція театру. 2013. 21 жовт.
URL: https://www.youtube.com/watch?v=uWRCEE8JPpk&ab_channel=TVTheatre
97. Офіційний сайт Міжнародного театрального фестивалю «Золотий Лев». URL: <http://golden-lion.com.ua/history/>.
98. Офіційний сайт Міжнародного театрального фестивалю «Класика сьогодні». URL: <http://klassika-fest.com/uk>.
99. Паві П. Словник театру. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2006. 640 с.
100. Педагогічні задачі і завдання для батьків. / За ред. В.Г. Постового. Київ: Радянська школа. 1989. 189 с.
101. Петров В. Записки театрального режисера. / СПб.: Изд. «Ирида-прос» Рериховский центр, 2007. 220 с.
102. Піхтерева А. У Харківському театрі дітей та юнацтва — прем'єра для дітей віком 1,5-3 років. // Objectiv. 2020. 27 лист.
URL: <https://www.objectiv.tv/objectively/2020/11/27/u-harkivskomu-teatri-ditej-ta-yunatstva-prem-jera-dlya-ditej-vidom-1-5-3-rokiv-video/>

103. Посилкіна М. Духовний рівень сучасної молоді. // Незалежний молодіжний портал Пороги. 2008.
URL: <http://porogy.zp.ua/2013/09/d7e403e8c2cf671a181a6ff126d7b248/>.
104. Предпремьерный показ спектакля «Хозяин» в ТюЗе // // Архівна колекція театру. 2016. 28 трав.
URL: https://www.youtube.com/watch?v=CUwiGSvj2aQ&ab_channel=TVTheatre
105. Психологія особистості: Словник-довідник / за редакцією П.П. Горностаєва, Т.М. Титаренко. Київ: Рута, 2001. 320 с.
106. Психологія людини: Л. С. Виготський та сучасна наука : зб. ст. / за ред. М. В. Папучі. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2018. 127 с.
107. Пухарєв В. Мойсей: сучасники майбутнього. // Що?Де?Коли? 2021. лют. С. 45.
108. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька : навчальний посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. 360 с.
109. Русабров Є. Т. Про театр і чиновничче лицедійство або Як вам це сподобається. // «Об'єктив-Но». 2003. 20 лют. С. 9.
110. Сагіна Ю. Анализ драматургии, как основа для определения социокультурных характеристик и перспектив развития современного театра // Сучасні тенденції розвитку професійної компетенції майбутніх митців : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Луганськ, 9-10 лютого 2006 р.) / відп. ред. Філіппов В.Л. Луганськ : «Луганськ - Арт», 2006. С.89–95.
111. Сагіна Ю. Взаємовідносини театру та глядача в теорії і практиці мистецького об'єднання «Березіль» Л.Курбаса // Теоретичні та практичні питання культурології: зб. наук. ст. Вип. XXV. Ч.ІІІ. Мелітополь: «Сана», 2008. С. 20–24.
112. Сагіна Ю. Зрительские запросы и возможные ответы публики. // Аркадія. 2005. № 1 (7). С. 39–43.

113. Сагіна Ю. Умови співтворчості театру та глядача у сучасному українському театрі // Сучасні тенденції розвитку професійної компетенції майбутніх митців : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (Луганськ, 21-22 лютого 2008 р.) / відп. ред. Філіппов В.Л. Луганськ: «Луганськ - Арт», 2008. С. 156–160.
114. Сагіна Ю. Український театр в русскоязычному регіоні // Культурологічний альманах : зб. наук. пр. Київ : КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2007. С. 114–121.
115. Сергієнко І. М. Діалог із глядачем в інтерактивному психологічному театрі як фактор адаптації молоді людини до дорослого життя // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова : зб. наук. пр. / МОН України. Київ : Видавництво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. Вип. 24 (48). С. 113–120.
116. Сливка О. Фестивальний рух в українському театральному мистецтві. / Науковий збірник матеріалів Міжнародної науково-творчої конференції «Мистецька освіта в культурному просторі України XXI століття» / Київ, Одеса, 2015.
117. Спектакль «Депеш мод»: панк в класическом театре. // Obozrevatel. 2016. 19 вер.
URL: https://www.youtube.com/watch?v=ktekaReaXTI&ab_channel=Obozrevatel
118. Стельмахович М.Г. Виховний ідеал української народної педагогіки // Початкова школа. 1994. № 2. С. 3–6.
119. Стельмахович М.Г. Українська родинна педагогіка: навч. посібник. Київ: ІСДО, 1986. 227 с.
120. Стефурак Н. «Депеш мод». Спільний україно-німецький проект. // Театраріум. 2015. С.18–19.
URL: <https://teatrarium.com/depesh-mode-ukraine-germany/>

121. Судакевич А. Вистави для дітей на харківському ринку дозвілля. // *Sensor.net*. 2019. 14 лист.
URL:https://censor.net/ru/blogs/3159660/vistavi_dlya_dteyi_na_harkvskomu_rinku_dozvlllya
122. Театральний салон. Анонс інтерв'ю з директором театру Андрієм Гапановичем. // *Харківська обласна державна телерадіокомпанія ОТБ*. 2011. 23 вер.
URL:https://www.youtube.com/watch?v=XzsVJkP7YAc&ab_channel=UA%3A%D0%A5%D0%B0%D1%80%D0%BA%D1%96%D0%B2
123. У столиці показують виставу «Депеш Мод» за романом Сергія Жадана. // *Суспільне новини*. 2016. 20 вер.
URL:https://www.youtube.com/watch?v=KivI3RkIPbE&ab_channel=%D0%A1%D1%83%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8
124. Українська драматургія й театр від витоків до сучасності : рек. бібліограф. покажч. / Харків. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди, наук. б-ка ; уклад. Т. І. Неудачина ; відп. ред. О. Г. Коробкіна. Харків : ХНПУ, 2020. 68 с.
125. Ульянова В. С. Виховання емоційної сфери молодших школярів засобами театрального мистецтва : дис. на здоб. наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 теор. та метод. виховання / Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2010. 205 с.
126. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди; редкол.: В. І. Шинкарук та ін. Київ: Абрис, 2002. 751 с.
127. Филипенко Л. Тюз взрослым // *Вечерний Харьков*. 1992. 2 квіт. С. 5.

128. Филипенко Л. Украинская культура и театр для детей и юношества // Слобода. 1994. бер. С. 4.
129. Харківський театр покаже у Львові виставу за романом Сергія Жадана. // Zaxid.net. 2016.22 вер. С. 15.
URL:<https://zaxid.net/harkivskiy-teatr-pokazhe-u-lvovi-vistavu-za-romanom-sergiya-zhadana-n1404443>
130. Харківський театр для дітей та юнацтва читає уривки з п'єси Софокла «Цар Едіп» в перекладі Івана Франка (режисер Андрій Лебедь) на театральних читаннях «1920-ті наживо: Березіль». // DRAMA pro ЧТЕНИЕ. 2018. 11 лют.
URL:https://www.youtube.com/watch?v=XWmuCbfGXw8&ab_channel=DRAMAPro%D0%A7%D0%A2%D0%95%D0%9D%D0%98%D0%95
131. Харківський ТЮГ: про прем'єру, акторів і талановиту молодь. // Офіційний сайт харківської міської ради.
URL: <https://www.city.kharkov.ua/uk/news/harkivskiy-tyug-pro-prem-yeru-aktoriv-i-talanovitu-molod-16385.html>
132. Харківський ТЮГ готує виставу про пригоди Незнайка. // Офіційний сайт харківської міської ради.
URL: <https://www.city.kharkov.ua/uk/news/harkivskiy-tyug-gotuye-vistavu-pro-prigodi-neznayka-22329.html>
133. Харківську постановку відзначили на всеукраїнському фестивалі «ТЮГ-2013». // Офіційний сайт харківської міської ради.
URL: <https://www.city.kharkov.ua/uk/news/harkivsku-postanovku-vidznachili-na-vseukrayinskomu-festivali-tyug-2013-21403.html>
134. Харківський ТЮГ поставив нову казку. // Офіційний сайт харківської міської ради

- URL: <https://www.city.kharkov.ua/uk/news/harkivskiy-tyug-postaviv-novu-kazku-21078.html>
135. Харківський ТЮГ покаже прем'єру водевілю. // Офіційний сайт харківської міської ради.
URL: <https://www.city.kharkov.ua/uk/news/harkivskiy-tyug-pokazhe-premyeru-vodevilyu-17289.html>
136. Хворостенко Н. Про світ театру з перших вуст, або бесіда з актором Андрієм Гапановичем про Харківський театр для дітей та юнацтва. // Станіславка-News. 2022. №2. С. 2–3.
137. Хворостенко Н. Теорія та практика вечірнього репертуару в театрі для дітей та юнацтва на пострадянському просторі : Дев'ятнадцяті міжнародні читання молодих вчених пам'яті Л. Я. Лівшиця. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2014. С. 97–98.
138. Хомайко Ю. Біблійний пророк у 21-му сторіччі // Українська літературна газета. 2021. 11 лип.
URL: <https://litgazeta.com.ua/articles/iurij-khomajko-biblijnyj-prorok-u-21-mu-storichchi/>
139. Хоралець Л. І. Художня атмосфера спектаклю // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури : зб. наук. праць. / Київ : Міленіум, 2016. Вип. XXXVI. С. 225–234.
140. Цибенко М. Чарівність сценічної казки. // Кіно-Театр. 2014. № 2 С. 112.
141. Шипова Н. О. Інтелектуальний, моральний і естетичний розвиток молодшого школяра як творчої особистості засобами театрального мистецтва // Початкове навчання та виховання. 2009. № 13. С. 19–22.
142. Школьна А. Перші перемовини вели жестами. // Сьогодні. 2016. 14 вер. С. 14.
143. Шляхи модернізації театрального фестивального руху в Україні : матеріали наук.-практ. конф. 18–19 груд. 2012 р. / М-во культури

- України, ДУ «Держ. агенція промоції культури України», Нац. центр театр. мистецтва ім. Леся Курбаса. Київ: ДАКККіМ, 2012. 63 с.
144. Шульга Р. Соціокультурний вимір художнього життя в Україні. // Культура. Суспільство. Особистість: навч. посіб. / за ред. Л. Скокової. Київ : Інститут соціології НАНУ, 2006. С. 339–361.
145. Щукіна (Коваленко) Ю. ТЮЗ в форматі «Стиляг». // Харьковские известия. 2013. №10. С.16–17.
146. Щукіна (Коваленко) Ю. Час Шекспіра. // Губернія. 2011. №5. С.46–47.

ДОДАТКИ

Додаток А

ПЕРЕЛІК ПРЕМ'ЄРНИХ ВИСТАВ ЗА 2010 – 2020 РР.

Дата створення:	Назва:	Режисер-постановник	Автор:
2010	«Пси»	Г. Велчовські	Г. Велчовські
	«Надзвичайна пригода в країні чарівних правил»	А. Лебедь	А. Лебедь
2011	«Кицькін дім»	А. Лебедь	С. Маршак
	«Про що розповіли чарівники»	В. Антонов	В. Коростильов
2012	«Капітан Фракас»	О. Ковшун	Т. Гот'є
	«Вбивство на вулиці Лурсін»	О. Ковшун	Е. Лабіш та А.Мюньп'є
2013	«Казкова ярмарка»	А. Лебедь	О. Пушкін
	«Як Кошій із Василісою одружувався»	Г. Бялая	Ю. Боганов
	«Веселі пригоди Незнайки»	О. Ковшун	М. Носов
2014	«Назар Стодоля»	А. Лебедь	Т.Шевченко
	«Легенда про Сплячу Красуню»	К. Кірт	Ч. Уей
	«Синдбад-мореплавець та Мідне місто»	О. Драчов	О. Драчов
2015	«Уфті-Туфті»	О. Ковшун	Б. Поттер
	«Все життя попереду»	О. Ковшун	Е. Ажар
	«Синій птах»	О. Ковшун	М.Метерлінк
	«Депеш Мод»	О. Ковшун	С. Жадан
	«Дім Бернарди Альби»	А. Лебедь	Ф.Г. Лорка
2016	«Парад троянд»	О. Ковшун	Ж. Ануй
2016	«Червона шапочка»	А. Лебедь	Ш. Перро
	«Хазяїн»	О. Ковшун	І. Карпенко-Карий

	«Золотоволоска»	О. Ковшун	За чеською народною казкою
2017	«Дженнарінєлло» («Любов по-італійськи»)	А. Лебедь	Е. Де Філіппо
	«Bel@ya vorona. net»	А. Лебедь	Ю.Грушас
	«Пеппі Довгапанчоха»	О. Драчов	А. Ліндгрєн
2018	«Гидке качєня»	А. Лебедь	Г.Х. Андерсен
2019	«Кіт проти Людожєра»	О. Міхайлов	Ш. Перро
	«Пані Мєтелиця»	А. Подорожко	брати Грімм
2020	«Сонєчко та вітерець»	Я. Зеленська	Юліта Ран
	«Мойсей»	І. Борис	І. Франко

Додаток Б

**АНАЛІЗ СТАТУСУ ДЕРЖАВНИХ ТЕАТРІВ М. ХАРКОВА
ЗА КРИТЕРІЯМИ:
РОЗТАШУВАННЯ, БУДІВЛЯ, МОЖЛИВІСТЬ НАДАННЯ
ПОСЛУГ, ТВОРЧЕ НАПОВНЕННЯ
ТА КАДРОВА СКЛАДОВА**

Аналіз статусу ХНАТОБ ім. М. Лисенка

Роки:	Місце	Будівля	Послуги	Творче наповненн я	Кадри	Загальний бал:
2010-2011	10	10	10	8	9	47
2015-2016	10	10	10	9	10	49
2019-2020	10	10	10	10	10	50
Додаткова інформація	Статусний бал збільшився за рахунок отримання статусу «національного», що спричинило зростання кадрової складової, а вона відповідно підсилила творчу.					

Аналіз статусу Харківського академічного російського драматичного театру
ім. Олександра Пушкіна

Роки:	Місце	Будівля	Послуги	Творче наповненн я	Кадри	Загальний бал:
2010-2011	10	10	8	9	10	47
2015-2016	10	10	8	9	10	47
2019-2020	10	10	8	8	10	46
Додаткова інформація	Статусний бал стабільно вище середнього, але зі зниженням творчої наповнюваності у ракурсі її односторонності.					

Аналіз статусу Харківського академічного українського драматичного театру ім. Тараса Шевченка

Роки:	Місце	Будівля	Послуги	Творче наповнення	Кадри	Загальний бал:
2010-2011	10	9	10	8	9	46
2015-2016	10	9	10	9	10	48
2019-2020	10	9	10	10	10	49
Додаткова інформація		Статусний бал стабільно вищий за середній.				

Аналіз статусу Харківського академічного театру музичної комедії

Роки:	Місце	Будівля	Послуги	Творче наповнення	Кадри	Загальний бал:
2010-2011	8	7	7	8	9	39
2015-2016	8	8	8	9	10	43
2019-2020	8	9	8	9	10	44
Додаткова інформація		Статусний бал стабільно підвищується за рахунок комунікаційної та професійної складової керівництва та колективу театру.				

Аналіз статусу Харківського державного академічного театру ляльок імені В. А. Афанасьєва

Роки:	Місце	Будівля	Послуги	Творче наповнення	Кадри	Загальний бал:

2010-2011	10	8	7	8	9	42
2015-2016	10	9	7	9	9	44
2019-2020	10	10	8	10	10	48
Додаткова інформація	Статусний бал стабільно підвищується за рахунок кадрової та творчої складових					

Аналіз статусу Харківського театру для дітей та юнацтва

Роки:	Місце	Будівля	Послуги	Творче наповнення	Кадри	Загальний бал:
2010-2011	8	5	6	7	7	33
2015-2016	8	6	6	9	8	37
2019-2020	8	7	7	9	8	39
Додаткова інформація	Статусний бал стабільно підвищується за рахунок внутрішніх резервів					

Додаток В

**АНАЛІЗ ЗВІТІВ ТЕАТРУ ЗА ПОЗИЦІЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ КОЛЕКТИВУ
ХАРКІВСЬКОГО ТЕАТРУ ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА**

З 2011 ПО 2018 РОКИ

Рік	Кількість глядачів з урахуванням пільгового контингенту	Доходи від реалізації квитків
2011	27 800	727000
2012	30 300	921000
2013	37 000	967000
2014	38 800	967900
2015	39 200	1233300
2016	41 800	1358900
2017	41 900	1464600
2018	42 000	1895050

АРХИВНИ МАТЕРИАЛИ РОБОЧОГО ПРОЦЕСУ У 2010 – 2020 РР.

Архівний документ № 1.

ОБЩИНА ВАРНА
ЗАМЕСТИК КМЕТ

ДО

**ДИРЕКТОР НА ОБЛАСТНО КОМУНАЛНО
УЧРЕЖДЕНИЕ "ХАРКОВСКИ ТЕАТЪР ЗА ДЕЦА И ЮНОШИ"
Г-Н ГАПАНОВИЧУ АНДРЕЮ ФЕДОРОВИЧУ**

ОБЩИНА ВАРНА

Per.№: ЗК18002017ВН

Дата: 08.08.2018

УВАЖАЕМИ Г-Н ДИРЕКТОР,

В процеса на придвижване на украинското общество в достигане на европейските ценности, от особена важност е международното културно сътрудничество между Украйна и европейските страни. Градовете Варна и Харков имат подписано споразумение за сътрудничество в тази посока.

Кметът на град Варна – г-н Иван Портних с огромно удоволствие кани творческия колектив на Вашия град – Харковски театър за деца и юноши от 20 – 22.09.2018г. да вземе участие в културната програма, посветена на Националния празник на България – Денят на независимостта.

На сцената на Вашия театър вече осем години с успех се представя спектакълът „Псы“, който във връзка с международното сътрудничество е бил поставен от известния български режисьор, автор на пиеси, артист Георги Велчовски. Имаме огромното желание и зрителите на Вашия град да се насладят на този спектакъл в изпълнение на украински артисти.

Уважаеми Андрею Гапановичу, молим от Вас поддръжка и съдействие относно организационните и финансови въпроси за Вашия творчески колектив. От своя страна Варна ще поеме настаняването в хотел и храненето на творческата делегация.

Ние сме уверени, че посещението на харковските артисти в гостоприемна Варна ще послужи за бъдещето развитие на културните връзки между градовете – побратими Харков и Варна, на народите на Украйна и България.

С уважение,
КОСТА БАЗИТОВ
ЗАМ.-КМЕТ НА ОБЩИНА ВАРНА

Архівний документ № 2.

*Kharkiv Theatre For
Children and Youth*

We would like to express our thanks to your theatre who had shared
the festival joy and excitement with the audience by means of
“State Theatres, Trabzon 16th International Blacksea
Theatre Festival”

A. Necat BİRECİK

General Art Director
Turkish State Theatre

Fundacja Widowisk Masowych i Show-programów

Пташкова 29.11.2014

Фундація Масових Видовищ і Шоу-програм від імені її Президента має честь запросити Харківський театр для дітей і юнацтва на II Фестиваль Українського Театру в Кракові «Схід-Захід» з виставою головного режисера театру Олександра Ковшуну «Вся жизнь впереди» за п'єсою Миколою Коляди «Мадам Роза».

II Фестиваль Українського Театру в Кракові «Схід-Захід» відбудеться з 21 по 26 квітня 2015 році в місті Краків. Головна тема цьогорічного Фестивалю - „Вільність, справедливість і свобода духу”.

Фестиваль вже вдруге буде організований разом у співпраці з Центром Молоді ім. док. Хенрика Йордана в Кракові. Захід має бути проведений під патронатом Міністерства Культури і Національного Спадку, Президента міста Краків та Посольств різних країн. Ми також запрошуємо Вас взяти участь в нашому Фестивалі.

В світлі останніх подій в Україні та європейського вибору Українського Народу, за який його жителі віддають свою свободу і навіть життя, - це має бути підтримане і пропаговане. Брудну медіа-війну, що відбувається проти України може перемогти свіжий і правдивий погляд на українську культуру і традиції. Ми намагаємося представити сучасний професійний і аматорський театр не лише з України, але теж театри українців з-за кордону.

Маємо надію, що Ваш театр прийме участь в нашому заході як гість Фестивалю.

Театри, які беруть участь у фестивалі, оплачують витрати лише на свій приїзд і від'їзд. Організатори забезпечують проживання і харчування учасників.

З найкращими побажаннями,

*Prezes Fundacji
Widowisk Masowych i Show-programów,
Dyrektor II Festiwalu
Teatru Ukraińskiego w Krakowie
„Wschód-Zachód”
Nadija Moroz-Olszanska
Tel. kom. +48 538 958 280
e-mail: festiwal.wschod.zachod@gmail.com*

Архівний документ № 4.

Fundacja Widowisk Masowych i Show-programów

33-333 Ptaszkowa 633 tel.+48 538 958 280 fundacjawnishow@gmail.com
NIP 734-353-00-43 REGON 36000324 KRS 0000523906

FWMiSH/30/2016

Ptaszkowa, 10.11.2016

FUNDACJA WIDOWISK MASOWYCH
I SHOW-PROGRAMÓW
Nadia Moroz-Olshanska
33-333 Ptaszkowa 633
NIP 734-353-0043 REGON 36000324 KRS 0000523906
tel. +48 538 958 280 fundacjawnishow@gmail.com

Характеристика

Харківський театр для дітей та юнацтва під художнім керівництвом пана Олександра Ковшуна двічі брав участь у Міжнародному фестивалі українського театру «Схід-Захід» (Краків, Польща):

- 2015 рік - вистава "Все життя попереду" за романом Е.Ажара;
- 2016 рік - вистава "Хазяїн" за п'єсою класика української драматургії І.Карпенка-Карого.

За надмету організатори і дирекція Фестивалю мають представлення свіжого неочікуваного погляду на українську культуру та театральні традиції, і групі ХТДЮ щоразу вдавалося яскраво презентувати прогресивні тенденції сучасного (в усіх сенсах цього слова) національного театру — попри мовний бар'єр вони зустрічали теплий прийом польської публіки, жваву реакцію впродовж вистави й бурхливі овації опісля.

Творча робоча група, котра оцінювала учасників фестивалю, відзначила успіх театру у дипломах у низці номінацій.

На 2017 рік Харківський театр для юнацтва знову запрошено до участі у Фестивалі з виставою "Депеш Мод" за твором С.Жадана.

Директор

Міжнародного фестивалю
українського театру «Схід-Захід»

Prezes Zarządu Fundacji

Nadia Moroz-Olshanska
mgr Nadiia Moroz-Olshanska

Архівний документ № 5.

**СЕРГІЙ
ЖАДАН**

**ДЕПЕШ
МОД**

Режисер, автор сценічної адаптації —
МАРКУС БАРТЛЬ (Німеччина)

Художник —
ФІЛІП КІФЕР (Німеччина)

ХАРКІВСЬКИЙ ТЕАТР ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА

Вул. Полтавський шлях, 18

Адміністрація театру: +38 (057) 712 35 80, каса: +38 (057) 712 02 65

www.tyz.kharkov.ua

www.goethe.de/ukraine

ЗА ПІДРИМКИ:

Державна адміністрація

Культури та національної спадщини

України

БУДИНОК ГОРНІБЕРГА

Департамент культури та мистецтва

Міністерства внутрішніх справ

GOETHE INSTITUTE

Goethe Kultur- und Institut

Архівний документ № 6.

У К Р А Ї Н А
Міністерство культури України
Управління культури, національностей, релігій
та охорони об'єктів культурної спадщини
Одеської обласної державної адміністрації

КУ «ОДЕСЬКИЙ ТЕАТР ЮНОГО ГЛЯДАЧА ім. Юрія ОЛЕШИ»

65026, м.Одеса, вул. Грецька, 48-а, тел/факс 722-23-51, 722-27-58 info@tuz.od.ua
 р/р 26006000061921 в ПАТ «Укрсоцбанк», МФО 300023, код ЄДРПОУ 02224790

05.10.2018 р. №01/11-116

Директору обласного комунального закладу
 «Харківський театр для дітей та юнацтва»
 Гапановичу А.Ф.

Шановний Андрію Федоровичу!

Повідомляємо вам, що у Одеському театрі юного глядача ім. Ю. Олеші у присутності членів Експертної Ради, театральних фахівців, журналістів та гостей театру з 18 по 21 жовтня 2018 р. відбудеться Міжнародна лабораторія постановок молодими режисерами «Відкриті двері» за підтримки Українського культурного фонду.

Головні цілі лабораторії: пошук нових художніх можливостей у створенні сучасних вистав для дітей та юнацтва і налагодження міжнародних зв'язків між режисерами різних країн. Ми прагнемо також залучити молодих режисерів до роботи в театрах юних глядачів України. Сподіваємося, що за допомогою таких лабораторій значно розшириться репертуар театрів України, працюючих для дітей та юнацтва.

Оргкомітет форуму запрошує Вас прийняти участь в Міжнародній лабораторії постановок молодими режисерами «Відкриті двері» з 18 по 21 жовтня 2018 р. Всі витрати по Вашому відрядженню бере на себе приймаюча сторона.

З повагою,
 Директор-художній керівник театру

О.М.Бурлай-Пітерова

Архівний документ № 7.

Академічний
музично-драматичний театр
ім. Лесі Українки м. Кам'янського
пл. 250-річчя міста, 2,
м. Кам'янське,
Дніпропетровська область
Україна, 51925
тел./факс: +38 05692 37643
e-mail: teatr_2005@ukr.net
teatr-dndz.com

Lesya Ukrainka Academic Music
and Drama Theatre
in Kamyanske city
250-richchya mista sq., 2
с. Kamyanske,
Dnipropetrovsk region,
Ukraine, 51925
phone/fax: +38 05692 37643
e-mail: teatr_2005@ukr.net
teatr-dndz.com

вих. № 45 Дата 12.02.2019
На Ваш _____ Дата _____

outgoing № _____ Date _____
On your _____ Date _____

Директору
Харківського театру
для дітей та юнацтва
ГАПАНОВИЧУ А.Ф.

Шановний Андріє Федоровичу!

Організаційний комітет XI Міжнародного театального фестивалю «Класика сьогодні», який відбудеться з 17 по 24 травня 2019 року в м. Кам'янському (Україна), на сцені Академічного музично-драматичного театру ім. Лесі Українки, запрошує Харківський театр для дітей та юнацтва взяти участь в конкурсній програмі фестивалю з виставою «Назар Стодоля» за п'єсою Т. Шевченка.

Пропонований графік перебування Вашого колективу на фестивалі:

- 20 травня** – приїзд колективу, розміщення в готелі;
- 21 травня** – монтування декорацій, репетиція, показ вистави;
- 22 травня** – від'їзд колективу.

Організатори фестивалю забезпечують членам делегації Вашого театру проживання в готелі та відшкодування добових. Згідно Положенню про фестиваль «Класика сьогодні» витрати на проїзд і перевезення декорацій театри-учасники оплачують самостійно.

Запрошуємо одного або двох представників Вашого колективу залишитися в якості гостей фестивалю до його завершення. В будь-якому випадку просимо приїхати представника театру 24 травня, щоби взяти участь в церемонії нагородження переможців фестивалю.

Директор фестивалю,
директор-художній
керівник театру

Федорова 067 396 96 43

заслужений діяч мистецтв України,
заслужена артистка Казахстану
М. А. КУДІНА

Архівний документ № 8.

Дніпродзержинський
музично-драматичний театр
ім. Лесі Українки
пл. 250-річчя міста, 2, м. Дніпродзержинськ, Україна, 51925
тел./факс (05692) 3-76-43 e-mail:teatr_2005@mail.ru

Вих. № 101 Дата 01.04.2011
На Ваш _____ Дата _____

Директору
Харьковского театра
для детей и юношества
Гапановичу А.Ф.

Уважаемый Андрей Федорович !

Оргкомитет Международного театрального фестиваля "Классика сегодня", который пройдет на сцене Днепродзержинского музыкально-драматического театра им. Леси Украинки с 18 по 26 мая 2011 года, приглашает Харьковский театр для детей и юношества принять участие в VIII Международном театральном фестивале "Классика сегодня" со спектаклем, «Ночь перед Рождеством» по одноименной повести Н. Гоголя.

Дата показа Вашего спектакля 23 мая.

График пребывания Вашего коллектива на фестивале :

- 22 мая - приезд коллектива в Днепродзержинск, поселение в гостинице
- 23 мая – монтаж декораций, репетиция, показ спектакля
«Ночь перед Рождеством»
- 24 мая – отъезд коллектива в Харьков.

Просим 2 представителей вашего коллектива, если возможно, остаться до 26 мая - дня закрытия фестиваля - для вручения наград победителям в конкурсных номинациях.

Будем рады знакомству с Вашим замечательным театром.

Директор фестиваля
Генеральный директор театра

заслуженная артистка Казахстана
КУДИНА М. А.

Архівний документ № 9.

Врхн 32-02/2
04.06.11.

Дніпродзержинський
музично-драматичний театр
ім. Лесі Українки

пл. 250-річчя міста, 2, м. Дніпродзержинськ, Україна, 51925
тел./факс (05692) 3-76-43 e-mail:teatr_2005@mail.ru

Вих. № 244 Дата 01.06.2011
На Ваш _____ Дата _____

Директору
Харьковского театра
для детей и юношества
Гапановичу А.Ф.

Уважаемый Андрей Федорович!

Оргкомитет 8-го Международного театрального фестиваля "Классика сегодня", который проводил с 18 по 26 мая 2011 года Днепродзержинский музыкально-драматический театр им. Леси Украинки, выражает искреннюю признательность Вашему театру за участие в нем со спектаклем «Ночь перед Рождеством» по одноименной повести Н. Гоголя.

Были рады знакомству с Вашим замечательным театром и надеемся на продолжение наших творческих контактов в будущем.

Генеральный директор театра,
Директор фестиваля

заслуженная артистка Казахстана
КУДИНА М. А.

Архівний документ № 10.

ХАРЬКОВСКИЙ ТЕАТР
ДЛЯ ДЕТЕЙ И ЮНОШЕСТВА

ХАРЬКОВСКИЙ ТЕАТР ДЛЯ ДЕТЕЙ И ЮНОШЕСТВА

ВНИМАНИЕ!!!

КОНКУРС

«Это значит настоящий верный друг!»

В конкурсе учувствуют зрители театра не зависимо от возраста. Участие в конкурсе подтверждается театральными билетами в Харьковский театр для детей и юношества и программками просмотренных спектаклей.

Конкурс проходит в течении театрального сезона и разделён на три этапа (в каждом этапе свой победитель).
 Первый этап: сентябрь – ноябрь;
 Второй этап: декабрь – февраль;
 Третий этап: март – май;

Форма участия в конкурсе:
 Зритель, пожелавший принять участие в конкурсе:
 1 Приобретает театральные билеты в Харьковский театр для детей и юношества;
 2 Приходит в театр, приобретает программки и просматривает спектакли (обязательное условие);
 3 Хранит билеты и программки до подведения итогов этапа конкурса;
 4 Собранные билеты в конверте, на котором обозначены: имя и фамилия участника, год рождения, контактный телефон, сдаются, через билетёров театра, в оргкомитет конкурса, точно в указанные даты :
 - первый этап – последнее воскресенье ноября;
 - второй этап – последнее воскресенье февраля;
 - третий этап – последнее воскресенье мая;
 (программки, при этом, находятся на руках у участника для дальнейшего подтверждения)
 5. Победитель определяется по наибольшему количеству просмотренных спектаклей, что подтверждается количеством театральных билетов и программок);
 6. Участники, посетившие наибольшее количество спектаклей театра, после спектакля, который состоится в день, указанной даты в п. 4., получают подарки и призы от организаторов и спонсоров конкурса.

Дополнительная информация
 Участие зрителя в других акциях и конкурсах театра будет учтена при подведении итогов.

Архівний документ № 11.

МИНИСТЕРСТВО КУЛЬТУРЫ И ТУРИЗМА УКРАИНЫ
УПРАВЛЕНИЕ КУЛЬТУРЫ И ТУРИЗМА ХАРЬКОВСКОЙ ОБЛАСТНОЙ ГОСУДАРСТВЕННОЙ АДМИНИСТРАЦИИ

совместный
проект
театра
и
Харьковского
объединения
мастеров
авторской
куклы

В Харьковский театр для детей и юношества
постоянно действующая

ВЫСТАВКА
АВТОРСКОЙ КУКАБЫ
«Волшебное мановение»

г. Харьков, ул. Полтавский шлях, д.13. Тел.712-02-65, 712-35-80. Сайт www.tyz.at.ua

Архівний документ № 12.

ТЮЗ
ВІД 3-х ДО 83-х

21.10 в 10.30 **ОТКРЫТИЕ ВЫСТАВКИ**

*«Хоть немного еще
постою на краю...»*

АНТОНОВ
Владимир Иванович

(1937-2017)

Свой последний куплет Владимир Антонов допёт на сцене Харьковского театра юного зрителя, который стал для актёра родным домом. В ТЮЗе Владимир Иванович прослужил почти сорок лет, подарив театру и зрителям не только любимого артиста и театрального педагога, но и талантливую художника.

Архівний документ №13. Афіші проектів театру

ТЮЗ Харківський театр для дітей та юнацтва

КАМЕРА П'ЯТНИЦЯ

(МАЛА СЦЕНА
ІМ. О. БЕЛЯЦЬКОГО)

tyz.kharkov.ua

Адреса театру: вул. Потавський Шлях, 18. тел.: (057)712-02-65, (057)712-35-80
Каса працює: вівторок, середа, субота з 10:00 до 18:00 год.,
четвер, п'ятниця з 12:00 до 19:00 год., неділя з 10:00 до 14:00 год. Пн – вихідний

ТЮЗ Харківський театр для дітей та юнацтва

**СІМЕЙНІ ВИХІДНІ
З ЛЬОПОЮ**

РЕПЕРТУАР ДЛЯ ДІТЕЙ
ТА ЇХ БАТЬКІВ

tyz.kharkov.ua

Адреса театру: вул. Потавський Шлях, 18. тел.: (057)712-02-65, (057)712-35-80
Каса працює: вівторок, середа, субота з 10:00 до 18:00 год.,
четвер, п'ятниця з 12:00 до 19:00 год., неділя з 10:00 до 14:00 год. Пн – вихідний

Архівний документ № 13. Титульна сторінка план-проекту по роботі з
учнівською та студентською молоддю.

Затверджую:
Директор ОКЗ «Харківський театр
для дітей та юнацтва»
Гапанович А.Ф.
«16» серпня 2013 р.

Є діти, які не уявляють
свого життя без театру, а
є діти, які ще цього не
розуміють.

**ПЛАН - ПРОЕКТ
ХАРКІВСЬКОГО ТЕАТРУ ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА
ПО РОБОТІ
З УЧНІВСЬКОЮ ТА СТУДЕНТСЬКОЮ МОЛОДДЮ**

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Проект продовжує роботу колективу театру з учнівською та студентською молоддю, що була розпочата у 2011 році, з урахуванням напрацювань, досвіду, виходячи зі специфіки діяльності театру та вікової диференціації дітей та молоді.

Проект направлений на виховання людини нового часу, людини-гуманіста, високодуховної, національно свідомої, освіченої, творчої особистості.

Цей план-проект роботи сприятиме вихованню естетично розвиненого глядача, слухача, професійного митця в галузі театрального мистецтва у напрямках молодшого, середнього, старшого шкільного віку та студентської молоді.

Загальна мета плану-проекту та його основні завдання:

- морально-естетичний розвиток особистості на принципах національних та загальнолюдських цінностей;
- виховання любові до театрального мистецтва та формування сучасного глядача і слухача;
- розвиток самостійного творчого мислення учнів та студентів на основі засвоєння ними історико-теоретичних понять з мистецтва в процесі набуття навичок художнього аналізу творів мистецтва як цілісного процесу в контексті розвитку світової культури;
- духовне збагачення під час сприйняття та інтерпретації творів мистецтва і практичної художньої діяльності, формування культури почуттів;

*Додаток Д***СВІТЛИНИ З ПРЕМ'ЄРНИХ ВИСТАВ ЗА 2010 – 2020 РР.**

2010 р. «Пси» режисер та автор інсценізації Г. Велчовські

2010 р. «Пси» режисер та автор інсценізації Г. Велчовські

2010 р. «Пси» режисер та автор інсценізації Г. Велчовські

2010 р. «Пси» режисер та автор інсценізації Г. Велчовські

2010 р. «Надзвичайна пригода в країні чарівних правил»
режисер та автор інсценівки А. Лебедь

2010 р. «Надзвичайна пригода в країні чарівних правил»
режисер та автор інсценівки А. Лебедь

2011 р. «Кицькин дім» режисер А. Лебедь за С. Маршаком

2011 р. «Кицькин дім» режисер А. Лебедь за С. Маршаком

2011 р. «Кицькин дім» режисер А. Лебедь за С. Маршаком

2011 р. «Кицькин дім» режисер А. Лебедь за С. Маршаком

2011 р. «Про що розповіли чарівники» режисер В. Антонов за
В. Коростильовим

2011 р. «Про що розповіли чарівники» режисер В. Антонов за
В. Коростильовим

2012 р. «Капітан Фракас» режисер О. Ковшун за Т. Готье

2012 р. «Капітан Фракас» режисер О. Ковшун за Т. Готье

2012 р. «Вбивство на вулиці Лурсін» режисер О. Ковшун за Е. Лабішем та А.Мюпп'є

2012 р. «Вбивство на вулиці Лурсін» режисер О. Ковшун за Е. Лабішем та А.Мюпп'є

2013 р. «Казкова ярмарка» режисер А. Лебедь за О. Пушкінім

2013 р. «Казкова ярмарка» режисер А. Лебедь за О. Пушкінім

2013 «Як Кошій із Василісою одружувався» режисер Г. Бялая
за Ю. Богановим

2013 «Як Кошій із Василісою одружувався» режисер Г. Бялая
за Ю. Богановим

2013 р. «Веселі пригоди Незнайки» режисер О. Ковшун за М. Носовим.

2013 р. «Веселі пригоди Незнайки» режисер О. Ковшун за М. Носовим.

2014 р. «Назар Стодоля» режисер А. Лебедь за Т. Шевченко

2014 р. «Назар Стодоля» режисер А. Лебедь за Т. Шевченко

2014 р. «Назар Стодоля» режисер А. Лебедь за Т. Шевченко

2014 р. «Назар Стодоля» режисер А. Лебедь за Т. Шевченко

2014 р. «Легенда про Спячу Красуню» режисер К. Кірт за Ч.Уейом

2014 р. «Легенда про Спячу Красуню» режисер К. Кірт за Ч.Уейом

2014 р. «Синдбад-мореплавець та Мідне місто» режисер і автор інсценізації
О. Драчов

2014 р. «Синдбад-мореплавець та Мідне місто» режисер і автор інсценізації
О. Драчов

2015 р. «Уфті-Туфті» режисер О. Ковшун за Б. Портер

2015 р. «Уфті-Туфті» режисер О. Ковшун за Б. Портер

2015 р. «Все життя попереду» режисер О. Ковшун. За романом Е. Ажара

2015 р. «Синій птах» режисер О. Ковшун. За М. Метерлінком

2015 р. «Депеш Мод» режисер М. Бартль (Німеччина) за С. Жаданом.

2015 р. «Депеш Мод» режисер М. Бартль (Німеччина) за С. Жаданом.

2015 р. «Депеш Мод» режисер М. Бартль (Німеччина) за С. Жаданом.

2015 р. «Депеш Мод» режисер М. Бартль (Німеччина) за С. Жаданом.

2015 р. «Дім Бернарди Альби» режисер А.Лебедь За Ф.Г. Лоркою

2015 р. «Дім Бернарди Альби» режисер А.Лебедь За Ф.Г. Лоркою

2015 р. «Дім Бернарди Альби» режисер А.Лебедь За Ф.Г. Лоркою

2015 р. «Дім Бернарди Альби» режисер А. Лебедь За Ф.Г. Лоркою

2016 р. «Парад троянд» режисер О. Ковшун за Ж. Ануем

2016 р. «Парад троянд» режисер О. Ковшун за Ж. Ануем

2016 р. «Червона шапочка» режисер А. Лебедь за Ш. Перро

2016 р. «Червона шапочка» режисер А. Лебедь за Ш. Перро

2016 р. «Червона шапочка» режисер А. Лебедь за Ш. Перро

2016 р. «Червона шапочка» режисер А. Лебедь за Ш. Перро

2016 р. «Хазяїн» режисер О. Ковшун за І. Карпенко-Карим

2016 р. «Хазяїн» режисер О. Ковшун за І. Карпенко-Карим

2016 р. «Хазяїн» режисер О. Ковшун за І. Карпенко-Карим

2016 р. «Золотоволоска» режисер О. Ковшун за чеською народною казкою

2016 р. «Золотоволоска» режисер О. Ковшун за чеською народною казкою

2016 р. «Золотоволоска» режисер О. Ковшун за чеською народною казкою

2016 р. «Золотоволоска» режисер О. Ковшун за чеською народною казкою

2017 р. «Дженнарінєлло» («Любов по-італійськи») режисер А. Лебедь
за Е. Де Філіппо

2017 р. «Дженнаріньєлло» («Любов по-італійськи») режисер А. Лебедь
за Е. Де Філіппо

2017 р. «Дженнаріньєлло» («Любов по-італійськи») режисер А. Лебедь
за Е. Де Філіппо

2017 р. «Bel@ya vorona. net» режисер А. Лебедь за Ю.Грушасом

2017 р. «Bel@ya vorona. net» режисер А. Лебедь за Ю.Грушасом

2017. «Пеппі Довгапанчоха» режисер О. Драчов за А. Ліндгрен

2017. «Пеппі Довгапанчоха» режисер О. Драчов за А. Ліндгрен

2018 г. «Гидке каченя» режисер А. Лебедь за Г.Х. Андерсеном

2018 г. «Гидке каченя» режисер А. Лебедь за Г.Х. Андерсеном

2019 р. «Кіт проти Людожера» режисер О. Міхайлов за Ш. Перро

2019 р. «Кіт проти Людожера» режисер О. Міхайлов за Ш. Перро

2019 р. «Пані Метелиця» режисер А. Подорожко за братами Грімм

2019 р. «Пані Метелиця» режисер А. Подорожко за братами Грімм

2019 р. «Пані Метелиця» режисер А. Подорожко за братами Грімм

2019 р. «Пані Метелиця» режисер А. Подорожко за братами Грімм

2020 р. «Сонечко і вітерець» режисер Я. Зеленська за Юлітою Ран

2020 р. «Сонечко і вітерець» режисер Я. Зеленська за Юлітою Ран

2020 р. «Сонечко і вітерець» режисер Я. Зеленська за Юлітою Ран

2020 р. «Мойсей» режисер І. Борис за І. Франком

2020 р. «Мойсей» режисер І. Борис за І. Франком

2020 р. «Мойсей» режисер І. Борис за І. Франком

2020 р. «Мойсей» режисер І. Борис за І. Франком

2020 р. «Мойсей» режисер І. Борис за І. Франком

*Додаток Е***А Ф І Ш І ТЕАТРАЛЬНИХ ПОСТАНОВОК ЗА 2010 – 2020 РР.**

2010 р. «Пси» режисер Г.Велчовський

2011 р. «Кицькин дім» режисер А. Лебедь за С. Маршаком

2011 р. «Кицькин дім» режисер А. А. Лебедь за С. Маршаком

2012 р. «Капітан Фракас» режисер О. Ковшун за Т. Готье

Министерство культуры Украины. Департамент культуры и туризма Харьковской областной государственной администрации

ТЮЗ Харьковський театр для дітей і юноштва

Лучший спектакль Харькова сезона 2012 года
по оценкам театральных критиков

КАПИТАН ФРАКАСС

А. Ковшун по мотивам романа Теофиля Готье

РОМАНТИЧЕСКИЙ ФАРС
в 2-х действиях (для взрослых)

Режиссер – Александр Ковшун
Художник-постановщик – Александр Абманов
Авторский саундтрек – Дмитрий Есаяков
Ассистент режиссера по пластике – Елена Приступ

Адрес театра: ул. Полтавский шлях, 18
тел.: (057)712-02-65, (057)712-35-80
Касса работает с 10:00 до 18:00 часов
Вс – с 10:00 до 14:00; Пн – выходной

tyz.kharkov.ua

НАШ ПАРТНЕР: **РЕПРИЗА**
repriza.com.ua

2012 р. «Капітан Фракас» режисер О. Ковшун за Т. Готьє

МИНИСТЕРСТВО КУЛЬТУРЫ И ТУРИЗМА УКРАИНЫ
УПРАВЛЕНИЕ КУЛЬТУРЫ И ТУРИЗМА ХАРЬКОВСКОЙ ОБЛАСТНОЙ
ГОСУДАРСТВЕННОЙ АДМИНИСТРАЦИИ
ХАРЬКОВСКИЙ ТЕАТР ДЛЯ ДЕТЕЙ И ЮНОШЕСТВА

ХАРЬКОВСКИЙ ТЕАТР
ДЛЯ ДЕТЕЙ И
ЮНОШЕСТВА

КАПИТАН ФРАКАС

романтический
фарс

ПО МОТИВАМ РОМАНА Т. ГОТЬЕ

в 2-х
действиях

режиссер-постановщик
АЛЕКСАНДР КОВШУН

художник-постановщик
АЛЕКСАНДР АБМАНОВ

художник по свету
засл. работник культуры Украины
ВЛАДИМИР МИНАКОВ

ассистент режиссера по пластике
ЕЛЕНА ПРИСТУП

главный режиссер театра - заслуженный деятель искусств Украины ЮРИЙ СТАРЧЕНКО

Адрес театра: г. Харьков, ул. Полтавский шлях, 18.
Касса работает с 10.00 до 18.00, воскресенье с 10.00 до 14.00. Выходной – Понедельник.
Справки по телефону 712-35-80, 712-02-65. Сайт театра - <http://tyz.at.ua/>

2012 р. «Вбивство на вулиці Лурсін» режисер О. Ковшун за Е. Лабішем та А.Мюнг'є

2013 р. «Казкова ярмарка» режисер А. А. Лебедь за О. Пушкіним

министерство культуры украины
 департамент культуры и туризма харьковской областной государственной администрации
 ХАРЬКОВСКИЙ ТЕАТР ДЛЯ ДЕТЕЙ И ЮНОШЕСТВА

И там я был, и мед я пил;
 У моря видел дуб зеленый;
 Под ним сидел, и кот ученый
 Свои мне сказки говорил.

**СНЯЗОЧНАЯ
 ЯРМАРКА**

шутка
 по мотивам сказок А. С. Пушкина

режиссер-постановщик
АНДРЕЙ ЛЕБЕДЬ
 художник-постановщик
АЛЕКСАНДР АБМАНОВ
 хореография
СВЕТЛАНА МОМОТ

главный режиссер театра
 заслуженный деятель искусства Украины
ЮРИЙ СТАРЧЕНКО

Адрес театра: г. Харьков, ул.Полтавский шлях, 18.
 Касса работает с 10.00 до 18.00, воскресенье с 10.00 до 14.00. Выходной - понедельник.
 Справки по телефону 712-35-80, 712-02-65. Сайт театра - tyz.kharkov.ua

2013 р. «Веселі пригоди Незнайки» режисер О. Ковшун за М. Носовим.

TYOB Харківський театр для дітей та юнацтва

Режисер – Олександр Ковшун
Художник – Олександр Абманов

За мотивами казкової повісті Миколи Носова

ВЕСЕЛІ ПРИКЛЮЧЕННЯ НЕЗНАЙКИ

Весела історія для дітей та їх батьків

Адреса театру: вул. Полтавський шлях, 78, тел.: (057) 712-21-65, (057) 714-35-80
Каса працює: вівторок, середа, субота з 10:00 до 18:00 год.,
четвер, п'ятниця з 12:00 до 19:00 год., неділя з 10:00 до 14:00 год. Вихідний — понеділок

tyz.kharkov.ua

2014 р. «Назар Стодоля» режисер А. А. Лебедь за Т. Шевченко

Харківський театр для дітей та юнацтва

Тарас Шевченко

НАЗАР СТОДОЛЯ

Драма на 2 дії

Режисер – Андрій Лебедь
Художник – Аркадій Чадов
Хореограф – Світлана Момот
Музичне оформлення – Микола Сараєв

Адреса театру: вул. Полтавський Шлях, 18. тел: (057)712-02-65, (057)712-35-80
Каса працює: вівторок, середа, субота з 10:00 до 18:00 год.,
четвер, п'ятниця з 12:00 до 19:00 год., неділя з 10:00 до 14:00 год. Вихідний — понеділок

tyz.kharkov.ua

2014 р. «Легенда про Спячу Красуню» режисер К. Кірт за Ч.Уейом

ХТДЮ

За п'єсою сучасного драматурга
ЧАРЛЬЗА УЕЯ

**ЛЕГЕНДА
ПРО
СПЛЯЧУ
КРАСУНЮ**

СЕРЕДНЬОВІЧНА КАЗКА
на дві дії

Режисер — Катя Кірт
Художник — Аркадій Чадов

Тривалість вистави **1 година 45 хвилин**

Вистава йде російською мовою

5+

2014 р. «Синдбад-мореплавець та Мідне місто» режисер і автор інсценізації
О. Драчов

ТЮЗ Харківський театр для дітей та юнацтва

Східна казка на 2-ї дії

СИНДБАД-МОРЕХОД И МЕДНЫЙ ГОРОД

П'єса і постановка — Олександр Драчов
Сценографія і костюми — Аркадій Чадов

Адреса театру: вул. Полтавський Шлях, 18. тел.: (057)712-02-65, (057)712-35-80
Каса працює: вівторок, серeda, субота з 10:00 до 18:00 год.,
четвер, п'ятниця з 12:00 до 19:00 год., неділя з 10:00 до 14:00 год. Вихідний — понеділок

tyz.kharkov.ua

2015 р. «Уфті-Туфті» режисер О. Ковшун за Б. Портер

2015 р. «Все життя попереду» режисер О. Ковшун. За романом Е. Ажара

ХТДЮ

За мотивами роману Еміля Ажара

ВСЕ ЖИТТЯ ПОПЕРЕДУ

16+

СПОГАД ПРО МАЙБУТНЄ

Режисура та сценографія
Олександр Ковшун

Тривалість вистави 1 година 40 хвилин
Вистава йде російською мовою

2015 р. «Депеш Мод» режисер М. Бартль (Німеччина) за С. Жаданом.

ТЮЗ

**СЕРГІЙ
ЖАДАН**

**ДЕПЕШ
МОД**

Режисер, автор сценічної адаптації Маркус Бартль, Німеччина
Художник Філіп Кіфер, Німеччина
Головний режисер ХТДЮ Олександр Ковшун, Україна

20.09.2016 Київ, 19:00
Молодий театр / вул. Прорізна 17

23.09.2016 Львів, 18:00
Театр для дітей та юнацтва / вул. Гнатюка 11

27.09.2016 Одеса, 19:00
Театр юного глядача / вул. Грецька 48а

Харківський театр для дітей та юнацтва

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МОЛОДИЙ ТЕАТР

Перший український театр для дітей та юнацтва

ДАКЕСЬКИЙ ТЕАТР ЮНОГО ГЛЯДАЧА
ІМ. КУРІЯ ДАКЕСЬКОГО

ЗА ПІДТРИМКИ

Академія Арт

GOETHE INSTITUTE
Sprache. Kultur. Deutschland.

2015 р. «Дім Бернарди Альби» режисер А.Лебедь За Ф.Г. Лоркою

ХТДЮ

МАЛА СЦЕНА імені
Олександра Біляцького

16+

ДРАМА
ФЕДЕРІКО ГАРСІА ЛОРКИ

ДІМ БЕРНАРДИ АЛЬБИ

Режисер — Андрій Лебедь Художник — Аркадій Чадов

Тривалість вистави 1 година

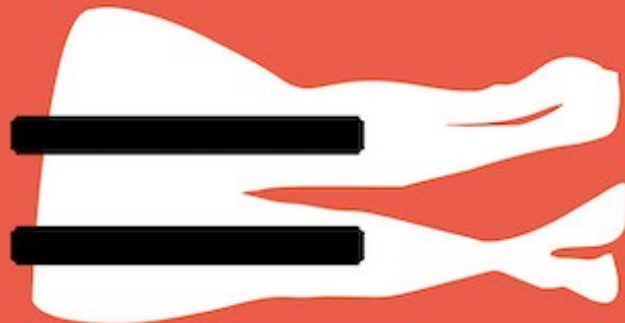
Вистава йде російською мовою

2016 р. «Парад троянд» режисер О. Ковшун за Ж. Ануєм

ХТДЮ

ПАРАД. ТРОЯНД

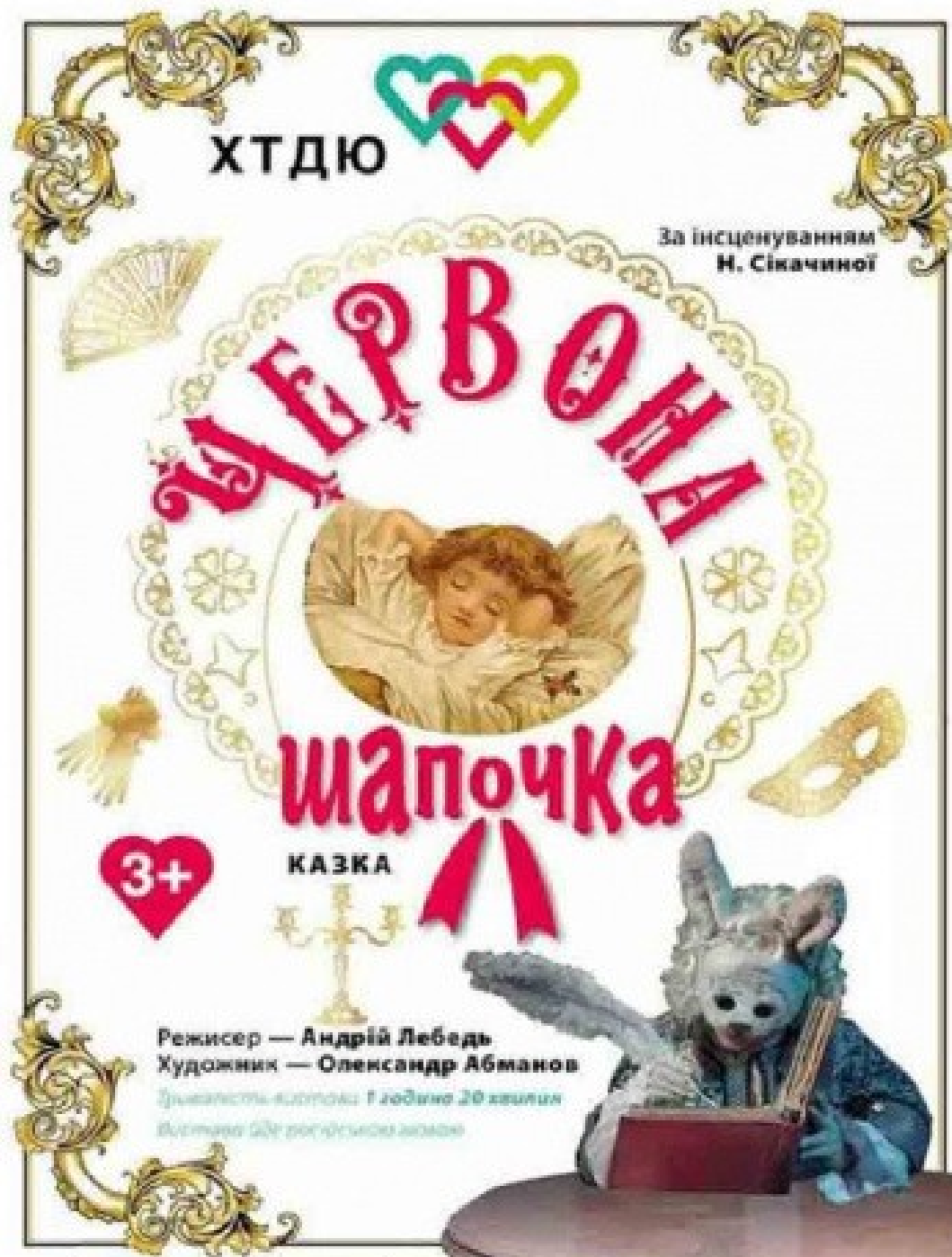
16+

ТРАГІФАРС

за мотивами п'єси
Жана Ануя
«Оркестр»

Режисер
Олександр Ковшун

2016 р. «Червона шапочка» режисер А. Лебедь за Ш. Перро

ОФІЦІЙНІ КВИТКИ

KARABAS.COM

+38 (050) 1000 350

2016 р. «Хазяїн» режисер О. Ковшун за І. Карпенко-Карим

2016 р. «Золотоволоска» режисер О. Ковшун за чеською народною казкою

ТЮБ Харківський театр для дітей та юнацтва

Вул. Понятівський пром., 18
Тел. 752-02-45, 712-95-82
Каса працює: пн, ср, сб – з 10:00 до 18:00, вт – з 12:00 до 20:00, нд – з 12:00 до 14:00. Інформація

ЗОЛОВОЛОСКА

КАЗКА-ФЕЄРІЯ НА 2 ДІЇ

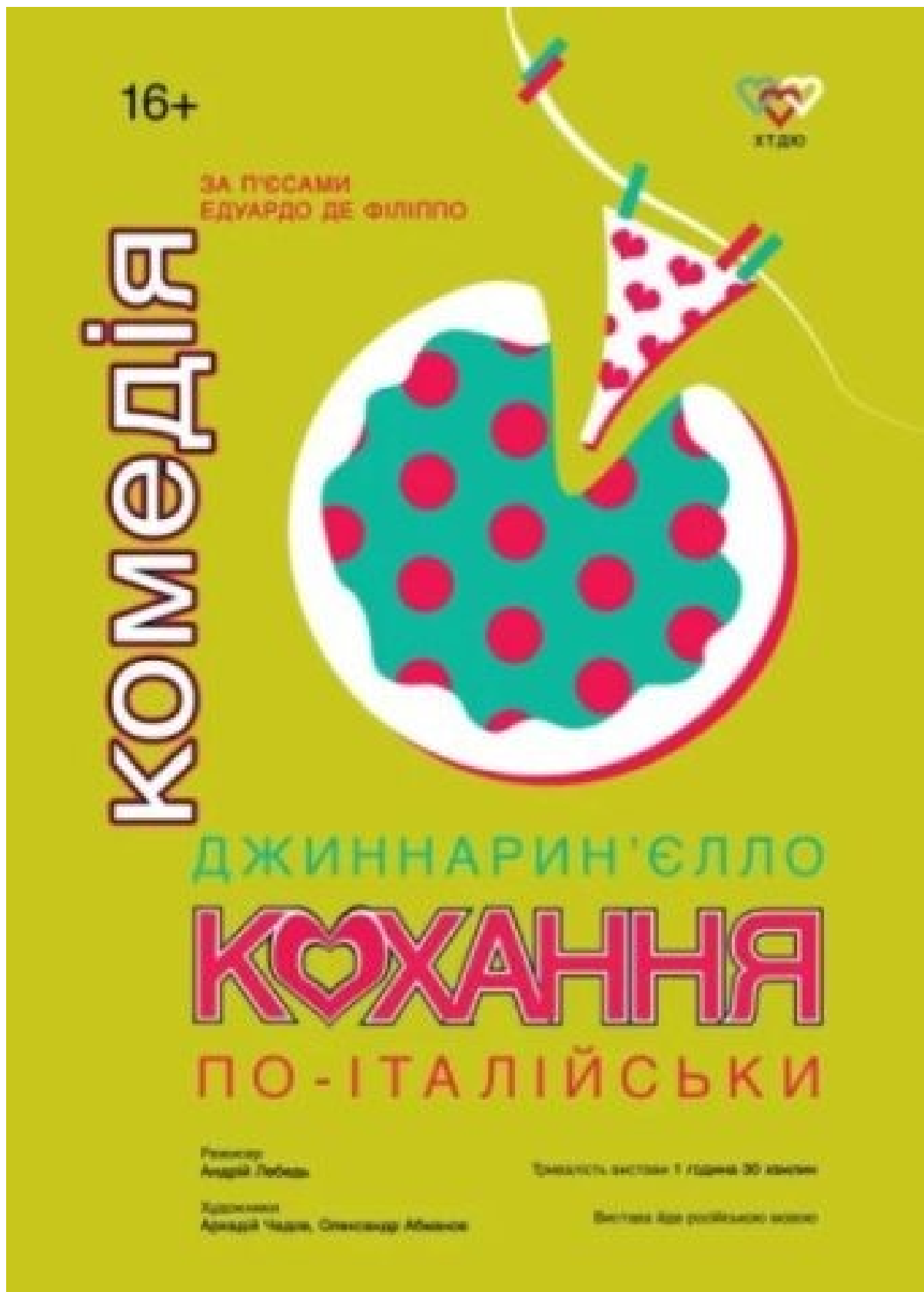
ОЛЕКСАНДР КОВШУН
ЗА МОТИВАМИ ЧЕСЬКОЇ
НАРОДНОЇ КАЗКИ

**СПІЛЬНИЙ ПРОЄКТ З ХАРКІВСЬКОЮ
ХОРЕОГРАФІЧНОЮ ШКОЛОЮ**
ДИРЕКТОР ТА ХУДОЖНИЙ КЕРІВНИК ДІТЯЧОГО
БАЛЕТНОГО ТЕАТРУ «ЗАДА ДІЯЧ МІСТЕЦТВО
УКРАЇНИ НАТАЛІЯ РЖЕВСЬКА»

РЕЖИСЕР – ОЛЕКСАНДР КОВШУН
ХУДОЖНИКИ – ДІАНА ХОДІЧУК,
ОЛЕКСАНДР АБІЯНОВ
БАЛЕТМЕЙСТЕРИ –
ОЛЕКСАНДРА БРОНОС,
ЛЮДЯ ВІНОГРАДЕНКО,
НАТАЛІЯ КОСТЮЧЕНКО

ГОЛОВНИЙ РЕЖИСЕР ТЕАТРУ –
ОЛЕКСАНДР КОВШУН

2017 р. «Дженнарін'єлло» («Любов по-італійськи») режисер А. Лебедь за Е. Де Філіппо

2017 р. «Дженнарін'єлло» («Любов по-італійськи») режисер А. Лебедь за
Е. Де Філіппо

ТЮЗ Харківський театр для дітей та юнацтва

Режисер — Андрій Лебедь
Художник — Аркадій Чадов
Художник з костюмів — Олександр Абманов

Едуардо де Філіппо

ДЖИННАРИН'ЄЛЛО
(КОХАННЯ ПО-ІТАЛІЙСЬКИ)
Комедія

Адреса театру: вул. Полтавський Шлях, 18. тел.: (057)712-02-65, (057)712-35-80
Каса працює: вівторок, середа, субота з 10:00 до 18:00 год.,
четвер, п'ятниця з 12:00 до 19:00 год., неділя з 10:00 до 14:00 год. Вихідний — понеділок

tyz.kharkov.ua

2017 р. «Bel@ya vorona. net» режисер А. Лебедь за Ю.Грушасом

ТЮЗ Харківський театр для дітей та юнацтва

за мотивами п'єси
литовського драматурга
Юозаса Грушаса
«Любов, джаз і чорт»

Драма - фантазм

BEL@YA
VORONA.NET

Художник - постановник
Аркадій Чадов

Режисер - постановник
Андрій Лебедь

Адреса театру: вул. Полтавський Шлях, 18. тел.: (057)712-02-65, (057)712-35-80
Каса працює: вівторок, середа, субота з 10:00 до 18:00 год.,
четвер, п'ятниця з 12:00 до 19:00 год., неділя з 10:00 до 14:00 год. Вихідний — понеділок

tyz.kharkov.ua

2017 р. «Пеппі Довгапанчоха» режисер О. Драчов за А. Ліндгрен

ХТДЮ

НЕЙМОВІРНІ
ПРИГОДИ

5+

За мотивами
повісті
Астрид Ліндгрен

ПЕППІ

Довгапанчоха

Музична казка на дві дії

Режисер — Олександр Драчов
Художник — Аркадій Чадов
Анімація — Сергій Голанов

Тривалість вистави —
1 година 45 хв.

ОФІЦІЙНІ КВИТКИ **KARABAS.COM** +38 (050) 1000 350

2018 р. «Гидке каченя» режисер А. Лебедь за Г.Х. Андерсеном

ТЮБ Харківський театр для дітей та юнацтва

Музична казка

ГИДКЕ КАЧЕНЯ

А. Подорожко за мотивами твору Г.Х. Андерсена

РЕЖИСЕР - Андрій Лебедь
ХУДОЖНИКИ - Олександр Абманов, Аркадій Чадов

ПРЕМ'ЄРА
22 та 23
грудня

Адреса театру: вул. Поплавський Шлях, 18. тел.: (057)712-02-65, (057)712-35-80
Каса працює: вівторок, середа, субота з 10:00 до 18:00 год.,
четвер, п'ятниця з 12:00 до 19:00 год., неділя з 10:00 до 14:00 год. Вихідний — понеділок

tyz.kharkov.ua

2019 р. «Кіт проти Людожера» режисер О. Михайлов за Ш. Перро

2019 р. «Пані Метелиця» режисер А. Подорожко за братами Грімм

5+

ХТДЮ

Брати Грімм **ПАНІ МЕТЕЛИЦЯ**

Музична казка на дві дії

Піеса та постановка Анатолія Подорожко
Сценографія Аркадія Чадова
Музичне оформлення Сусанни Борисенко
Тривалість вистави — 1 год 45 хвилин

ОФІЦІЙНІ КВИТКИ **KARABAS.COM** +38 (050) 1000 350

2020 р. «Мойсей» режисер І. Борис за І. Франком

ХАРКІВСЬКИЙ ТЕАТР ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА

Іван Франко

Мойсей

музична рок-драма

ПРЕМ'ЄРА
17 та 18 грудня 2020р.

**ІНСЦЕНІЗАЦІЯ ТА
СЦЕНІЧНЕ ВТІЛЕННЯ -**

РЕЖИСЕРА-ПОСТАНОВНИКА
Заслуженого діяча мистецтв України

Ігоря БОРИСА

сценографія та костюми

Ніки Хворостенко

хореографія

Тетяни Федорченко

асистент режисера

Заслужений артист України

Сергій Городецький

sound-консультант

Євген Синявін

технічне міксування

Денис Григор'єв

vocalization-консультанти

Максим Рудський

та Ніка Алтухова

музичний концертмейстер

Борисенко Сусанна